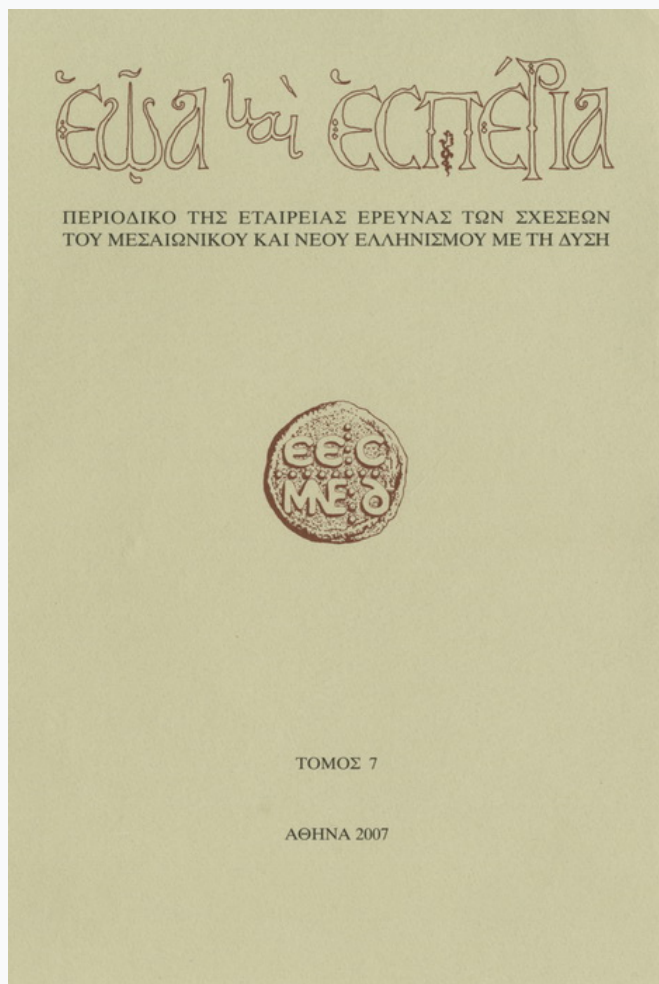

Eoa kai Esperia

Vol 7 (2007)

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ, ΚΟΜΠΑΝΙΑ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ. ΓΙΑ ΜΙΑ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΜΙΣΚΟΛC (1801)

ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING

doi: [10.12681/eaesperia.94](https://doi.org/10.12681/eaesperia.94)

To cite this article:

ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING Ο. (2007). ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ, ΚΟΜΠΑΝΙΑ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ. ΓΙΑ ΜΙΑ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΜΙΣΚΟΛC (1801). *Eoa Kai Esperia*, 7, 247–310. <https://doi.org/10.12681/eaesperia.94>

**ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ, ΚΟΜΠΑΝΙΑ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ.
ΓΙΑ ΜΙΑ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ
ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ MISKOLC (1801)**

Κατά τό έτος 2005-2006 είχαμε τή χαρά μαζί μέ τίς συναδέλφους κ.κ. Άναστασία Παπαδία-Λάλα καί Μαρία Εϋθυμίου, καθώς καί έννιά συνεργάτες διδάκτορες καί μεταπτυχιακούς σπουδαστές του Τμήματός μας Ιστορίας καί Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, νά πραγματοποιήσουμε έρευνα στο πλαίσιο του προγράμματος ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΙΙ'. Οί σκέψεις, πού ακολουθούν, βασίζονται σέ διαπιστώσεις καί συμπεράσματα μέ βάση, έν πολλοίς, τό ύλικό πού συγκεντρώθηκε κατά τή διεξαγωγή αυτού του προγράμματος. Σκοπός μας δέν ήταν, τουλάχιστον όσον άφορᾷ στίς κοινότητες τής διασποράς, νά δώσουμε άκόμη κάποιες λεπτομέρειες γιά τή λειτουργία τους, αλλά περισσότερο νά προχωρήσουμε, πιά, σέ μιά βαθύτερη σύγκριση των σχέσεων άνάμεσα στον έλληνικό κόσμο μέ τή Δύση. "Όσον άφορᾷ στο ύλικό, μέ γνώμονα τίς ανθρώπινες καί ύλικές διαθεσιμότητές μας αλλά καί τά κενά τής έρευνας, στοχεύαμε νά έντοπίσουμε νέο, άγνωστο ὡς τώρα ύλικό περί τίς κοινότητες, καί κυρίως καταστατικά κοινοτήτων, πού θά μᾶς έδινε τή δυνατότητα σύγκρισης, εξέλιξης, έπιρροών -ό στόχος μας αυτός έπετεύχθη στήν περίπτωση τής Ρουμανίας² καί Ούγγαρίας³, αλλά καί τής Βιέννης⁴,

-
1. Τίτλος του συγκεκριμένου υπόεργου «Ελληνικές Κοινότητες και Ευρωπαϊκός Κόσμος (13ος-19ος αι.). Μορφές αυτοδιοίκησης, κοινωνική οργάνωση, συγκρότηση ταυτοτήτων», τό όποιο καί χρηματοδοτήθηκε από τό πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ, στο πλαίσιο του προγράμματος «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΙΙ - Ενίσχυση Πανεπιστημιακών Ερευνητικών Ομάδων», μέ ποσοστό 75% από τό Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο καί μέ ποσοστό 25% από Έθνικούς Πόρους. Υπεύθυνες του υπόεργου οί ὡς άνω άναφερόμενες Όλγα Κατσιαρδή-Hering, Άναστασία Παπαδία-Λάλα, Μαρία Εϋθυμίου.
  2. Δ. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, Έρευνητική άποστολή στή Ρουμανία. Έλληνικές κοινότητες (1829-άρχες 20ου αιώνα). Καταστατικά - Σύλλογοι - Ταυτότητες. Εισαγωγικές παρατηρήσεις, βλ. στον παρόντα τόμο, σ. 367-400.
  3. Ι. ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ, Miskolc – Sátorajújhely – Βουδαπέστη: αναζητώντας τα ίχνη της ελληνικής εμπορικής διασποράς στην Ούγγαρία, βλ. στον παρόντα τόμο, σ. 335-365.
  4. Η κ. Βασιλική Σεργινίδου πρόκειται νά δημοσιεύσει μελέτη μέ τίτλο «Βιβλιοθήκη Δημητρίου Ν. Δάρβαρη. Παράρτημα: Η βιβλιοθήκη τής ορθόδοξης έκκλησίας του Kecskemét» στα

ή νά καταγραφoῦν σέ ηλεκτρονική μορφή ὅσο τό δυνατόν περισσότερα καταστατικά, μέ σκοπό νά δημιουργηθεῖ βάση δεδομένων⁶, ἡ ὁποία φιλοδοξοῦμε νά διευρυνθεῖ στό μέλλον καί νά ἀποτελέσει ἐργαλεῖο γιά συγκριτική ἐρευνα πού θά ἀπαντᾷ σέ πολλαπλά ἐρωτήματα. Ἡ ἐπιλογή τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης ἐξηγεῖται λόγω τῆς ἐπικέντρωσης στόν χῶρο αὐτόν τῶν περισσότερων διαχρονικά ἐξελισσόμενων καί μεταλλασσόμενων κοινοτήτων, γεγονός πού θά μᾶς ἐπέτρεπε νά προχωρήσουμε σέ συγκρίσεις στόν τόπο καί τόν χρόνο⁷. Ἡ διαθεσιμότητα τῶν προσώπων μᾶς βοήθησε σ' αὐτό. Εἴχαμε στήν ἐρευνητική μας ομάδα ρουμανομαθεῖς, οὐγγρομαθεῖς, γερμανομαθεῖς, ἰταλομαθεῖς, πρόθυμους νέες καί νέους, πού ἐργάσθηκαν καί συνεργάσθηκαν μέ κέφι καί ἀγάπη.

-
- Τετράδια Ἑργασίας τοῦ ΚΝΕ-ΕΙΕ· τόν κατάλογο τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Δημητρίου Δάρβαρη ἐντόπισε στό Δημοτικό Ἀρχεῖο τῆς Βιέννης· τά βιβλία ἀπό τό Kecskemét ἀποτελοῦν κατά βάση τή βιβλιοθήκη Ζαβίρα· βλ. στόν παρόντα τόμο καί τή μελέτη τῆς Μαρίας Στασινοπούλου γιά τό ἀρχεῖο τῆς κοινότητας Ἀγίου Γεωργίου Βιέννης, ὅπως τήν ἀνακοίνωσε στήν ἡμερίδα πού πραγματοποιήσαμε στό Ἱστορικό Ἀρχεῖο τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στίς 27 Φεβρουαρίου 2006, κατά τήν παρουσίαση τῶν πορισμάτων τοῦ προγράμματός μας.
5. Στό πλαίσιο τοῦ προγράμματος ὁ κ. Κοντογεώργης ἔχει συντάξει ηλεκτρονικές βιβλιογραφικές βάσεις γιά τόν ἑλληνισμό στή Ρουμανία, τοὺς ἐκεῖ ἐλληνικούς συλλόγους καί ἔχει μεταγράψει σέ ηλεκτρονική μορφή τά καταστατικά τῶν κοινοτήτων τοὺς ἐκδεδομένα καί ἀνέκδοτα. Βλ. καί τή σχετική μελέτη του, Δ. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, Σύσταση καί ὁργάνωση ἐλληνικῶν κοινοτήτων στή Ρουμανία. Ἡ περίπτωση τοῦ Τζιούρτζιου καί τῆς Τούλτσας (β' μισό 19ου αἰῶνα), ὑπό δημοσίευση στο περιοδικό *Μνήμων* 2007. Ὁ κ. Σωτήριος Κουτμάνης ἔχει μεταγράψει σέ ηλεκτρονική μορφή ὑπομνήματα περί τήν ἀδελφότητα τῆς Βενετίας· βλ. τή μελέτη του στόν παρόντα τόμο, Σ. ΚΟΥΤΜΑΝΗΣ, Χρονικά γιά τήν ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς κοινότητας Βενετίας (18ος αἰώνας), σ. 311-334.
  6. Μέ τή βοήθεια τοῦ μεταπτυχιακοῦ φοιτητῆ τοῦ Τμήματός μας κ. Λάμπρου Τρανλοῦ, συνεργάτη τοῦ προγράμματός μας καί ἀξίου περί τόν ηλεκτρονικό προγραμματισμό, καί τόν συντονισμό τῆς μεταδιδάκτορος συνεργάτιδας τοῦ προγράμματος κ. Βασιλικῆς Σειρηνίδου, ἔχει διαμορφωθεῖ εὐρεία συνδυαστική βάση δεδομένων, μέ στόχο νά ἀναδειχθοῦν κοινοτικές λειτουργίες (ὁρολογίες ἀξιοματοῦχων, τρόποι ἐκλογῆς τους, κοινοτικά σώματα, κατήκοντά τους κ.λπ.), ἀλλά καί ὁρολογίες περί τίς ταυτότητες, σέ διάφορες κοινότητες τῆς βόρειας ἰταλικῆς χειρσονήσου (Λιβόρνου, Βενετίας, Τεργέστης), τῆς Αὐστρίας - Οὐγγαρίας (Τεργέστης - Βιέννης, Miskolc), Ρουμανίας (γιά τήν τελευταία βλ. καί τό πῶ πάνω ἄρθρο τοῦ κ. Κοντογεώργη).
  7. Δυστυχῶς, ἡ πολύ χρήσιμη ἐκδοτική προσπάθεια τοῦ Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗ, Οἱ κανονισμοί τῶν ὀρθόδοξων ἐλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καί τῆς διασπορᾶς, τ. Α', Νομοθετικές πηγές - Κανονισμοί Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1984, δέν γνώρισε συνέχεια, ὡς τώρα, καί ἔτσι δέν διαθέτομε συγκεντρωτική ἐκδοση καί τῶν καταστατικῶν τῶν κοινοτήτων τῆς διασπορᾶς, κάτι πού ἐν μέρει καλεῖται νά καλύψει ἡ ηλεκτρονική βάση τοῦ προγράμματός μας.

Ὁ λόγος, λοιπόν, περί τίς κοινότητες, περί τούς μετακινούμενους καί ἐγκαθιστάμενους πληθυσμούς, δέν περιορίζεται στήν τυπική πλήν οὐσιαστική, ὅπως θά δοῦμε, γλώσσα καί ὀρολογία τῶν προνομίων (ὅπου αὐτά ὑπάρχουν) καί τῶν καταστατικῶν / κανονισμῶν, ἀλλά καί σέ πληθος ὑπομνημάτων, μνημονίων (memorie) τῶν μελῶν τῆς κοινότητος ἢ ἐκείνων πού ἐπεδίωκαν νά ἐνταχθοῦν σ' αὐτήν (περίπτωση Βενετίας)⁸. Μέσα ἀπό τίς ἀράδες τοὺς ἀναδεικνύονται οἱ ἀγωνίες, ἀντιθέσεις, ἀνταγωνισμοί ὁμάδων πληθυσμοῦ σέ ἐπίπεδο θρησκείας, 'ἐθνικό', σέ ἐπίπεδο διαλόγου/ἀντιλόγου μέ τίς/ἀπέναντι στίς Ἀρχές, καθὼς ἡ καιροσκοπική ἢ θυμική ἢ ἐμπειρική συμπεριφορά τοὺς τούς ὀδηγεῖ συχνά σέ διχασμό ἢ ἀλλαγὴ προσανατολισμοῦ. Ὁ λόγος τοὺς ἀναδεικνύει διαφορετικές κοσμοθεωρίες καί ἀξίες, στοιχεῖα πού θά ἦταν ἀδύνατο νά ἐντοπισθοῦν μόνο ἀπὸ τόν, φαινομενικά, ψυχρὸ νομικὰ λόγο τῶν καταστατικῶν. Ἄν στήν περίπτωσι τῆς Βενετίας, κατὰ τὴν κρίσιμη περίοδο περί τὴν ὑπόθεσι τοῦ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας Μελετίου Τυπάλδου, στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα, ἔχομε τίς ἀντιπαραθέσεις 'δυτικίζοντων' / ἢ καί καθολικῶν Greci / Ἑλλήνων ἢ ὀρθόδοξων Greci / Ἑλλήνων πρὸς τοὺς νεοφερμένους μετανάστες τουρκομερίτες⁹ ὀρθοδόξους· ἂν ἡ ἀντιπαράθεσι ἐπαναλαμβάνεται στὴ Βιέννη σὸ τέλος τοῦ ἴδιου αἰῶνα ἀνάμεσα στοὺς τουρκομερίτες Griechen/ὀθωμανοὺς ὑπηκόους καί στοὺς Griechen und Makedonowallachen/καίσαροβασιλικούς ὑπηκόους, πάντοτε ὀρθοδόξους¹⁰· ἂν σὸ Miskolc τῆς βορειοανατολικῆς Οὐγγαρίας τοῦ 1785¹¹ ἀποκλείονται ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στήν κοινότητα-κομπανία οἱ ὀρθόδοξοι τουρκομερίτες, πού ὥς τότε ἀποτελοῦσαν καί τὴ ραχοκοκαλί τῆς κομπανίας, ἐπειδὴ δέν ἔχουν καταθέσει τὸν ὄρκο πίστις στὸν αὐτοκράτορα καί στὸν ἡγεμόνα, ὅπως προέβλεπε ὁ νόμος τοῦ 1774¹²· ἂν κατὰ τὴν καταγραφή τῶν παραπά-

8. ΚΟΥΤΜΑΝΗΣ, Χρονικά γιὰ τὴν ιστορία τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Βενετίας, ὅ.π., καί Ὁ Ἰδιος, Το τρίτο εἶδος. Θρησκευτικὴ υβριδικότητα καί κοινωνικὴ ἀλλαγὴ σὴν ὀρθόδοξῃ κοινότητι τῆς Βενετίας (τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰῶνα), ὑπὸ δημοσίευσιν σὸ περιοδικὸ *Θησανεῖσματα* 37 (2007). Βλ. τὴ συγκεντρωτικὴ μελέτη-ἀναφορὰ τῆς Ἀναστασίας Παπαδία-Λάλα σὸν σὸν παρόντα τόμο, σ. 139-148.

9. ΚΟΥΤΜΑΝΗΣ, Το τρίτο εἶδος, ὅ.π.

10. ΒΑΣΩ ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ, Ἑλληνες σὴ Βιέννη, 1780-1850, διδακτορικὴ διατριβή, Τμῆμα Ἱστορίας καί Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2002 (ὑπὸ ἐκδοσιν ἀπὸ τίς ἐκδόσεις Ἡρόδοτος).

11. NADYA DANOVA – V. TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα ἀπὸ το ἀρχεῖο τῆς πόλεως Μίσκολτς (Ουγγαρία), σὸ: *Proceedings of the first international congress on the hellenic diaspora*, J. M. FOSSEY – J. MORIN (ἐκδ.), τ. I, Amsterdam 1991, σ. 180-189.

12. ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Ἑλληνικὲς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις σὴν Κεντρικῇ Ευρώπῃ τὸ β' μισὸ τοῦ 18ου αἰῶνα. Ἡ οἰκογένεια Πόνδικα, διδακτορικὴ διατριβή, Τμῆμα Ἱστορίας καί Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2002, σ. 29-30.

νω αντιθέσεων δέν είναι πάντοτε πρόδηλη ή 'έθνική' όρολογία, όπως θά τήν άναμέναμε σήμερα, έχοντας ύπόψη μας τόν θεωρητικό έξοπλισμό περί έθνικισμού από τόν 19ο αιώνα και έξης, έν τούτοις σ' άλλες περιπτώσεις ό λόγος (δηλαδή ή άφήγηση) είναι καθαρά έθνικός, όπως στίς άντιπαραθέσεις Σέρβων και Έλλήνων στήν Τεργέστη και στή Βιέννη και σέ πολλές παροιρίες τής Ούγγαρίας, και αυτό έξηγεϊται ιστορικά¹³. Ός γλώσσα τών προνομίων και τών καταστατικών, συχνά, πλήν, κατά τεκμήριον, τής έλληνικής και τής κρατούσας έπίσημης γλώσσας τών χώρων ύποδοχής (ιταλικής, γερμανικής), άπαντά και ή σλαβοσερβική (Slavjano serbisch): δηλωτικό τής πολυεθνικότητας ή καλύτερα τής πολυγλωσσίας τών συμμετεχόντων. Η πολυεθνικότητα ή ή πολυγλωσσία δέν είναι άπαραίτητο νά άποκαλύπτονται από τό περιεχόμενο τών καταστατικών τόν προβληματισμό μας καθοδηγούν και άλλες άμεσες ή έμμεσες μνείες περί τό ένδιαφέρον γιά τήν ίδρυση σχολείων, τήν άναζήτηση δασκάλων και κυρίως τήν πρόσληψη ιερέων πού νά μήν όμιλούν μόνο τήν έλληνική αλλά και τή σερβική ή τή βλαχική, π.χ. μέ σκοπό τήν κατανόηση τής Θείας Λειτουργίας και από τίς γυναίκες.

Προκρίνω νά ξεκινήσω από τό ειδικό παράδειγμα τής ούγγρικης πόλης του Miskolc και μέ άφετηρία τό πλούσιο ύλικό της νά προχωρήσω στήν άπόπειρα τής σύνθεσης και τής τυπολογίας. Η ένασχόληση μέ τό άγνωστο καταστατικό τής κοινότητας του Miskolc του 1801¹⁴ μέ φέρνει συναισθηματικά πίσω στό 1986, όταν σέ γόνιμο, έρευνητικό ταξίδι μας¹⁵ μέ τόν Gunnar Hering, από τή Βουδαπέστη στό Miskolc, τό Τόκαϊ και τό Sátorlajúhely στή βορειοανατολική Ούγγαρία (άπό όπου οί συνεργάτες του προγράμματός μας έφεραν, πρόσφατα, τούς πλούσιους έρευνητικούς καρπούς τους) έντοπίσαμε τό κείμενο αυτό¹⁶. Η παροιμία του Miskolc έχει τύχει τής μελέτης άρκετών ιστορικών ως τώρα, όμως τό πλουσιότατο διαχρονικά σωζόμενο άρχαιακό ύλικό, διοικητικού, εκπαιδευτικού, οικονομικού περιεχομένου, άνα-

13. ΒΑΣΩ ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ, Βαλκάνιοι έμποροι στην Αψβουργική Μοναρχία (18ος-μέσα 19ου αιώνα). Εθνοτικές ταυτότητες και έρευνητικές αμηχανίες, στό: *Διασπορά – Δίκτυα – Διαφωτισμός* [Τετράδια Εργασίας, 28], ΜΑΡΙΑ Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΙΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ (έπιμ.) Αθήνα 2005, σ. 53-82, όπου και βιβλιογραφία.

14. Βλ. έδω, Παράρτημα Β'.

15. Κατά τήν 15ήμερη παραμονή μας στήν Ούγγαρία στό πλαίσιο τών έλληνο-ουγγρικών και αύστρο-ουγγρικών πνευματικών ανταλλαγών.

16. Άναλυτικά γιά τήν προϊστορία τών έρευνών μας στήν Ούγγαρία, βλ. ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ, Miskolc – Sátorlajúhely – Βουδαπέστη, ό.π., σ. 335-337· στό ίδιο άρθρο και πλουσιότατη βιβλιογραφία γιά τήν κομπανία-κοινότητα του Miskolc. Τό ύλικό πού έχομε συγκεντρώσει είναι έξαιρετικά ένδιαφέρον, αλλά άπομένει άκόμη άρκετή έρευνα νά γίνει και φιλοδοξούμε νά τήν ολοκληρώσουμε στό μέλλον.

μένει ακόμη τή συλλογική πραγμάτευσή του. Από τις ως τώρα μελέτες, λοιπόν, έχουν γίνει γνωστές πτυχές της ιστορίας της κομπανίας, πού φαίνεται ότι υφίστατο ήδη τό 1712¹⁷, ξεελισσόταν, εμπλουτιζόταν πληθυσμιακά, όταν, ιδίως μετά τή δεκαετία τοῦ 1760 καί τίς ἀλλεπάλληλες καταστροφές τῆς Μοσχόπολης¹⁸, κάτοικοί της μετακινούνταν ἀλυσσιδωτά πρὸς τήν πόλη-ἀγορά τοῦ Miskolc, πού βρισκόταν στό κέντρο δρόμων μέ τίς γύρω ἐπαρχίες τῆς Οὐγγαρίας, πρὸς καί ἀπό τήν Τρανσυλβανία, ἀλλά καί τήν Πολωνία, Οὐκρανία. Τό Miskolc ἦταν ἐνταγμένο στό εὐρύτερο δίκτυο στό ὁποῖο εἶχαν ἀκμάσει ἀπό τόν 17ο αἰώνα οἱ τρανσυλβανικές κομπανίες, ἀλλά καί οἱ σποραδικά ἀνεπτυγμένες ἐγκαταστάσεις ὀθωμανῶν ὑπηκόων, ἀπό τήν ἐποχή πού ἀκόμη οἱ περιοχές ἀποτελοῦσαν ὀθωμανικές κτήσεις. Σύμφωνα μέ ἀπογραφή τοῦ 1783, ἀπό τοὺς 12.767 κατοίκους τῆς πόλης οἱ 212 ἦταν μὴ οὐνίτες Ἑλλήνες, οἱ 82 Ἑβραῖοι, ἐνῶ σέ ἀπογραφή τοῦ 1792-1793 ἀπαντοῦν 97 Ἕλληνες οἰκογενειάρχες. Τό 1817, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ σύγγραμμα μέ στατιστικά στοιχεῖα τοῦ νομοῦ Borsod, ὅπου ὑπαγόταν διοικητικά τό Miskolc, οἱ μὴ οὐνίτες Ἑλλήνες, μολονότι ἀποτελοῦσαν τό 1/463 τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ, κατεῖχαν ἀκίνητα, βοσκοτόπια, καί ὡς πρὸς τὰ ἰδρύματά τους «κανένα ἔθνος δέν μπορεῖ νά τοὺς παραβληθεῖ». Στόν κεντρικό δρόμο, στά ἰσόγεια τῶν σπιτιῶν, καταστήματα, καφενεῖα καί τὰ ἴδια τὰ οἰκήματα καταδείκνυναν τόν πλοῦτο τους¹⁹.

Καί στήν περίπτωση τοῦ Miskolc εἶναι ἐμφανές τό πληθυσμιακό μωσαϊκό πού προερχόταν ἰδίως ἀπό τή δυτική καί κεντρική Μακεδονία μέ ἔμφαση τή Μοσχόπολη²⁰. Ἡ ἀναζήτηση τῆς ταυτότητας στή γλώσσα δέν ἀποτελεῖ πάντοτε ἀσφαλές τεκμήριο. Οἱ μελέτες τῶν τελευταίων ἐτῶν δέν ἀφήνουν πιά ἀμφιβολίες γιά τήν πολυμορφία καί τήν πολλαπλότητα ταυτοτήτων, ζήτημα ἴσως λίγο παράδοξο γιά μᾶς τοὺς ἐθισμένους μέ τὰ ἐθνικά κράτη τοῦ 20οῦ αἰώνα καί τίς ἀποκλειστικές ἰδεολογίες τους. Ἡ γλώσσα τοῦ πλούσιου

17. I. DOBROSSY, Kereskedő csoportok, családok és dinasztikák Miskolc társadalmában a 18. század elejétől a 19. század elejéig [= Ἐμπορικές ομάδες, οἰκογένειες καί δυναστείες στήν κοινωνία τοῦ Miskolc ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 18ου ὡς τίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα], *A Miskolci Hermann Ottó Múzeum Közleményei* 27 (1991) 153.

18. M. D. PEYFUSS, Die Druckerei von Moschopolis, 1731-1769 [Wiener Archiv für Geschichte des Slawentums und Osteuropas, 13], Wien 1996², σ. 41-47, ὅπου συζητεῖ καί τήν προηγούμενη βιβλιογραφία.

19. DOBROSSY, Kereskedő csoportok, ὁ.π., σ. 152, 156.

20. Οἱ DANOVA - TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα ἀπό το ἀρχεῖο τῆς πόλης Μίσκολτς, ὁ.π., σ. 170, μέ ἀφορμή τήν ὑπαρξη στή βιβλιοθήκη τοῦ Miskolc βιβλίων μέ τίς ἀκολουθίες τῶν Ἁγίου Ναοῦμ, Ἁγίου Κλήμεντος, Ἁγίων Ἑπτὰ Μαρτύρων ἀναγνωρίζουν στήν πόλη τό «πολύμορφο ἐθνικό ποίμνιο ἀπό τή Μακεδονία».

ἀρχεϊακοῦ ὕλικου, πού σήμερα φυλάσσεται στό νομαρχιακό ἀρχεῖο, εἶναι ἡ ἐλληνική, τουλάχιστον ὥς τά μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα. Στήν ἐλληνική ἔχουν συνταχθεῖ καί τά 16 *δεσήματα* (θεσπίσματα) ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῆς κομπανίας στά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1730, ὁ κανονισμός πού ἀπέρρευσε ἀπό τήν *κοινήν συνάθρῃσιν τῆς ἐν Μισκόλτζη [...]* ἀδελφότητος τοῦ 1785²¹ καί ἡ ἀναλυτική *Κόπια τῆς εὐταξίας [...]* εἰς 1801, πού δημοσιεύεται ἐδῶ (Παράρτημα Β'). Ἡ ὁρολογία μέ τήν ὁποία αὐτοαποκαλοῦνται ἴσως νά ἦταν ἓνας ἄλλος δείκτης ταυτότητας, ἂν δέν ὑπῆρχε ἡ ἀμφισημία τῶν ὀρων. Δηλώνονται, λοιπόν, ὡς *ῥομέοι* (κανονισμός κομπανίας δεκαετίας 1730)²², *ἡ ἐν Μισκόλτζη τῶν οὐχί ἐννομένων ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων ἀδελφότης* (κανονισμός 1785)²³, *ἡ ἐν Μισκόλτζι τῶν μή Ἐνωμένων ἀνατολικῶν Γραικῶν Ἀδελφότης* (1787)²⁴, *ἡ ἐν Μισκολτζίω κοινότης τῶν μή ἡνωμένων Γραικῶν* (1801)²⁵. Στίς ἐριδες ὁμως (1805) πρὸς τοὺς ντόπιους ἐμπόρους ἰσχυρίζονταν «χωρίς νά ξέρουμε γιατί, μᾶς ἔβγαλαν τό ὄνομα Csinczar, παρακαλοῦμε νά ὀνομαζόμαστε μέ τό πραγματικό μας ὄνομα 'μακεδονοβλάχοι'»²⁶. Βρισκόμαστε καί ἐδῶ μπροστά σέ μία τυπική περίπτωση μετακίνησης πληθυσμῶν ἀπό τόν εὐρύτερο ἡπειρωτικό, δυτικό καί κεντρικό μακεδονικό χῶρο, ὅπου ἐπικρατοῦσα γλώσσα τοῦ ἐμπορίου, τῶν συναλλαγῶν, τῆς διοίκησης, τῆς παιδείας ἀνάμεσά τους, ἀλλά καί μέ τοὺς εὐρύτερους συντοπίτες τους, εἶναι ἡ ἐλληνική, ἡ μόνη καλλιεργημένη, ἄλλωστε, γραπτή γλώσσα, τόσο στοὺς τόπους καταγωγῆς τους ὅσο καί στὸν τόπο ἐγκατάστασής τους καί στίς πόλεις τῆς Οὐγγαρίας καί Τρανσυλβανίας μέ τίς ὁποῖες διατηροῦν ἐμπορικὲς ἐπαφές. Ἡ ἀρωμουνική (βλαχική) εἶναι γιὰ ἀρκετοὺς ἡ προφορική γλώσσα τῆς οἰκογένειας, χωρὶς ἀκόμη τὴ δυνατότητα γραφῆς²⁷. Οἱ ἐφημέρι-

21. DANOVA - TODOROV, ὁ.π., σ. 175-177, 180-189.

22. Ὁ.π., σ. 175, §1.

23. Ὁ.π., σ. 180.

24. Ἐδῶ, Παράρτημα Α'.

25. *Κόπια εὐταξίας*, ἐδῶ, Παράρτημα Β'.

26. DOBROSSY, Kereskedő csoportok, ὁ.π., σ. 157. Csinczar ὀνόμαζαν τοὺς ἀρωμούνους στίς σερβικὲς ἐπαρχίες.

27. Πά τό πολὺπλοκο θέμα τῆς συμβίωσης «Γραικῶν καί Μακεδονοβλάχων» βλ. ἀναλυτικά ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ, Ἑλληνες στὴ Βιέννη, ὁ.π., σ. 254-317· ἀλλὰ καί γενικότερα στὴν Ἀψβουργική Αὐτοκρατορία, βλ. Η ΙΔΙΑ, Βαλκάνιοι ἐμποροὶ στὴν Αψβουργική Μοναρχία, ὁ.π.· Η ΙΔΙΑ, Η Βιβλιοθήκη τοῦ Δημητρίου Ν. Δάρβαρη. Παράρτημα: Η Βιβλιοθήκη τῆς Ορθόδοξης Εκκλησίας τοῦ Kecskemét Ουγγαρίας (μονογραφία, ὑπὸ δημοσίευση στὴ σειρά «Τετράδια Ἑργασίας» τοῦ ΙΝΕ/ΕΙΕ), ὅπου καί βιβλιογραφία. Βλ. καί τό μεστό μεθοδολογικὰ ἄρθρο τῆς ΜΑΡΙΑΣ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Βαλκανικὴ πολυγλωσσία στὴν αυτοκρατορία τῶν Αψβούργων τὸν 18ο καὶ 19ο αἰῶνα. Ἐνα γοητευτικὸ φαινόμενο καὶ οἱ δυσκολίες τῶν ἐθνικῶν ιστοριογράφων, στό: *Διασπορά – Δίκτυα – Διαφωτισμός*, ὁ.π., σ. 17-32.

οι τῆς κοινότητος κατὰ τὸν κανονισμό τοῦ 1801 ὄφειλαν νὰ εἶναι ἔμπειροι ἄρχετὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ βλαχικὴν· εἰς μὲν τὴν ἑλληνικὴν διὰ νὰ καταλαμβάνουν τὴν θείαν γραφὴν καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων πατέρων μας· εἰς δὲ τὴν βλαχικὴν διὰ νὰ διδάσκουν ἀπὸ τὴν καθέδραν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, κάθε κυριακὴν διὰ τὶ αἱ γυναικες μας, ὅπου ἄλλην γλῶσσαν, ἔξω ἀπὸ αὐτὴν δὲν καταλαμβάνουν, δὲν ἤμπορουν νὰ ὠφεληθοῦν (§ 33 Κόπιας εὐταξίας 1801). Ἀλλὰ ἡ ἑλληνικὴ εἶναι ἡ *lingua franca* γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης²⁸.

Τὴν ἑλληνικὴ ἐπιδίδωκουν νὰ μάθουν στὰ παιδιά τους οἱ Μισκόλτζιοι ὀρθόδοξοι, πού φαίνονται καὶ κάτοχοι ἑλληνικῶν βιβλίων θρησκευτικῶν, γραμματικῆς, ἱστορίας, παιδαγωγίας, φυσικῶν ἐπιστημῶν²⁹. Οἱ ἔξ αὐτῶν Μοσχοπολίτες³⁰, ἀλλὰ καὶ ὄχι μόνο, -σημαντικὴ εἶναι π.χ. ἡ συμβολὴ τοῦ καταγόμενου ἀπὸ τὴν Καστοριά Ἰωάννη Θωμᾶ Ἰακουμῆ-, ἐκδηλώνουν πολὺ νωρὶς τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ μόρφωσιν τῶν τέκνων τους, μεταφέροντας

28. G. HERING, Neofit Rilski in Samokov 1828: Bemühungen um die Herausgabe einer frühen Fassung seines griechischbulgarischen Wörterbuchs, ἀνατύπωση στό: Ο ΙΑΙΟΣ, *Nostos, Gesammelte Schriften zur südosteuropäischen Geschichte*, MARIA STASSINOPOULOU (ἐπιμ.), Frankfurt a. M.- Wien 1994, σ. 177-178.

29. V. TODOROV, Catalogue of Greek manuscripts and printed books (17th - 19th century). The collection in Nyiregyhaza, Hungary. Contribution to the history of the Greek Diaspora [Τετράδια Ἑργασίας, 22], Ἀθήνα 1999, βλ. τὰ βιβλία πού ἀνήκαν στοὺς Γ(γ)ιντάλη, Ντόνα, Βρέτα, Γιαννάκη, Πίλτα, Ὀλλα, Νήσα, Γεώργιο καὶ Ναοὺμ Κοζ(σ)μίσκη, Πέτζη, στὸν δάσκαλο Ἀποστόλοβιτς καὶ ἄλλους.

30. Δειγματοληπτικὴ σύγκριση τῶν ὀνομάτων ἀπὸ τοὺς ὑπογράφοντες τοὺς κανονισμοὺς λειτουργίας τῆς κομπανίας-κοινότητος μὲ τὰ ἀπαντώντα στὴ μοσχοπολίτικη βιβλιογραφία (π.χ.† I. MARTINIANOS, Ἡ Μοσχόπολις 1330-1930 [Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη, 21], Στ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ (ἐπιμ.), Θεσσαλονίκη 1957), δείχνει ὅτι ἄρχετοὶ ἀπὸ τοὺς ἰθύνοντες ἦταν Μοσχοπολίτες, πρβλ. οἰκογένειες Ζ(ι)ουπάνου, Πεσχάρου, Γκέργκα(ης), Λιβαδάρου (Λιαβδάρις;) Βρέτας, Παμπέρη, Νάστου, Λύκας, Ρούσης, Γ(γ)ινδάλη, Πέτζη, Ντόνα, Πήλτα, Σι(α)γγούνα, Τζάκου καὶ βέβαια τὸ συχνὸ βαπτιστικὸ ὄνομα Ναοὺμ, τοῦ πολιοῦχου τῆς Μοσχόπολης καὶ τοῦ Miskolc. Ὁ Ναοὺμ Πεσχάρου ἦταν ἄλλωστε ἀπὸ τοὺς δυναμικοὺς μοσχοπολίτες προεστούς στὰ γεγονότα τοῦ 1769 (MARTINIANOS, ὁ.π., σ. 178-180). Γιὰ τὰ μοσχοπολίτικα ὀνόματα βλ. Α. ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΚΗΣ, Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς μορφολογίας τοῦ μοσχοπολίτικου ὀνόματος, στό: *Μοσχόπολις, Διεθνὲς Συνέδριο, Θεσσαλονίκη 31 Οκτ.- 1 Νοεμ. 1996*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 171-182· γενικότερα γιὰ τὴ διασπορά τῶν Μοσχοπολιτῶν βλ. Φ. ΚΙΛΙΠΡΗΣ, Μοσχοπολίτες ἐμποροὶ στὴ Βενετία καὶ στὶς χώρες τῆς Αὐστρουγγαρίας (18ος-19ος αἰώνας), στό: *Μοσχόπολις*, ὁ.π., σ. 97-107· Α. ΚΟΛΤΣΙΔΑΣ, Οἱ οικονομικὲς δραστηριότητες τῶν Μοσχοπολιτῶν ὡς παράγοντας διαφωτιστικῆς καὶ πολιτισμικῆς μετακένωσης στὸν Ἑλληνισμό, στό: *Μοσχόπολις*, ὁ.π., σ. 109-121· Ι. ΠΑΠΑΔΙΑΝΟΣ, Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ συμβολὴ τῆς στὸν οικονομικὸ καὶ πνευματικὸ βίον τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης-Βαλκανικῶν χωρῶν (18ος-19ος αἰ.), στό: *Μοσχόπολις*, ὁ.π., σ. 183-190.

τήν ἀγάπη γιά τά γράμματα ὅπως καί στήν πόλη ἀφετηρίας τους, ὅπου εἶχε ἀκμάσει τυπογραφεῖο³¹, ἀκαδημία³². Τό 1785 ἡ σινάθροισις τῆς ἀδελφότητος ἀποφάσισε νά ἀνανεώσει τό συμβόλαιο τοῦ ἐπί τριετία ἤδη δάσκαλου Ἰωάννη Ἀποστόλοβικ(τς) (ἢ Ἀποστολίδη ἢ Αἰτωλοῦ)³³ μέ τόν ἰσχυρισμό: Ἐπειδή ἕως τήν σήμερον ἀνάμεσα ἀπό τούς μαθητάς τὸν ὀλίγους εἶδαμε προκομένους, νὰ ἔμαθαν καὶ ἀπλᾶ Ἑλληνικά νὰ μιλήσουν, νὰ κάμῃ ὁ Διδάσκαλος τὸν τρόπον νὰ μαθαίνουν οἱ μαθηταὶ λέξαις, κανονικῶς νὰ ὁμιλήσουν, νὰ μὴν τοὺς ἀφίσῃ νὰ ὁμιλήσουν βλάχικα μέ κανέναν τρόπον(!)³⁴. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνήκειν στή μορφωμένη ἐλληνόφωνη ἐλίτ εἶναι ἐμφανής. Τά ἐλληνικά ἦταν

31. PEYFUSS, Die Druckerei von Moschopolis, ὁ.π.

32. Σ. ΚΕΚΡΙΔΗΣ, Η Νέα Ακαδημία της Μοσχόπολεως και η ακτινοβολία της στον βαλκανικό χώρο, στό: *Μοσχόπολις*, ὁ.π., σ. 79-95, ὅπου καί βιβλιογραφία.

33. Καταγόταν ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, σπούδασε στή Σμύρνη, δίδαξε στήν Κοζάνη καί φαίνεται ὅτι δίδαξε καί στό Μισκόλκ ἀπὸ τὸ 1782 ὡς τὸ 1811, ὁπότε καί πέθανε [Ö. FÜVES, Todesgedicht über Ioannes Aitolos aus dem Jahre 1811, *Μακεδονικά* 8 (1968) 405-407· πρβλ. Φ. ΗΛΙΟΥ, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ 19ου αἰώνα. Βιβλία-Φυλλάδια, τ. Α', 1801-1818, Ἀθήνα 1997, ἀρ. 1811.43]. Στό ἀρχεῖο τοῦ Μισκόλκ σῶζεται χειρόγραφο τοῦ μέ κείμενα διδακτικοῦ περιεχομένου καί ἄλλα, τὸ ὁποῖο χρονολογεῖται τουλάχιστον ἀπὸ τὸ 1770. Τό 2001, κατὰ τὸ ἐρευνητικό μου ταξεῖδι στό Μισκόλκ, ἐντόπισα τὸ χειρόγραφο (0,21x30, φφ. 378) στό Hermann Ottó Múzeum, ὅπου τότε φυλασσόταν τὸ ἀρχεῖο τῆς κοινότητος τοῦ Μισκόλκ. -Τὸ ἐρευνητικό αὐτὸ ταξεῖδι πραγματοποιήθηκε τότε, χάρις στήν ὑποστήριξη τοῦ Εἰδικοῦ Λογαριασμοῦ Κονδυλίων Ἑρευνας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εὐχαριστῶ θερμὰ τίς ἀρχές τοῦ Πανεπιστημίου γ' αὐτὴν τὴν ὑποστήριξη. - Τὸ χειρόγραφο ὅπως καί τὸ λοιπὸ ἀρχεῖο σῶζεται σήμερον στό Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár Miskolc, A Miskolc Görögkeleti Egyházközség iratai, d, Vegyes iratok 1721-1944, doboz 8. Μνεῖα τοῦ εἶχε γίνε ἀπὸ τοὺς DANOVA - TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα, ὁ.π., σ. 173. Στὴν πρώτη σελίδα τοῦ μικτοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ἡ σφραγίδα τῆς κοινότητος Ἡ ἐν Μισκόλτζι Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων Κοινότης τῆς τῶν Ἑλλήνων Κοινότητος, 1786 καί ἀναγράφεται ἐπίσης Ἐκ τῶν τοῦ Ἰωάννου Ἀποστόλου τοῦ Αἰτωλοῦ. Τὸ χειρόγραφο περιλαμβάνει μεταξὺ ἄλλων Βίον Ἀπολλωνίου Ἀλεξανδρείας τοῦ Γραμματικοῦ (φφ. 98), στό φ. 99γ σημειώνεται 1770 Σεπτ. ἡβ', Τῆς τοῦ Ἀπολλωνίου γραμματικῆς τῶν στοιχείων παρὰφρασις Ἀρχαὶ τοῦ ἄλφα στοιχείου [...], ἀκολουθεῖ ἔνθετο ὕλικό μέ ἀποσπάσματα ἀρχαίων κειμένων, γραμματικά φαινόμενα, κεφάλαια περὶ ρητορικῆς κ.ἄ. Τὸ χειρόγραφο καταλογογραφήθηκε μαζί μέ ἄλλο ὕλικό τὸν Νοέμβριο 2005, στό πλαίσιο τοῦ προγράμματος ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II, ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τοῦ προγράμματος κ.κ. Βασιλική Σειρηνίδου καί Ἰάκωφ Μαντούβαλο, ὁ ὁποῖος καί προχώρησε σὲ μεταγραφὴ ἐγγράφων καί φωτογράφηση ὕλικου γιά λογαριασμό τοῦ προγράμματος. Γιά τὴν ἐπιμέλειά τους, ὅπως καί τῶν λοιπῶν συνεργατῶν τοῦ προγράμματος, ἐκφράζω σ' ὅλους τίς θερμὲς εὐχαριστίες μου. Ἰδιαίτερα γιά τίς ἀνάγκες τοῦ συγκεκριμένου ἀρθροῦ μου ὁ κ. Μαντούβαλος μέ βοήθησε μέ μεταφράσεις καί οὐγγρική βιβλιογραφία καί τόν εὐχαριστῶ διπλᾶ. Γιά τὸν Ἀποστόλοβικ καί γιά τὸ σχολεῖο στό Μισκόλκ βλ. καί ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ, Miskolc - Sátoraljaújhely - Βουδαπέστη, ὁ.π., σ. 356-357, ὅπου καί βιβλιογραφία.

34. Βλ. ἀπόφαση τῆς κοινότητος τοῦ Μισκόλκ, 1785, γιά τὴ λειτουργία τοῦ σχολείου καί τὸν ρόλο τοῦ δασκάλου, DANOVA - TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα, ὁ.π., σ. 178, ἀρθρο 2ο.

ή γλώσσα για την πρόοδο, αλλά όχι μόνο, αν λάβομε υπόψη μας τί ισχυρίζονται, δυό χρόνια αργότερα, τό 1787 (ἐδῶ, Παράρτημα Α'), ἐκδηλώνοντας τό ἔντονο ἐνδιαφέρον γιά τή λειτουργία τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου: *Κάθε φιλόχριστος χριστιανός, γνωρίζει καλύτερα πὼς ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ πηγή τῶν ἀγιασμάτων μας, καί ἡ ἐλθότης τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μας, καί πὼς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον εἶναι τὸ μόνον μέσον τῆς προκοπῆς καί μαθήσεως τῶν Νέων, εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τῶν ὁποίων τὴν ὠφέλειαν, καί ὁ μέγας Βασίλειος γνωρίζοντας ἔστελλε τοὺς Νέους τῶν χριστιανῶν, ἀπὸ τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, νὰ σπουδάσουν, ὡσὰν ὁποῦ δι' αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν μας γένος ἤμπορῇ νὰ ξαναλάβῃ ἐκείνην τὴν πατρῶαν δόξαν ὁποῦ ἔχασε, καί νὰ ἀποφύγῃ τὴν σημερινὴν κατηγορίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὅλοι σχεδὸν οἱ Εὐρωπαῖοι, διὰ τὴν ἀμάθειαν, καί τὴν ἀμέλειαν ὁποῦ ἔχομεν εἰς τὴν σπουδὴν, ὡς προικισμένους μᾶς κηρύττουν, καί ὡς βαρβάρους μᾶς ὀνομάζουσι. Καὶ ποῖον; ἡμᾶς, ἡμᾶς Ἀδελφοί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἔλαβον τὸ φῶς τῆς μαθήσεως καί τῆς γνώσεως [...]*³⁵. Καὶ τό ἐνδιαφέρον συστηματοποιεῖται, τό σχολεῖο μᾶλλον ὑφίσταται ἤδη τό 1794, πάντως τό 1801 λειτουργεῖ: *ἡλεήθημεν, μὲ οἰκοδομὴν ἐκ θεμελίων νέας ἐκκλησίας*³⁶, καί μὲ σχολεῖον ἑλληνικόν, καί κοινόν, πρὸς φωτισμόν, καί προκοπὴν τῶν τέκνων μας³⁷, καί *Οἱ διδάσκαλοι ὁμοίως χρεωστοῦν νὰ μεταχειρίζονται εἰς τὴν παράδοσιν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων συντόμους, καί εὐκόλους τρόπους, καθὼς καί εἰς τὰ ἐδῶ σχολεῖα, διὰ νὰ προκόπτουν οἱ μαθηταί, τόσοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅσον καί εἰς τὴν εἰδησιν τῶν δογμάτων τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως, καί χρηστότητα τῶν ἡθῶν. διὰ τί μὲ τοῦτο θέλουν γένῃ καὶ καλοὶ χριστιανοί, καὶ καλοὶ πολιτικοί*³⁸. Μόλις στά 1807 ἀπαντᾷ ἡ μνεία γιά τό κληροδότημα τῆς Αἰκατερίνης 'συμβίας τοῦ Μακαρίτου Ἀναστασίου Μάχα' ἀπὸ τὴν Πέστη, πού ἀφιέρωσε κατὰ τὴ διαθήκη της εἰς τὸ ἐν Μισκόλτζι τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων οὐχὶ ἠνωμένων χριστιανῶν, *Σχολεῖον τῶν Βλάχων, διὰ παντοτείνον φουντάτζιον [κληροδότημα] 6000 f. Μὲ τέτοιον σκοπὸν πὼς ἀπὸ τὸ διάφορον αὐτῶν νὰ εὔρουν οἱ πρόεδροι δύο παιδία βλάχικα νὰ τὰ διδάξουν, νὰ τὰ ἐνδῇσουν, νὰ τὰ θρέψουν*³⁹. Τό συγκι-

35. Ἐδῶ, Παράρτημα Α'. Ὁ κ. Ἰταρος Μαντούβαλος ἔχει μεταγράψῃ σέ ἠλεκτρονικὴ μορφή, στό πλαίσιο τοῦ προγράμματός μας, ἀρκετὸ ἀρχαῖο ὕλικο πού ἀφορᾷ στά θέματα τοῦ σχολείου.

36. Βλ. ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ, Miskolc - Sátoraljaújhely - Βουδαπέστη, ὁ.π., σ. 358-359.

37. Ἐδῶ, Παράρτημα Β'.

38. Ὁ.π., § 35, σ. 302-303.

39. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár Miskolc, A Miskolci Görögkeleti Egyház Község, fond d., Vegyes iratok 1721-1944, doboz 6, σ. 10, 15 Ἰουλίου 1807. Στὸ Πόζναν καὶ στὴν Πολωνία γενικά εἰδικεύονταν οἱ Μοσχοπολίτες στὸ ἐμπόριο κρασιοῦ ΚΙΑΠΙΡΗΣ, Μοσχοπολίτες ἐμποροί, ὁ.π., σ. 104.

νητικό ενδιαφέρον για τό σχολείο μαρτυρεί καί ἡ καταγραφή τῶν συνδρομητῶν καί τῶν 241 'φουντατζίων' τοῦ σχολείου, τό 1809, πού ἀνερχόταν στό ὑψηλό ποσό τῶν 58.420 f., γεωγραφικά ξεπερνοῦσε τά στενά ὄρια τῆς πόλης καί ἔφθανε ὡς τή Βιέννη, τό Komaron (σημ. Οὐγγαρία), τήν Πέστη, τή Λεχία (Πολωνία), τό Πόζναν⁴⁰, σέ πόλεις ὅπου ἐξακτινώνονταν ἡ ἑλληνοβλαχική διασπορά. Ἡ φροντίδα γιά τήν καλλιέργεια τῆς ἑλληνικῆς κινεῖται μέσα στό πνεῦμα τοῦ Δανιήλ Μοσχοπολίτη, πού στό *Τετράγλωσσον Λεξικόν* του καλοῦσε: Ἀλβανοί, Βλάχοι, Βούλγαροι Ἀλλόγλωσσοι, χαρήτε/ *Κι ἐτοιμασθῆτε ὅλοι σας, Ῥωμαῖοι νά γενῆτε./ Βαρβαρικήν ἀφήνοντας γλῶσσαν, φωνήν καί ἥθη./ ὅπου στοὺς ἀπογόνους σας νά φαίνονται σάν μύθοι./ Γένη σας νά τιμήσετε, ὁμοῦ καί τὰς Πατρίδας./ τὰς Ἀλβανοβουλγαρικὰς κάμνοντες Ἑλληνίδας [...]/ Λαοὶ οἱ πρὶν Ἀλλόγλωσσοι, ἀλλ' εὐσεβεῖς τὰ θεῖα./ Ῥωμαίων ν' ἀποκτήσετε γλῶσσαν καί ὁμιλίαν./ Μεγάλως ὠφελοῦμενοι καί στό ἐπάγγελμά σας./* *Κ' εἰς ὅλα τὰ ἐμπορικὰ ἐπιχειρήματά σας.* [...]⁴¹. Οἱ πάροικοι καί στό Miskolc, λοιπόν, ὀδηγοῦνταν μέσα ἀπὸ τίς ἐμπειρίες καί τίς ταυτότητες τοῦ στενότερου καί εὐρύτερου χώρου ἀφετηρίας, σέ μιὰ ἐποχή πού δέν εἶχαν διαμορφωθεῖ πλήρως οἱ νεωτερικὲς ἐθνικὲς ταυτότητες. Μετακινοῦνταν σέ χώρους μέ διάφορες γλωσσικὲς κοινότητες καί ἰσορροποῦσαν μέσα ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἀτομικὲς, οἰκογενειακὲς, ὁμαδικὲς συγκρούσεις καί ἀμφιταλαντεύσεις πού προέκυπταν, ἀπὸ τὴ μιὰ, ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀνῆκναι στό κυρίαρχο οἰκονομικὰ ἀλλὰ καί ἰδεολογικὰ ἑλληνογλωσσο περιβάλλον, στό ὁποῖο αἰσθάνονταν ἐνταγμένοι καί οἰκεῖοι, καί ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀπὸ τίς προκλήσεις τοῦ νέου πολυεθνικοῦ,

40. Borsod Abauj Zemplén megyei Levéltár, A Miskolci Görögkeleti Egyházközség, fond d. Vegyes iratok 1722-1944, doboz 2, *Φύλαδα* (No 52) *εἰς τὴν ὁποίαν Σημαδεύονται τὰ Ὄνόματα τῶν Συνδρομητῶν, εἰς τὰ Φουντάτζια τοῦ Σχολείου*, ἔχει μεταγραφεῖ ἠλεκτρονικὰ γιά λογαριασμό τοῦ προγράμματος.

41. *Εἰσαγωγικὴ Διδασκαλία περιέχουσα Λεξικὸν Τετράγλωσσον τῶν τεσσάρων κοινῶν Διαλέκτων ἥτοι τῆς ἀπλῆς Ῥωμαϊκῆς, τῆς ἐν Μουσείᾳ Βλαχικῆς, τῆς Βουλγαρικῆς, καί τῆς Ἀλβανικῆς.* [...] Συντεθεῖσα [...] παρὰ τοῦ [...] Κυρίου Δανιήλ τοῦ ἐκ Μοσχοπόλεως. [...] 1802, χ. σελ.)· γιά τό λεξικό βλ. ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στὰ Βαλκάνια (1750-1850). Τό Τετράγλωσσο Λεξικό τοῦ Δανιήλ Μοσχοπολίτη, Ἰωάννινα 1988. Πά τὸν ρόλο τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στὴ διαμόρφωση ἢ καί στὴ χρονικὴ ἀναστολή τῆς ἐμφάνισης τῆς βουλγαρικῆς ἐθνικῆς ιδέας βλ. τὴν πρόσφατη διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Β. ΜΑΡΑΓΚΟΥ, Πάϊσιος Χιλανδαρινός καί Σωφρόνιος Βράτσης. Ἀπὸ τὴν Ορθόδοξη Ἰδεολογία στὴ Διάπλαση τῆς Βουλγαρικῆς Ταυτότητας, Τμῆμα Πολιτικῶν Επιστημῶν, Σχολὴ Νομικῶν, Οικονομικῶν καί Πολιτικῶν Επιστημῶν, Πανεπιστήμιο Αθηνῶν, Αθήνα 2005, ἰδίως σ. 1-28, 190-270· ἐνδιαφέρονσα θεωρητικὴ συζήτηση στὸ P. KITROMILIDES, 'Imagined Communities' and the Origins of the National Question in the Balkans, *European History Quarterly* 19/2 (1989) 149-192 (ἐπανέκδοση στὸ P. KITROMILIDES, *Enlightenment, Nationalism, Orthodoxy. Studies in the Culture and Political Thought of South-Eastern Europe*, Variorum, Hampshire 1994).

πολύγλωσσου περιβάλλοντος της Ήψβουργικής Αυτοκρατορίας. Ἡ πολυγλωσσία στή διασπορά καί οἱ προσπάθειες 'θεραπείας' της ἀποδεικνύουν ἀκόμη περισσότερο τίς συγκρούσεις ἢ καί τίς τάσεις συγκερασμοῦ ἢ καί φάσεις ἀφύπνισης πού βίωναν οἱ πάροικοι ζώντας στίς προκλήσεις ἐνός πολυγλωσσου, εὐρωπαϊκοῦ περιβάλλοντος καί μάλιστα κατά τήν περίοδο τῶν Φώτων καί τῆς ἐμφάνισης τῶν ἐθνικῶν κινημάτων⁴².

Τά 16 *ἀναγκέα δεσήματα* (θεσπίσματα) τοῦ χειρόγραφου ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῆς κομπανίας τῶν μέσων τῆς δεκαετίας τοῦ 1730, ὁ ἐπίσης χειρόγραφος κανονισμός τῆς ἐν *Μισκόλτζη* [...] *ἀδελφότητος* τοῦ 1785, πού *ἐθεσπῆσαμεν* [...] *ἡμεῖς ὄλλοι οἱ ἐδῶ εὐρισκόμενοι ἰδιοχείρως τὰ ὑπεγράψαμεν, ὁ δὲ προεστῶς μας καί οἱ ἐπίλοιποι ὁμνεγμένοι* [...] *ἐβαλλαν τόν ὄρκον τους* καί ἡ ἀναλυτική *Κόπια* τῆς *εὐταξίας* [...] *εἰς 1801* ἀποτυπώνουν, σέ διάστημα ὀγδόντα περίπου χρόνων, μιὰ ἐξέλιξη δομῆς καί ὀργάνωσης. Τά τρία αὐτά κείμενα εἶναι καί τά μόνα γνωστά ἀπό τήν ὥς τώρα ἔρευνα. Τά 'δεσήματα' ὑπέγραψαν 38 *ἀδελφὰ στέργοντες νά τά κρατίσουν ὅλλα*. Τή διαφύλαξη τῶν 30 *πούγκτων* ἐπικύρωναν μέ τόν ὄρκο τους ἐνώπιον τοῦ ἱερέα καί τοῦ δασκάλου καί μέ τίς ὑπογραφές τους ὁ *προεστῶς καί οἱ ἐπίλοιποι συμβοητοὶ καί συμβουλᾶτορες ὁμνεγμένοι*, συνολικά ἑννιά ἐκπρόσωποι γιά λογαριασμό τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος, πού εἶχε προχωρήσει σέ στάδιο συστηματικότερης ὀργάνωσης. Αἱ 38 *Διαταγαί* τῆς κοινότητος τοῦ 1801 ἐγκρίθηκαν ἀπό τόν προεστῶτα, τόν δευτερεύοντα προεστῶτα καί τοὺς λοιποὺς 'ὁμνεγμένους' τῆς 'δωδεκάδας' στίς 15 Δεκεμβρίου 1801 καί ἐπικυρώθηκαν σέ κοινή συνάθροιση τῶν 47 ἀδελφῶν τῆς κοινότητος, στίς 19 τοῦ ἴδιου μήνα⁴³. Ἡ διατύπωση, ἡ διαδικασία πού ἀκολουθήθηκε κατά τή σύνταξη, ἀλλά καί τό περιεχόμενο τῶν κειμένων ἀναδεικνύουν τή διοικητική, οἰκονομική, κοινωνική ἐξέλιξη καί ἐδραίωση πού γνώρισε ἡ ἐγκατάσταση τῶν ὀρθοδόξων στό Μισκόλτς. Μέ προσιτό, ἐθιμικό γλωσσικό ὕφος τὰ *δεσήματα* ὑπέβαλλαν στά μέλη τῆς κομπανίας τοὺς αὐστηροὺς ἠθικοὺς κανόνες τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀποτροπῆς ἀπό τήν κλοπή, τήν πορνεία, τή μέθη, τήν ἐπιπορκία, ἀπαιτοῦσαν τόν σεβασμό τῶν *μαθητᾶδων καί φατορναίων* ἀπέναντι στοὺς *μπασιάδες* τους⁴⁴, ἀλλά καί τίς ἀρχές ἀλληλοσεβασμοῦ τῶν συντρο-

42. ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING, Ἐκπαίδευση στή Διασπορά. Πρὸς μιὰ παιδεία ἐλληνική ἢ πρὸς «θεραπεία» τῆς πολυγλωσσίας, στό: *Νεοελληνική παιδεία καί κοινωνία, Πρακτικά Διεθνoῦς Συνεδρίου ἀφιερωμένον στή μνήμη τοῦ Κ. Θ. Δημαρᾶ*, Ἀθήνα 1995, σ. 153-177.

43. Δώδεκα ὁμοσημένους καί προεστῶτα διέθετε καί ἡ κομπανία τοῦ Σμπτίου τό 1666, ΔΕΣΠΟΙΝΑ-ΕΙΡΗΝΗ ΤΣΟΥΡΚΑ-ΠΑΠΑΣΤΑΘΗ, Ἡ ἐλληνική ἐμπορική κομπανία τοῦ Σμπτίου Τρανσυλβανίας 1636-1848. Ὁργάνωση καί δίκαιο, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 288.

44. DANOVA - TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα, ὁ.π., σ. 176· ἐπρόκειτο γιά τοὺς ἐργοδότες στήν

φων κατά τήν οικονομική συνεργασία στά *μπόλτια*⁴⁵, τίς ὑποχρεώσεις ἀπέναντι στήν κομπανία, συνεπῶς καί ἀπέναντι στίς προσταγές τοῦ προεστοῦ, καί βέβαια τή μέ κάθε φροντίδα διαφύλαξη τῆς κοινωνικῆς ἐσωστρέφειάς της καί τήν τήρηση κανόνων γιά τήν αὔξηση τῶν μελῶν. Ἀπουσιάζει ἀπό τό πρωτόλειο αὐτό κείμενο, πού θυμίζει ἀντίστοιχα ἐκείνων πού ἀπαντοῦν στίς τρανσυλβανικές κομπανίες, κάθε πρόνοια γιά τή διοικητική ὀργάνωση τῆς κομπανίας καί κάθε ἀναφορά πρὸς τίς τοπικές ἀρχές. Εἶναι ἀκόμη ἡ ἐποχή τοῦ προσανατολισμοῦ καί τῆς αὐτοπροστασίας ἀπέναντι στόν κοινωνικό καί οἰκονομικό περίγυρο καί καλὸ εἶναι νά τηροῦνται οἱ οἰκείες τους, ἀπὸ τήν πατρίδα, ἠθικές ἀρχές συντεχνιακῆς ὀργάνωσης. Πενήντα χρόνια μετὰ, τό 1785, ἡ κατάσταση ἔχει ἀλλάξει· τό διαπιστώνει κανεὶς ἀπὸ τήν αὔξηση νέων ἐπὶ λυδων, ἀπὸ τήν τάση γιά ἐπικράτηση ὀρισμένων οἰκογενειῶν, ἀπὸ τήν αὐστηρότερη διοικητικοῦ περιεχομένου γλώσσα τῶν *πούνκτων καί κανόνων* τῆς ἀδελφότητος. Εἶναι ἐμφανές ὅτι ἡ ἀδελφότητα διατηρεῖ ἀκέραιο τὸν χαρακτήρα τῆς κομπανίας, ἀλλὰ ἔχει καί ὥριμο διοικητικὸ σύστημα μέ *προεστώτα, ὀμνεγμένους καί συμβουλᾶτορες*, κατὰ τό σύστημα τῶν ἀντίστοιχων κομπανιῶν τῆς εὐρύτερης περιοχῆς, πού θὰ φροντίζουν γιά τήν ἐκκλησία, τό σχολεῖο, τὸν διδάσκαλο, ἀλλὰ καί τίς ὑποθέσεις τῆς ἀδελφότητος. Τό καινούργιο στοιχεῖο εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ διαφοροποίηση ὅσων δικαιοῦνται νά εἶναι μέλη της. Σύμφωνα μέ τήν ἀλλαγὴ τῆς νομοθεσίας τοῦ 1774, ὄφειλαν νά καταθέσουν ὄρκο πίστης στόν βασιλιά καί νά μεταφέρουν τίς οἰκογενεῖς τους στήν Οὐγγαρία ὅσοι ἐπιθυμοῦσαν νά ἐργάζονται στίς τοπικές ἀγορές. Ἀποφασίσθηκε, λοιπόν, νά ἀποκλειοῦνται πλέον οἱ *ἄνθρωποι τῆς τουρκίας οἱ μὴ ὀμνεγμένοι εἰς τὸ εὐκλεές βασίλειον [...] τῆς τωρινῆς μας πατρίδος Οὐγγαρίας*⁴⁶. Ἡ ἀποφασιστικὴ αὐτὴ καμπή, ἐνῶ δέν ἔφερε ἀμεσες, ριζικὲς ἀλλαγές στή συντεχνιακοῦ τύπου ὀργάνωση τῆς κομπανίας μέ τὴ διατήρηση τῶν αὐστηρῶν ἠθικῶν, δεσμευ-

ὀργάνωση τῶν κομπανιῶν, βλ. ΤΣΟΥΡΚΑ-ΠΑΠΑΣΤΑΘΗ, Ἡ ἐλληνικὴ ἐμπορικὴ κομπανία τοῦ Σμπίου, ὁ.π., σ. 177, 209.

45. DANOVA - TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα, ὁ.π.: *μπόλτια* ἦταν τὰ καταστήματα τῆς κομπανίας.

46. DANOVA - TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα, ὁ.π., σ. 184, ἄρθρο 17: *Εἰς τὰ παλαιὰ κατάστοιχα τῆς κομπανίας καὶ κοινότητός μας, εὐρίσκονται περισσοὶ γραμμένοι νὰ ἔκαμαν χονδρὸ καὶ νὰ στοχάζονται ὡσὰν ἀληθῆ μέλη τῆς κοινότητος ἡπεὶδὴ ὅμως καὶ εἰς τοὺς ἀπερασμένους καιροὺς ἐτοῦτη ἡ ἀδελφότης εἰς ἄλλα δικαιολογήματα ἐθεμελίωσεν τὰ προνόμιά της, πολλὰ διάφορα ἀπὸ ἐτούτα, εἰς τὰ ὁποῖα τὴν σήμερον εὐρισκόμεθα, καθὼς εἶναι τοῖς πάσιν γνωστόν, ὅτι ἀφοῦ ἐβάλαμεν τὸν ὄρκον τῆς ἐμπιστοσύνης διὰ παντοτείνᾳ πρὸς τὸ Εὐκλεές βασίλειον τῆς Οὐγγαρίας, καὶ Αὐλὴν τῆς Ἀουστρίας, ἔλαβεν καὶ ἡ κυβερνήσις τῆς Ἐπιστασίας ἄλλην μορφήν πολλὰ διάφορον ἀπὸ τὴν πρώτην. Διὰ τοῦτο τὴν σήμερον θεσπίζομε διὰ πάντοτε, ἐκείνους μόνον νὰ πάρωμεν εἰς τὴν ἀδελφότητα, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὀμνεγμένοι διὰ τὴν ἐμπιστο-*

τικῶν κανόνων, τῶν περισσότερων τουλάχιστον, τίς δικαστικές ἀρμοδιότητες τῶν προεστώτων γιά τά μέλη της, τήν ἐπέμβαση καί τόν ἐλεγχό στις κοινές οικονομικές λειτουργίες τῶν μελῶν ἀλλά καί στόν σεβασμό καί στήν πειθαρχημένη τήρηση τῶν καταστάσεων τῶν καλφάδων, τῶν κορρεσπονδέντζιών τους, καθιστᾷ ἐμφανή τή φροντίδα γιά τήν ἐπὶ τό συστηματικότερο διοικητική ὀργάνωση τῆς ἀδελφότητας.

Τό συνολικότερο καί ὀλοκληρωμένο βῆμα θά γίνηι μέ τήν *Κόπια εὐταξίας* τοῦ 1801. Τό πραγματικά θαυμαστό κείμενο εἶναι γραμμένο σέ ἀπλή, λόγια γλώσσα, ἀπό ἄγνωστό μας, ὡς τώρα, συντάκτη -πιθανόν τόν δάσκαλο Ἰωάννη Ἀποστόλοβιζ;⁴⁷-, μέ περιεχόμενο θεοσοφικό, μέ συχνά παραθέματα ἀπό κείμενα τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων⁴⁸, τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, μέ σκοπό τήν ὑπόμνηση τοῦ ἠθικοῦ καθήκοντος τῶν μελῶν, μέ ἐπιδράσεις μᾶλλον ἀπό τή σχολή τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου⁴⁹, μέ φιλοσοφικό, νομικό καί ἐνίοτε οὐτοπικό ὕφος, πού ὅμοιο του δέν ἔχει ἐντοπισθεῖ ὡς τώρα σέ ἄλλο κοινοτικό καταστατικό. Ὁ γλαφυρός πρόλογος ἀποτυπώνει τήν πολύχρονη διαδρομή καί στερέωση τῆς κοινότητας, πού τά μέλη της δέν εἶναι πιά οἱ πολλὰ ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν [...] ὅπου ἦτον εἰς τὸν τυραννικὸν ἀκόμα ζυγὸν τοῦ Τούρκου, ἀλλὰ ὅσοι μέ στερέωσιν καὶ προκο-

---

σύνην πρὸς τὸν Αὐγουστον Καίσαρά μας, ἀλλὴν τῆς Ἀουστρίας, καὶ πρὸς τὸ Εὐκλεὲς βασιλεῖον τῆς Οὐγκαρίας, καὶ ὁ τοιοῦτος νὰ εἶναι μαρτυρημένος, διὰ καλὸς, τίμιος, θεοφοβούμενος, σόφρων, καὶ τὰ ἐξῆς ἐνάρετος, καὶ ἐκείνους μόνον νὰ γνωρίζωμεν διὰ ἀληθῆ μέλη τῆς κοινότητός μας, οἱ ὅποιοι καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ Κυρίου τὴν δὴναμίν τους σύντρεχουσιν καὶ καίμουνιν βοήθιον διὰ τὴν οἰκοδομήν τῆς Ἐκκλησίας καὶ σχολείον μας καὶ τοῦ ὀρφανοτροφίου, [...] καὶ νὰ βοηθήσῃ ἢ εἶναι ἀν[θρωπ]ος τῆς τουρκίας, τὸν ὁποῖον οἱ νόμοι τῆς τωρινῆς μας πατρίδος Οὐγκαρίας τὸν ἐμποδίζουν τὸν τοιοῦτον μὲ κανέναν τρόπον νὰ μὴν τὸν δεχθώμεν.

47. Ἀνάμεσα στοὺς ὑπογράφοντες 12 ὀμνεγμένους εἶναι καὶ τὸ ὄνομα 'Διδ. Ἰω. Ἀποστολ.', νὰ ὑποθέσουμε ὅτι πρόκειται γιά τὸν δάσκαλο τῆς κοινότητος, Ἰωάννη Ἀποστόλοβιζ;
48. Ἀνάλογες θρησκευτικὸς περιεχομένου προσταγές περιλάμβαναν καὶ τὰ Θεοπίσματα τῆς κομπανίας τοῦ Σιμπίου τοῦ 17ου αἰῶνα, ΤΣΟΥΡΚΑ-ΠΑΠΑΣΤΑΘΗ, Ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορική κομπανία τοῦ Σιμπίου, ὅ.π., σ. 256-260.
49. Ἀνίσως ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀδὰμ ἤθελεν ἀπομείνῃ εἰς τὴν ἀθωότητα ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν ἔπλασε· βέβαια μοναχὸς ὁ φυσικὸς νόμος, ὅπου εἰς αὐτὸν ἔδωκεν, ἤθελεν ἵσθαι ἀρκετὸς νὰ τὸν ὀδηγήσῃ, εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ ὀρθά, καὶ τὸν ποιητὴν του Θεόν, καὶ τὸ χρέος ὅπου πρὸς αὐτὸν ὡς πλάσμα ἔχρεωστοῦσε, ἐδῶ, Παράρτημα Β', σ. 30. Πά τῇ Σχολῇ τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου βλ. Δ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ἡ ἐμφάνιση τῆς Σχολῆς τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου στήν 'τουρκοκρατούμενη' ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἡ ἀνάγκη μιᾶς νέας Ἰδεολογίας, Ἀθήνα 1980 καὶ Ο ἸΔΙΟΣ, Ἡ ἐμφάνιση τῆς Σχολῆς τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου στήν 'τουρκοκρατούμενη' ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἡ πρώτη μετακένωση, Ἀθήνα 1983.

πήν φρόντισαν γιὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐκ θεμελίων νέας ἐκκλησίας⁵⁰ καὶ προχώρησαν στὴ δημιουργία σχολείου, καὶ φροντίζουν γιὰ τὴν ἴδρυση ὀρφανοτροφείου, ἀποτελοῦν πλέον ἓνα μέρος ὃχι εὐκαταφρόνητον τῆς πολιτείας ταύτης *Μίσκολτς*, διατυπώνουν τὸν σεβασμὸ τους γιὰ τοὺς αὐστριακοὺς αὐτοκράτορες Μαρία Θηρεσία, Ἰωσήφ Β', Λεοπόλδο Β', Φραγκίσκο Α' (Β') καὶ μὲ τὸν ὄρκο ἐμπιστοσύνης στὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας γνήσια τέκνα τῆς πατρίδος μας ἀνεγνωρίσθημεν, ἐξεφωνήθημεν, καὶ μὲ νομικὰ ἄρθρα ἐβεβαιώθημεν. Γιὰ πρώτη φορὰ εἶναι ρητὰ σαφές ὅτι ὑπόκεινται στὸν ἔλεγχο τῶν τοπικῶν ἀρχῶν τῆς κομητείας τοῦ Borsod, γιὰ τὴν ἐπικύρωση τῆς ἐκλογῆς τῶν τοπικῶν τοὺς ἀρχόντων (§ 5). Ἀποτυπώνεται ἡ διπλὴ ταυτότητα καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσες συμβατικές ὑποχρεώσεις, πού ἐπιβάλλουν τὴν ἐπανεξέταση τῶν διαταγῶν τῶν προγόνων μας, τὴν ἀποσαφήνιση τῶν ἀναθεματισμῶν ὅπου ἐκφωνοῦν ἐναντίον εἰς ἐκείνους ὅπου ἐφαίνοντο ἀπειθεῖς. Διατηρεῖ, λοιπόν, τὸ νέο κείμενο ὁρισμένες ἀπὸ τίς παραγράφους πού παραπέμπουν στὸν χαρακτήρα τῆς κομπανίας καὶ στίς ἠθικές ὑποχρεώσεις τῶν μελῶν μεταξύ τους (§§ 19, 29, 30, 36, κ.ἄ.), ὅπως στὸ λιτό καὶ σεμνὸ τῆς ἐνδυμασίας (§ 31), στὴν ὑπακοή πρὸς τοὺς μπασιάδες (§ 37), ἀλλὰ χωρὶς τὸ ἀφοριστικὸ ὕφος τῶν δεσμημάτων. Ἐπιβάλλεται ἡ νομικὴ περιχαράκωση τῆς κοινότητος -ἐνδεικτικὴ εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ ὅρου κομπανία, μολονότι ὑπονοεῖται συχνά ἡ ὑπαρξή της- καὶ δίνεται ἔμφαση στὴ σαφὴ διατύπωση τῶν ὅρων διοικητικῆς λειτουργίας τῆς κοινότητος, ἐκλογῆς ἀρχόντων κ.ἄ. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου προεστῶτος, τῶν νοταρίων, τῆς δωδεκάδος, τοῦ ἐπιμελητῆ τῶν φουντατζίων (κληροδοτημάτων), τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας μὲ τὴ μέθοδο τῶν τριακοσίων σφαιριδίων (διακοσίων μαύρων καὶ ἑκατὸ ἄσπρων) διασφάλιζε τὴ μυστικότητα καὶ τὸ ἀδιάβλητο (§ 2). Ἡ τριετὴς διάρκεια τῶν προεστῶτων καὶ τὸ δικαίωμα ἐπανεκλογῆς ἐξασφάλιζε τὴ συνέχεια, ἐνῶ δικλειδὲς ἀσφαλείας στὴν τήρηση τῶν καθηκόντων τοὺς ἀποτελοῦσαν καὶ ἡ φύλαξη τῶν κλειδιῶν τοῦ ταμείου καὶ τῆς σφραγίδας τῆς κοινότητος (§ 8)· στίς περισσότερες σοβαρὲς ὑποθέσεις ὁ προεστὼς δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίζει μόνος -ὅπως ἄλλωστε συνέβαινε στίς περισσότερες κοινότητες-, οὔτε καὶ νὰ σφραγίζει ποτὲ χρεωστικὴ ὁμολογία μὲ τὴ σφραγίδα τῆς κοινότητος. Ἡ δωδεκάδα (§ 9), ὅπως καὶ στίς ἄλλες κοινότητες στίς τουρκοκρατούμενες περιοχὲς ἀλλὰ κυρίως στὴ διασπορά, ἀποτελοῦσε σῶμα διοίκησης μὲ ἐνδιάμεσο ρόλο μεταξύ τῆς 'γενικῆς σύναξης' καὶ τῶν ἐπιτρόπων. Πρόσωπα ἐμπιστοσύνης πού συνέτασσαν τὰ πρωτόκολλα τῆς κοινότητος καὶ τηροῦσαν τὸ ἀρχεῖο τῆς ἦταν οἱ νοτάριοι (§§ 7, 13, 14).

50. ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ, Miskolc – Sátoraljaújhely – Βουδαπέστη, ὁ.π., σ. 358-359, γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς κοινότητος καὶ τὴν προηγούμενη βιβλιογραφία.

Προεστώτες *παρασταίνοντες τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς κοινότητος*, νοτάριοι καὶ μέλη τῆς δωδεκάδας σέβονταν τὸ τυπικὸ κατὰ τὶς συνάξεις καὶ ἀπολάμβαναν ἐξαιρετικοῦ σεβασμοῦ ἐπίσης. Ἀξιοσέβαστα καὶ ἐκτιμώμενα ἐπίσης πρόσωπα ἦταν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας (§ 11), μὲ ἐξουσία ἐλεγχόμενη ἀπὸ τοὺς προεστώτες, οἱ ὁποῖοι ἐτησίως μαζί μὲ τὸν *Κουράτορα τοῦ φουντατζίου καὶ τοὺς περτζέπτορες*⁵¹ τῆς κοινότητος ὑπόκεινταν μὲ τὴ σειρὰ τους στὸν ἐτήσιο ἐλεγχό (§ 12). Στὸ ἀξίωμα τοῦ Κουράτορα τοῦ φουντατζίου (§ 15) θὰ ἦταν ἐπιθυμητὸ νὰ ἀνέρχεται ἰκανὸ περὶ τὰ οἰκονομικὰ ἄτομο, μὲ πρωτοβουλίες καὶ διάθεση γιὰ δράση τόσο ὅσον ἀφορᾷ στὴ διαχείριση οἰκονομικῶν θεμάτων περὶ τὴν ἐκκλησία, ὅσο καὶ περὶ τὸ σχολεῖο καὶ τὸ ὀρφανοτροφεῖο. Ὁ Σταυρὸς στὸ τραπέζι τῶν κοινοτικῶν συνάξεων καὶ ρήσεις ἐκκλησιαστικῶν κειμένων προοιωνίζαν τὴν εὐταξία καὶ τὸν ἀλληλοσεβασμὸ τῶν μελῶν (§§ 18, 19). Ἡ εὐταξία ἐπεκτεινόταν μὲ τὴν ἐκδήλωση ἀγάπης τῶν Γερόντων πρὸς τοὺς νέους συναδελφούς καὶ τὸ ἀντίστροφο (§§ 22, 23). Μέλη τῆς κοινότητος γίνονταν, τηρουμένων τῶν παραδόσεων, ὁ *γνήσιος υἱὸς γνήσιου υἱοῦ τῆς κοινότητος* μὲ τὴν καταβολὴ τῆς καθορισμένης ‘τάξας’, ἐνῶ διπλάσιο ποσὸ κατέβαλλε ὁ μὴ γνήσιος υἱός, πού εἶχε τίμια ἐργασθεῖ ὡς ἰνάσης (μαθητευόμενος) στὴν κομπανία (§ 24). Τό κλειστὸ καὶ τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα διασφάλιζε τὴ συνέχεια, τὴ διαχείριση τῶν κερδῶν τῆς κομπανίας, τὴν ἐπαγγελματικὴ ἐχεμύθεια, κατὰ τὰ εἰωθότα, οἱς συντεχνίες καὶ κομπανίες. Ἡ ἀλληλεγγύη, ἄλλο ἓνα γνώρισμα τῆς συντεχνιακῆς ὁργάνωσης, ἐξασφαλιζόταν καὶ ἐδῶ μὲ τὸ ἔμπρακτο χρέος τῆς κοινότητος ἀπέναντι *στοὺς συναδελφούς, ὅπου ἔπесαν εἰς δυστυχίαν* (§ 25), ἀλλὰ καὶ *πρὸς τὰς χήρας τῶν συναδελφῶν, ὅπου ἀπέμειναν μὲ τέκνα, ἢ χωρὶς τέκνα, καὶ πρὸς τὰ τέκνα, ὀρφανὰ ἀπὸ γονεῖς* (§ 26) μὲ χρηματικὲς ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴν ‘Κάσσαν τοῦ ὀρφανοτροφείου’, μὲ φροντίδα *διὰ τὴν μάθησιν [... καί] διὰ τὴν ὑπανδρείαν τῶν θηλυκῶν τέκνων*. Ἡ ἀνάγκη νὰ διατηρηθεῖ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἰσορροπία τῆς κοινότητος-κομπανίας ἐξηγεῖ ἴσως καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὶς χήρες, ὡς πρὸς τὴ διαχείριση τοῦ ‘καπιταλίου’ θανόντος συναδελφοῦ διὰ μέσου κοινοτικῶν ἐπιτρόπων (§ 27)⁵². Ἀνάλογης σημασίας ἦταν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς πτωχοὺς (§ 30). Μειωμένη ἔκταση (§§ 29, 30) σὲ σχέση μὲ προηγούμενους κανονισμοὺς καταλαμβάνει ἡ καταγραφή τῆς ρυθμιστικῆς, δικαστικῆς δικαιοδοσίας τῶν προεστώτων γιὰ τὴ λύση τῶν διαφορῶν ἀνάμεσα στὰ μέλη, καθῆκον πού ὑπαγορεύεται

51. ΤΣΟΥΡΚΑ-ΠΑΠΑΣΤΑΘΗ, Ἡ ἐλληνικὴ ἐμπορικὴ κομπανία τοῦ Σμπίου, ὁ.π., στὴν κομπανία τοῦ Σμπίου λέγονταν καὶ χαρατζάρηδες, φορολόγοι, καὶ εἰσέπρατταν τὸ δόσημο τῆς κοινότητος.

52. Ὁ.π., σ. 209.

ἀπό τόν χαρακτηῖρα κομπανίας. Ὁ σεβασμός τῶν συναδελφῶν πρὸς τόν σύντροφο, τόν κάλφα ἢ τόν ἰνάσην καί κυρίως ἡ αὐστηρή ὑπακοή τῶν καλφάδων πρὸς τοὺς μπασιάδες (§ 36)· ὑπακοή πού ἐκτεινόταν ἀπὸ τὴν καθημερινή προσευχή, διὰ τί, *ἐκεῖνος ὅπου δὲν εὐχαριστεῖ τὸν ποιητὴν του [Θεόν], δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν μπασιάν του*, ἔφθανε στὸν σεβασμό κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία, στὸν περιορισμό στοῦ δικαίωμα διασκέδασης καί διακοπῶν χωρὶς τὴν ἔγκριση τοῦ μπασιά, στήν ἠθικὴ καθημερινή συμπεριφορὰ καί βεβαίως στήν τίμια ἄσκηση τῶν ἐμπορικῶν πράξεων. Ἀκόμη πιο αὐστηρές ἦταν οἱ ὑποχρεώσεις τῶν ἰνάσηδων ἀπέναντι στοὺς μπασιάδες (§ 37) καί οἱ ἀρχές πού διεῖπαν τὴν ἐργασιακὴ σχέση μεταξύ τους καί μέσω αὐτῆς μέ τὴ διοίκηση τῆς κοινότητας-κομπανίας⁵³.

Μέ ἀφορμὴ τὸν ἀρραβώνα, πού ἀναγνωρίζεται, κατὰ τὴν παράδοση τοῦ Ἀρμενόπουλου, ὡς ἱερὰ πράξις, καί ὁ γάμος μυστήριο πού θὰ τελεῖται μέ σεβασμό καί χωρὶς ἐπιδείξεις καί πολυτέλειες (§ 32), ἐπαναλαμβάνεται ἡ ὑπόμνηση γιὰ τὴ σεμνότητα καί ταπεινότητα τῆς συμπεριφορᾶς πού ἀπαιτεῖται σέ κάθε ἀτομικὴ καί συνολικὴ ἐκδήλωση.

Κατὰ τὸν κανόνα τῶν κοινοτήτων τῆς διασπορᾶς, καί ἀντίθετα πρὸς τὰ συμβαίνοντα στίς τουρκοκρατούμενες κοινότητες, ὑπάλληλοι τῆς κοινότητος ἦταν, οὐσιαστικά, οἱ δύο ὀρθόδοξοι 'πάροχοι' (parrocchi/ἐφημέριοι), γνῶστες τῆς ἑλληνικῆς καί βλαχικῆς γιὰ τοὺς λόγους πού ἀναφέρθηκαν πιο πάνω, καί οἱ κανόνες σεβασμοῦ καί ἀγάπης πρὸς καί ἀπὸ τὰ μέλη καταγράφονται λεπτομερῶς στὸν κανονισμό (§§ 33, 34).

Τό μέλημα τῶν ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου, ἑλληνικοῦ καί κοινου, καί τῆς ἐπίβλεψης τῶν ἀντίστοιχων δασκάλων, καί ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ἀνέγερση *σχολείων εὐρύχωρων διὰ τοὺς μαθητὰς καί Διδασκάλους* (§ 35), δείχνει καί τό ξεχωριστό ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ γράμματα. Τὴ λειτουργία τοῦ σχολείου φαίνεται ὅτι συνόδευε καί ἡ ὑπαρξὴ βιβλιοθήκης τῆς κομπανίας, ἂν κρίνομε ἀπὸ τίς ἐνθυμήσεις καί ἄλλες σημειώσεις ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων καί χειρογράφων πού φυλάσσονται σήμερα στοῦ Nyiregyhaza τῆς Οὐγγαρίας⁵⁴. Ἀπὸ τὰ 402 βιβλία, ἀνάμεσα στὰ 883 τῆς συλλογῆς πού καταγράφηκαν, καί 13, ἀπὸ τὰ 46 χειρόγραφα, προέρχονται ἀπὸ τό Miskolc. Πολλὰ ἀνῆκαν στήν κομπανία ἢ σέ πρόσωπα περὶ τὴν κομπανία/κοινότητα. Ἀπαντοῦν ἀκόμη καί 10 βιβλία σέ ἰδιωτικὴ συλλογὴ, κατὰ τὴν κατάταξη τοῦ Todorov. Δεδομένων τῶν μετακινήσεων πού ἔχουν ὑποστῇ τὰ βιβλία ἀπὸ τό ἀρχικὸ τους περιβάλλον, μᾶλλον πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς τους ἦταν

53. Ὁ.π., σ. 228-243, ἀναλυτικὴ ἐξέταση τῶν πειθαρχικῶν κανόνων μέ βάση τοὺς ὁποίους λειτουργοῦσαν οἱ κομπανίες στήν Τρανσυλβανία καί κυρίως στοῦ Σμπίου.

54. TODOROV, Catalogue of Greek manuscripts, ὅ.π.

μεγαλύτερος. Τό περιεχόμενο τῶν βιβλίων ποικίλλει. Ἐπικρατοῦν περίπου σέ ποσοστό 46% τά ψαλτήρια, μηναῖα καί διάφορα ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου βιβλία, ἀλλά ἀκολουθοῦν τά φιλολογικοῦ, ἱστορικοῦ, ἡθογραφικοῦ, παιδαγωγικοῦ περιεχομένου (41%), μέ 7% τά βιβλία φυσικῆς, μαθηματικῶν, γεωγραφίας, φιλοσοφίας καί μέ 6% τά διάφορα. Ἡ εἰκόνα συμβαδίζει μέ τά κρατοῦντα στήν ἐποχή περί τήν ἱστορία τοῦ βιβλίου καί ἀποδεικνύεται τό ἐνδιαφέρον γιά τή γλώσσα καί τά διδακτικά, ἐπιστημονικά βιβλία. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἐπίσης τά βιβλία πού φέρεται νά ἀνήκουν στά πρόσωπα πού ὑπογράφουν ὡς προεστοί στά καταστατικά τῆς ἀδελφότητος τοῦ 1785 καί στήν *Κόπια εὐταξίας* (1801). Ὁ Ἰωάννης Θωμᾶ Ἰακουμῆ, ἀπό τοὺς ἰσχυροὺς ἐκπροσώπους τῆς κοινότητος, ἐκ *Καστορίας τῆς Μακεδονίας*, φέρεται νά κατεῖχε 19 βιβλία, τά περισσότερα νεωτερικοῦ περιεχομένου. Ἀνάμεσά τους συγκαταλέγονται ἡ *Ἱστορία περί τῶν μυθολογικῶν θεῶν* [...], Θεοφίλου Κορυδαλλέως, *Περὶ Ἐπιστολικῶν Τύπων*, Μελετίου (Μήτρου), *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*, Ἡλία Μηνιάτη, *Πέτρα σκανδάλου*, Θεοδώρου Γαζῆ, *Κριτικαὶ Ἐπιστάσεις* [...], Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, *Φροντισμάτα*, Νικολάου Μαυροκορδάτου, *Φιλοθέου Πάρεργα*, Νικηφόρου Θεοτόκη, *Στοιχεῖα Γεωγραφίας*, Εὐγενίου Βουλγάρεως, *Τὰ Ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις*, Τακουετίου, *Στοιχεῖα Γεωμετρίας*, Γενουνησίου, *Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς*, κ.ἄ., καθὼς καί χειρόγραφο τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα. Διαφωτιστικοῦ ἢ παιδαγωγικοῦ περιεχομένου εἶναι καί τά βιβλία πού ἀνήκουν στοὺς Νικόλαο Ντώνα, Βρετό Γιαννάκι, Ναοῦμ Ἀθανασίου Γιντάλη (Gintali), Μιχαήλ Ἰωάννου Πίλτα, Γεώργιο Κοζ(σ)μίσκη, Λάζαρο Πέτζη κ.ἄ. Ἄν ἡ κατοχὴ βιβλίων μπορεῖ νά εἶναι ἀπόδειξη γνώσεων καί ἐνδιαφερόντων εἶναι ἐμφανῆς ἡ τάση προσανατολισμοῦ, τουλάχιστον ἀρκετῶν ἀπὸ τοὺς διοικοῦντες, πρὸς τό νεωτερικό βιβλί⁵⁵.

Τό κείμενο τῆς *Κόπιας εὐταξίας* ὁλοκληρώνεται μέ τοὺς ὅρκους, κυρίως διοικητικοῦ περιεχομένου, πού ὀφείλαν νά καταθέσουν οἱ προεστῶτες, οἱ νοτάριοι, τά μέλη τῆς δωδεκάδας, ὁ ἐπιμελητής τῶν ἱερῶν χρημάτων, οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας καί οἱ λοιποὶ ὑπηρέται τῆς κοινότητος, καί τόν ὅρκο πού τά ὑπεύθυνα γιά κάποια ὑπόδικη πράξη μέλη ἔπρεπε νά καταθέτουν στοὺς προεστῶτες - δικαστές.

Τό πιό πάνω κείμενο τοῦ Miskolc καί ἡ ἐπεξεργασία τοῦ πλούσιου ὕλικου πού συγκεντρώθηκε γιά τίς παροικίες στήν κεντρικὴ Εὐρώπη μᾶς ὁδήγησαν σέ ἐρωτήματα στά ὁποῖα ἐπιχειρήσαμε, λοιπόν, νά δώσουμε ἀπαντήσεις. Ἕνας ἀπὸ τοὺς στόχους τοῦ προγράμματός μας ἦταν νά προτεῖνομε μιά

55. Πρβλ. τὴ διαπίστωση τῶν DANOVA - TODOROV, Ἑλληνικά ἐγγράφα, ὁ.π., σ. 173.

τυπολογία της κοινοτικής οργάνωσης κατά την υπό εξέταση περίοδο· σχετικά μέ αυτήν την τυπολογία, προσπαθήσαμε νά διατυπώσουμε κάποιες σκέψεις ή μάλλον προτάσεις εργασίας πού αφορούν α) στίς αλληλεπιδράσεις περιοχών άφετηρίας καί άφιξης τών μετακινουμένων καί ταυτόχρονα στή σημασία πού διαδραμάτιζε ή ύπηκοότητα στους τόπους άφετηρίας καί σ' αυτούς της ύποδοξης, β) στίς διαχρονικές εξελίξεις πού άπαντούν στίς κοινοτικές οργανώσεις καί στίς αλλαγές πού συνέβαιναν τόσο έξ αιτίας τών διαφορετικών έμπειριών τών μετακινουμένων όσο καί λόγω τών ποικίλων διοικητικών/οικονομικών/θεσμικών/κοινωνικών συνθηκών στους χώρους ύποδοξης (τό παράδειγμα του Miskolc, είναι, κατά τή γνώμη μου, καί τό πιό σαφές), γ) στήν ύποχώρηση της φεουδαρχίας καί στόν δρόμο πρós τό συγκεντρωτικό κράτος (περιπτώσεις Βιέννης⁵⁶, Τεργέστης⁵⁷, αλλά καί κοινοτήτων Ούγγαρίας⁵⁸, δ) στήν αλλαγή έξουσίας στά κράτη ύποδοξης (περίπτωση Βενετίας μέ τό καταστατικό του 19ου αιώνα)⁵⁹, ε) στήν ίδρυση τών έθνικών κρατών στά Βαλκάνια καί τήν επίδραση τόσο κατά τή δημιουργία νέων κοινοτήτων (πρβλ. τίς περιπτώσεις της Ρουμανίας⁶⁰ καί τήν έρευνα στό πλαίσιο του προγράμματός μας) όσο καί κατά τίς θεσμικές εξελίξεις (άν καί πού ύπηρεξαν), πάντως στ) όποσδήποτε κατά τήν αλλαγή τών όρολογιών⁶¹ ή εξέταση αυτή τών έναλλαγών μπορεί νά φαντάζει τυπική, έν τούτοις μάς όδήγησε στήν άνάγκη νά έξηγήσουμε τήν ταυτόχρονη π.χ. χρήση τών όρων άδελφότητα – κοινότητα (περίπτωση Βενετίας), κομπανία – άδελφότητα –

56. Πά τους Έλληνες στή Βιέννη βλ. ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ, Έλληνες στη Βιέννη, 1780-1850, ό.π., όπου καί βιβλιογραφία, καθώς καί τά ενδιαφέροντα άρθρα στό: *Διασπορά – Δίκτυα – Διαφωτισμός*, ό.π.

57. Πά τήν παροικία της Τεργέστης βλ. ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING, *Η έλληνική παροικία της Τεργέστης, 1750-1830*, τ. Α' - Β', Αθήνα 1986.

58. Πλούσια βιβλιογραφία βλ. ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ, Miskolc – Sátoraljaújhely – Βουδαπέστη, ό.π.

59. *Διάταγμα Οικονομικών, Έπιτροπικών, καί Διδασκαλικών τών έν τή Διασήμε Πόλει τών Ένετων κατασταθέντων καί ένοικισθέντων Όρθοδόξων Έλλήνων*, [...], 27. Φεβρουαρίου 1820/ *Regolamento Economico, Amministrativo, e Disciplinale della Nazione Greca Ortodossa, stabilita e domiciliata nell' inclita Città di Venezia* [...], 27. Febbrajo 1820· πρβλ. ΑΡΤΕΜΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΥΡΙΑΚΟΥ, *Η έλληνική κοινότητα της Βενετίας (1797-1866). Διοικητική καί οικονομική όργάνωση, εκπαιδευτική καί πολιτική δραστηριότητα*, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 21 κ.έ.

60. Βλ. ΟΛΓΑ CICANCI, Το στάδιο της έρευνας σχετικά με την ελληνική εμπορική διασπορά στον ρουμανικό χώρο (τον 17ο - 18ο αιώνα), βλ. στόν παρόντα τόμο, σ. 409-421· βλ. καί ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, Έρευνητική άποστολή στή Ρουμανία. Έλληνικές κοινότητες (1829 - άρχές 20ού αιώνα), ό.π., όπου καί βιβλιογραφία, καί Ο ΙΔΙΟΣ, Σύσταση καί όργάνωση ελληνικών κοινοτήτων στή Ρουμανία, ό.π.

61. Η ήλεκτρονική, συνδυαστική βάση δεδομένων πού έχει διαμορφωθεί στό πλαίσιο του προγράμματός μας, όπως άναφέρθηκε πιό πάνω, άποδεικνύεται ένα έξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο γιά τή συναγωγή τών σχετικών συμπερασμάτων.

κοινότητα (ιδίως στίς τρανσυλβανικές και ούγγρικές επαρχίες) και, σταδιακά, τήν ἐλάττωση τῆς χρήσης ἢ τήν ἀπουσία ὄρων (π.χ. τῆς κομπανίας ἢ τοῦ Γένους/Nazione) καί τήν ἐπικράτηση, ἢ σέ ὀρισμένες περιπτώσεις (π.χ. στήν Τεργέστη μετά τό 1824)⁶² μέ τήν ἄνωθεν ἐπιβολή, τοῦ οὐδέτερου, διοικητικοῦ ὄρου κοινότητα / comunità⁶³. ἔτσι, εἶχε ἐπικρατήσει, κατά τό παρελθόν, ὁ ὄρος κοινότητα νά χρησιμοποιεῖται ἀναδρομικά, κατά συλλογικό τρόπο, ἀπό πολλούς ἱστορικούς τοῦ παροικιακοῦ φαινομένου ἐνιαῖα γιά ὅλη τήν περίοδο πού ἐξετάζομε⁶⁴.

Πλήν τῆς τυπολογίας, στό πρόγραμμά μας στοχεύαμε νά παρακολουθήσουμε τήν ποικιλία τῶν ὄρων μέ τούς ὁποίους ἀποδίδονταν οἱ ἐθνοτοπικές ομάδες πού ἐγκαταστάθηκαν καί ὀργανώθηκαν κάτω ἀπό τόν διοικητικό περιεκτικό ὄρο «ἐλληνικές» (dei Greci, griechische) κοινότητες⁶⁵. Ἐντοπίζοντας στά καταστατικά τούς ὄρους μέ τούς ὁποίους χαρακτηρίζονταν, ρητά, ὅσοι ἀνήκαν νομικά στό διοικητικό σῶμα, ἀλλά καί διαπιστώνοντας τή γλώσσα τῶν προνομίων, σέ ὅσες περιπτώσεις ὑπῆρξαν τέτοια, καθώς καί τή γλώσσα τῶν καταστατικῶν, ὀδηγηθήκαμε στή διατύπωση ὑποθέσεων ἢ προβληματισμῶν, ὅσον ἀφορᾷ στήν ἐθνική καταγωγή, στή μείξη μέ ντόπιους πληθυσμούς, στήν ἔνταξη ἢ στόν ἀποκλεισμό ἀπό τήν κοινότητα, μέ βάση π.χ. τή θρησκεία ἢ ὄχι μόνο, ἀλλά καί μέ βάση τήν ἢ τίς ὑπηρεσίες.

Προχωρώντας, λοιπόν, διαγραμματικά σέ μιά τ ο λ ο γ ί α μέ ἀφετηρία τόν πιό πάνω σύντομο προβληματισμό, εἶναι δυνατόν νά διακρίνομε τίς ἀκόλουθες ομάδες, γιά τήν ὑπό ἔρευνα περίοδο.

62. ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING, Ἡ ἐλληνική παροικία τῆς Τεργέστης, ὁ.π., σ. 115-117, 152-153.

63. Καί μέ βάση αὐτόν τόν προβληματισμό εἶναι πλούσια τά συμπεράσματα πού εἶναι δυνατόν νά ἐξαχθοῦν ἀπό τή συνδυαστική βάση δεδομένων, ἡ ὁποία δέν στηρίζεται μόνο στά κείμενα τῶν καταστατικῶν ἀλλά καί στά πολλά ὑπομνήματα πού ἔχει μεταγράψει ἠλεκτρονικά γιά τό πρόγραμμα ὁ κ. Κουτμάνης.

64. Γιά τό ἱστοριογραφικό πρόβλημα περὶ τήν ἐλληνική διασπορά βλ. ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING, Ἀπό τίς «ἐλληνικές κοινότητες τοῦ ἔξωτερικοῦ» στήν ἱστοριογραφία τοῦ μεταναστευτικοῦ φαινομένου (15ος-19ος αἰ.), στό: *Ιστοριογραφία τῆς νεότερης καί σύγχρονης Ἑλλάδας 1833-2002, Πρακτικά τοῦ Δ' Διεθνοῦς Συνεδρίου Ἱστορίας*, τ. Β', Π. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ – Τ. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ (ἐπιμ.), Ἀθήνα 2004, σ. 223-249.

65. Μέ βάση ἠλεκτρονική, συνδυαστική βάση δεδομένων τοῦ προγράμματός μας μποροῦν νά ἐξαχθοῦν ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα γιά τή χρήση τῶν ὄρων Ἑλλήνας, Γραικός, Ρωμᾶος, μὴ οὐνίτες Ρωμᾶιοι, Greci, Greci non uniti, Griechen nicht unirte, Makedonowallachen, Γραικο-βλαχική κοινότητα, ἀδελφότης Ρωμαιο-βλάχων, κοινότης καί ἀδελφότης τῶν ἐν Βιέννῃ τουρκομεριτῶν ἀδελφῶν, ὅροι πού δέν ταυτίζονται πάντοτε μέ τό ἐθνικό ἢ θρησκευτικό περιεχόμενο· ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα ἐξάγονται καί ἀπό τή διαδοχική ἢ παρᾶλληλη χρήση τῶν ὄρων γένος, Γένος, κοινότητα, ἀδελφότητα κ.λπ.

1) Πρώμο 'παράδειγμα' συνιστά ή 'Αδελφότητα/*Scuola Nazionale* τής Βενετίας από τόν 15ο αιώνα⁶⁶, μέ κανονισμό, όπως θά τόν συναντήσομε στίς κομπανίες καί στίς κοινότητες τής Τρανσυλβανίας (από τόν 17ο αιώνα) καί κυρίως τής Αυστρίας καί Ούγγαρίας (18ο αιώνα) καί όπως τά μέλη τής ελληνικής κοινότητας στή Βενετία θά τόν διατυπώσουν όριστικά στό συγκροτημένο καταστατικό (*Regolamento*) τό 1821. Η σύστασή της εντάσσεται στήν παράδοση όργάνωσης τών επαγγελματιών, φιλανθρωπικοθρησκευτικών καί έθνικων αδελφοτήτων τής έποχής, όπως άλλωστε τών *albanesi* καί *dalmati*⁶⁷. Αφετηρία της είναι τά προνόμια τών καθολικών βενετικών αρχών του 1498 πρὸς τούς όρθόδοξους, πού προέρχονταν κατά πλειοψηφία από τή βενετική επικράτεια τής Ανατολής, τά όποια τούς έδιδαν τήν άδεια οίκοδόμησης όρθόδοξου ναού. Ο σύντομος κανονισμός τών αρχών του 16ου αιώνα «ρύθμιζε κυρίως τόν τρόπο συμπεριφοράς τών μελών στήν εκκλησία κατά τίς λειτουργίες, τίς κηδείες», όπως ήταν, άλλωστε, αναγκαίο νά γίνει διακριτό καί σεβαστό σέ μιá κατεξοχήν καθολική πόλη,⁶⁸ καί καθόριζε έπιλεκτικά τόν τρόπο τής έσωτερικής όργάνωσης. Μέ τόν καιρό οί άποφάσεις πού λαμβάνονταν από τήν αδελφότητα καθόριζαν ή καθορίζονταν από τήν ανάγκη έπίλυσης προβλημάτων ανάλογα μέ τίς νέες, εκάστοτε, σχέσεις παρόικων καί κρατικών φορέων, αλλά καί ομάδων παρόικων μεταξύ τους (ανάλογα δηλαδή μέ τήν τοπική ή έθνοτική προέλευσή τους, τήν ύπηκοότητά τους/ βενετοί, όθωμανοί). Αναμφίβολα ύπήρχαν σεβαστοί κανόνες λειτουργίας, όπως έμμεσα μās είναι γνωστοί από τίς πηγές, αλλά όχι τυπικά καί ένιαία συγκροτημένοι. Πρώτος τύπος, λοιπόν, είναι αυτός πού άπαντά στό σχήμα: προνόμια → ύποτυπώδεις κανονισμοί, κυρίως γιά τή ρύθμιση έσωτερικών προβλημάτων, → λειτουργικό θεσμικό καταστατικό.

2) Ο τύπος προνόμια → ύποτυπώδεις κανονισμοί, περισσότερο γιά τή ρύθμιση έσωτερικών προβλημάτων, → λειτουργικό θεσμικό καταστατικό άπαντά καί στήν Τρανσυλβανία ήδη από τόν 17ο αιώνα. Στήν περίπτωση

66. ΦΑΝΗ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, Συμβολή στήν ιστορία τής 'Ελληνικής Αδελφότητας Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα, Έκδοση του Β' Μητρώου έγγραφων (1533-1562), Αθήνα 1976, σ. 7 κ.έ.: Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ, Έπισκόπηση τής ιστορίας τής ελληνικής όρθόδοξης αδελφότητας τής Βενετίας (1498-1953), *Τά Ιστορικά* 11 (1989) 243-264.

67. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, ό.π., σ. 10· ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Συντεχνίες και θρησκευτικές αδελφότητες στην Κρήτη της βενετικής περιόδου, άδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Ρεθύμνου, Ρέθυμνο 2001.

68. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΥΡΙΑΚΟΥ, Η ελληνική κοινότητα τής Βενετίας, ό.π., σ. 22-23· αλλά ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ, ό.π., σ. 18-19· Κ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ, Ο Έλληνισμός τής Βενετίας (13ος-18ος αιώνας), στό: *Όψεις τής Ιστορίας του Βενετοκρατούμενου Έλληνισμού. Αρχαιακά τεκμήρια*, ΧΡΥΣΑ ΜΑΛΤΕΖΟΥ (έπιμ.), Αθήνα 1993, σ. 530.

αυτήν, όμως, πρόκειται για, λίγο ως πολύ, οργάνωση ένιαιων επαγγελματιών ομάδων που τούς έωννε τό έμποριο, τά μέλη τους ήταν όθωμανοί υπήκοοι, έμπορεύονταν μέ όθωμανικά, κυρίως, προϊόντα καί έξυπηρετούσαν οίκοινομικά συμφέροντα καί τών τοπικών άρχών, που τούς προστάτευαν, κατοικοῦσαν σέ έπαρχία που ήταν όθωμανική, τουλάχιστον ως τά τέλη του 17ου αιώνα, ή ήμιαυτόνομη⁶⁹. Η κομπανία πηγάζει από τήν τοπική έμπειρία, τή συνήθεια οίκοινομικής οργάνωσης σέ άρκετές περιοχές τής πρώιμης νεώτερης έποχής, καθώς ή προκαπιταλιστική περίοδος άπαιτούσε συγκέντρωση δυνάμεων, κεφαλαίων, έμπειρίας, άλληλεγγυότητας, αλλά καί αυστηρών ήθικών, κανονιστικών άρχών. Μιά πρόταση/ύπόθεση εξήγησης για τήν ύπαρξη αυτού του συστήματος οργάνωσης θά άποτελούσε ό συνδυασμός μέ τήν έμπειρία που διέθεταν οί μετακινούμενοι από τούς χώρους άφετηρίας τους. Συγκεκριμένα, οί περισσότεροι έμποροι-μέλη τών κομπανιών στην Τρανσυλβανία αλλά καί στην άνατολική σημερινή Ούγγαρία, προέρχονταν από πόλεις του ευρύτερου μακεδονικού-θεσσαλικού-θρακικού χώρου, στίς όποιες ό συνδυασμός τής διοίκησης τών συντεχνιών ή συσσωματώσεων μέ τήν κοινοτική οργάνωση άποτελεί καί τήν κατεξοχήν πρακτική⁷⁰. Είναι δηλαδή, κατά τή γνώμη μου, περισσότερο δεκτικοί νά άκολουθήσουν κανονισμούς που θά διέπουν ένα είδος συλλογικής οίκοινομικής οργάνωσης μέ δεσμευτικές, διοικητικές, δικαστικές, έλεγκτικές διατάξεις, οί όποιες θά ρυθμιζαν τήν επιχειρηματική τους οργάνωση, τήν άτομική-ήθική συμπεριφορά, τή συλλογική δράση σέ έπίπεδο 'του Κοινοῦ/Κριτηρίου', τίς φιλανθρωπικές τακτικές, τήν εκπαίδευση. Τό ισχυρό, τοπικό, φεουδαρχικό σύστημα ευνοούσε τέτοιες μορφές οργάνωσης, καθώς άλλωστε καί ό ισχυρός άνταγωνισμός προς άλλες παρόμοιες τοπικές οργανώσεις (π.χ. αυτές τών Σαξώνων τής Τρανσυλβανίας), προς τίς όποιες διαρκώς άντιμετώπιζαν τούς ισχυρότερους οίκοινομικούς άνταγωνισμούς.

69. Ένδεικτικά βλ. CORNELIA PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, Organizarea și viața Culturală a companiei 'Grecești' din Brașov (Sfârșitul secolului al XVIII - Lea și prima Jumătate a secolului al XIX - Lea), *Studii Istorice Sud- Est Europene* 1 (1974) 159-211· OLGA CİCANCİ, Les Statuts et les règlements de fonctionnement des Compagnies grecques de Transylvanie (1636-1746). La Compagnie de Sibiu, *Revue des Études Sud-Est Européennes* 14 (1976) 477-496· Η ΙΔΙΑ, Le Statut juridique et le régime de fonctionnement de la compagnie de commerce de Brașov, *δ.π.*, 17/2 (1979) 241-255· Η ΙΔΙΑ, Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746, București 1981· ΤΣΟΥΡΚΑ-ΠΑΠΑΣΤΑΘΗ, Η έλληνική έμπορική κομπανία του Σμπίου, *δ.π.*

70. PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, Organizarea, *δ.π.*, σ. 169, 180 καί. Πρβλ. Ν. PANTAZOPOULOS, Community, Laws and Customs of Western Macedonia under Ottoman Rule, *Balkan Studies* 2 (1961) 16.

3) Ὁ τύπος προνόμια → καταστατικό, χωρίς ἀπαραίτητα τήν ἐνδιάμεση ὑπαρξη ἐσωτερικῶν κανονισμῶν λειτουργίας, ἀπαντᾷ στήν Τεργέστη, στό Λιβόρνο, ὅπου ἐγκαταστάθηκαν ἔμποροι τόν 18ο αἰῶνα, τόσο μετά τίς συνθήκες Πασσάροβιτς (1718) ὅσο καί μέσα στό πλαίσιο τῆς συγκεντρωτικῆς κρατικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Οἱ πόλεις ἦταν ἐπίσης ἐλεύθερα λιμάνια καθολικῶν κρατῶν. Ὁ τύπος προνόμια → καταστατικό ἀπαντᾷ καί στίς πόλεις τῆς νότιας Ρωσίας ἀπό τά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα καί ἐξηγεῖται μέσα στό πλαίσιο τῆς πολιτικῆς προσέγκυσης ὀρθόδοξων πληθυσμῶν ἀπό τούς ὁμόδοξους τσάρους, μέ σκοπό τόν ἐποικισμό τῶν στεππῶν καί τήν ἀνάδειξη τῶν νέων λιμανιῶν στή βόρεια Μαύρη Θάλασσα. Καί στίς περιπτώσεις αὐτές ἡ σύσταση καταστατικῶν (Statuti, Regolamenti) ἀκολουθοῦσε μετά ἀπό ὀρισμένο διάστημα καί μετά τή συγκέντρωση περισσότερων παροίκων, οἱ ὁποῖοι καί ἐπιδίωκαν συγκεκριμένο ρυθμιστικό, διοικητικό κανονισμό, πού θά καθόριζε, ὅμως, μόνο τήν ἐσωτερική διοικητική λειτουργία τοῦ Γένους / Nazione ἢ τῆς Ἀδελφότητος / Confraternità, ἢ τῆς Κοινότητος / Comunità καί τή διαχείριση σέ θέματα ἐκκλησίας, σχολείου καί φιλανθρωπίας. Καί οἱ τρεῖς αὐτοί τομεῖς ὑπόκεινταν στή δικαιοδοσία καί στόν ἔλεγχο τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν καί ἐποπτεύονταν ἀπό ἀρμόδιες ὑποεπιτροπές (ἐπιτρόπους ἐκκλησίας, σχολείου, νοσοκομείου, πτωχῶν κ.ο.κ.). Σύμφωνα μέ τά καταστατικά αὐτά, οἱ κοινοτικές ἀρχές δέν ἀναμειγνύονταν στήν ἀτομική οἰκονομική ζωή τῶν μελῶν καί, ἐκτός ἀπό τήν ἐπίβλεψη τῆς ὁμόνοιας ἀνάμεσα στά μέλη, δέν εἶχαν δικαστικά καθήκοντα, τά ὁποῖα ἀνήκαν στά κατά τόπους κρατικά διοικητικά, ἀστικά, ἐμπορικά δικαστήρια⁷¹. Ἡ μόνη σχέση οἰκονομικοῦ περιεχομένου τῶν μελῶν τῆς κοινότητος μέ τήν ἐσωτερι-

71. Πρβλ. τά ἀκόλουθα καταστατικά, τῶν ὁποίων ἔχει γίνει καί ἡ συνθετική ἠλεκτρονική ἐπεξεργασία: *Costituzioni e Capitoli della nostra chiesa eretta in Livorno sotto l'invocazione della Santissima Trinità / Διαταγαί καί Συνθήκαι τῆς ἐν Λιβόρνῳ Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθόδοξων Ἀνατολικῶν Γραικῶν κτισθείσης παρ' αὐτῶν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος*, Λιβόρνο 1775· πρβλ. ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΒΛΑΜΗ, Το φιόρίνι, το σιτάρι καί ἡ οδός του κήπου. Ἑλλήνες ἔμποροι στο Λιβόρνο 1750-1868, Αθήνα 2000, σ. 263 κ.έ.· *Costituzioni e Capitoli Preliminari della nostra Chiesa da erigersi in Trieste sotto l'invocazione della Santissima Trinità e San Nicolò / Διαταγαί καί Συμφωνητικαί Ὁροθεσίαι Προτιθέμεναι τῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐν Τριεστί ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος καί τοῦ Ἁγίου Νικολάου*, ἀψπδ', Τεργέστη 1784, Παρά Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων (ἀνατύπωση, Τεργέστη 1889)· *Statuti e regolamenti della Nazione, e Confraternità Greca Stabilita nella Città e Porto Franco di Trieste, sotto gli Auspicij dell'Augustissimo Imperatore Giuseppe Secondo felicemente regnante. E dell'Eccelso Governo di detta Città, e Porto Franco / Ὁροι καί Διαταγαί τοῦ Γένους καί τῆς Ἀδελφότητος τῶν Γραικῶν Κατοίκων εἰς τήν Πόλιν, καί λιμένα ἐλεύθερον τοῦ Τριεστίου, ὑπό τήν σκέπην τοῦ Σεβαστοῦ Ἀυτοκράτορος Ἰωσήφ Β'. Ἐνδόξως βασιλεύοντος, καί τῆς Ἐξοχωτάτης Διοικήσεως τῆς ρηθείσης Πόλεως καί Λιμένος Ἐλευθέρον*, ἀψπζ'. Ἐνετίησιν 1787. Παρά

κή της οργάνωση ήταν η υποχρέωση καταβολής συνεισφορών κατά συγκεκριμένες τάξεις, με τα συνεπαγόμενα δικαιώματα και καθήκοντα. Ένιότε καλούνταν να ενισχύουν την κοινότητα με ποσοστό των εσόδων τους, προκειμένου να καλυφθούν έκτακτα μεγάλα έξοδα (όπως η ανέγερση ναού, ή οικοδόμηση νοσοκομείου, ή περίθαλψη προσφύγων). Οί κοινότητες αυτές έχουν αστικό χαρακτήρα, μοιάζουν στην οργάνωση, όπως και στη χρήση ορολογίας σχετικά με τα διοικητικά αξιώματα των μελών τους (*governatore, sindaco, cancelliere, notario*), με τις αστικές, πρώην λατινοκρατούμενες, κοινότητες⁷² των νησιών του Αιγαίου, ή της Πελοποννήσου, περιοχές από τις οποίες και κατά κανόνα προέρχονταν (άλλα από τις οποίες δεν μας σώζονται συγκροτημένα καταστατικά οργάνωσης από την περίοδο της τουρκοκρατίας, πλην των πρακτικών εκλογής των αρχόντων, της σύστασης των συνελεύσεων κ.λπ.). Υίοθετούν όμως και ορολογία από τη διοικητική γλώσσα της οργάνωσης των αδελφοτήτων στους τόπους εγκατάστασης.

Γενικότερα, μιλώντας για τα προνόμια μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η εκχώρησή τους εξηγείται είτε από την πολιτική προσέλκυσης ξένου, έμπειρου έμπορικου ή τεχνικού δυναμικού (περίπτωση ιδίως της Αυστρίας, Ρωσίας), ή και ως πόλος έλξης και οργάνωσης άλλων οικονομικών ομάδων (περίπτωση Τρανσυλβανίας 17ου αιώνα), ή ως αποτέλεσμα ενδιαφέροντος και πιέσεων εκ μέρους των νεοερχομένων, προκειμένου να συνενωθούν και διακριθούν απέναντι σε ξένες έθνοθηρησκευτικές ομάδες (περίπτωση Βενετίας τέλη του 15ου αιώνα, Τεργέστης, και Βιέννης 18ου αιώνα), ή προς ομάδες όμοιας ή παρόμοιας επαγγελματικής ένασχόλησης (περίπτωση κομπανιών στην Τρανσυλβανία).

4) Η οργάνωση των ορθοδόξων στη Βιέννη αποτελεί περίπτωση μεταίχμιο. Αφού, κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, αποσαφηνίσθηκαν οι διαφορές Ελλήνων και Σέρβων, στη Βιέννη άπαντούν δύο κοινότητες οργανωμένες με βάση μόνο προνόμια, στα όποια συνοπτικά μνημονεύονται και τα κύρια στοιχεία της αστικής, διοικητικής, κοινοτικής οργάνωσης, αλλά και πάλι δεν υπάρχει ανάμειξη της κοινότητας στις προσωπικές οικονομικές ασχολίες των μελών. Τα προνόμια χρονολογούνται από το 1783 (για την

Ἀντωνίω τῷ Βόρτολι (ἀνατύπωση, Τεργέστη 1889): *Διάταγμα Οἰκονομικόν*, [...] Βενετία 1820, ὅ.π.: βλ. καί Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ, Ὁ πολιτικός βίος τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης κατά τὴν Τουρκοκρατίαν καί τὰ αὐτοκρατορικά πρὸς αὐτοὺς προνόμια, *Δελτίον Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος* 15 (1961) 323, πρβλ. καί μεταγενέστερο καταστατικό κοινότητας τῆς Βιέννης.

72. Βλ. τὸ ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον βιβλίο τῆς ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΠΑΔΙΑ-ΛΑΛΑ, Ὁ θεσμός τῶν αστικῶν κοινοτήτων στὸν ἐλληνικὸ χῶρο κατὰ τὴν περίοδο τῆς βενετοκρατίας (13ος-18ος αἰ.). Μια συνθετικὴ προσέγγιση, Βενετία 2004, μὲ πλούσια βιβλιογραφία.

‘ἀδελφότητα’ τῶν ‘μή οὐνιτῶν Ρωμαίων’ καί ‘ὕπηκόων τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας’ (τουρκομεριτῶν), πού θά ἀποτελοῦσαν τήν ‘ἀδελφότητα’ τοῦ ‘Ἁγίου Γεωργίου’⁷³), καί ἀπό τό 1787 -ἀνανέωση 1796, ἐπανέκδοση 1822⁷⁴- (γιά τή μή ἡνωμένη Γραικο-Βλαχική κοινότητα τῶν καισαροβασιλικῶν ὑπηκόων τῆς Ἁγίας Τριάδος). Ἡ ἀδελφότητα (Bruderschaft) τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐξέλεγε, σύμφωνα μέ τό *Καισαροβασιλικόν Προνόμιον*, τή Δωδεκάδα ἀλλά καί τόν ἐφημέριο πού θά ἔπρεπε νά εἶναι ‘Ρωμαῖος’, ἐνῶ οἱ Ἰλλυριοί (Σέρβοι) θά μπορούσαν νά καλοῦν ἱερέα μόνο γιά τήν ἐξομολόγηση. Ἀνάλογα, ὁ ἐφημέριος καί οἱ ἱερεῖς τῆς Γραικο-βλαχικῆς κοινότητας τῆς Ἁγίας Τριάδος θά ἔπρεπε, σύμφωνα μέ τά προνόμια (1787/1822), νά *ῥῆναι καί τὸ Γένος καί τὴν θρησκείαν Γραικοί, καί τοῦ μοναδικοῦ Τάγματος ἐξ ἑνὸς ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει εὐρισκομένου Μοναστηρίου παρὰ τῆς Κοινότητος διὰ ψήφου τῶν περισσοτέρων Μελῶν ἐκλεγμένοι, καί καλεσμένοι*. Καί πάλι ἰλλυριὸς ἱερέας μπορούσε νά κληθεῖ γιά τό ‘Ἰλλυρικόν Γένος’ μόνο γιά τήν ἐξομολόγηση. Στό σύντομο κείμενο τῶν προνομίων ὑπῆρχε πρόνοια γιά τήν ἐκλογή τῶν ἐπιτρόπων καί τῇ φροντίδα περὶ τήν ἐκκλησία.

Μέ προβλήματα ἀνάλογα τῆς Ἁγίας Τριάδος στή Βιέννη, λειτουργοῦσε καί ἡ κοινότητα τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου στήν Πέστη. Τῇ διοίκησίν της καθόριζε τό *Rescriptum declaratorium Illyricum* τοῦ 1779⁷⁵, πού συνέχιζε νά ἰσχύει καί μετὰ τὸν χωρισμό τῶν ἐλληνορθοδόξων ἀπὸ τοὺς Σέρβους τό 1792. Ἀπόπειρα σύνταξης καταστατικοῦ ἐμφανίζεται τό δεύτερο μισό τοῦ 19ου αἰῶνα, γιά λόγους ἀντίστοιχους μέ αὐτοὺς τῆς Βιέννης, χωρὶς ὅμως ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ, ἀπὸ ὅσο εἴμαστε σέ θέση νά γνωρίζουμε⁷⁶. Μόλις στὰ 1902

73. *Καισαροβασιλικόν Προνόμιον* χαρισθὲν παρὰ τοῦ κραταιοτάτου Καίσαρος τῶν Ρωμάνων, Ἰωσήφ τοῦ δευτέρου, Εἰς τοὺς ἐν τῇ Καθεδραλικῇ πόλει Βιέννῃ πραγματευομένους, μή οὐνίτους Ρωμαῖους, τοὺς ὑποκειμένους τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἥγουν Καπέλλαν, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀποῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ Στάινερ Χόφ. Παρὰ Ἰωσήφ τῷ εὐγενῇ τῷ Κουρτζβέκ, ἀσπγ', ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας, (στὴ γερμανικῇ, ἐλληνικῇ καὶ slavjano serbisch γλώσσῃ).

74. Παρὰ τοῦ μεγαλειοτάτου αὐτοκράτορος Φραγκίσκου τοῦ Β'. Τοῖς ἐν ταύτῃ τῇ καισαροβασιλικῇ Μητροπόλει καὶ Καθέδρᾳ Βιέννῃ κατοικοῦσι Γραικοῖς τε, καὶ Βλάχοις τῆς ἀνατολικῆς Θρησκείας Κ. Β. Ὑπηκόοις διὰ τὴν θείαν αὐτῶν λατρείαν ἐν τῇ Ἐφημερικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸ Ἀλτερφλάϊσμαρκετ λεγόμενον, εὐμενῶς χαρισθέντα Προνόμια, Βιέννη 1822 (γερμανικὰ καὶ ἐλληνικὰ): πρβλ. M. D. PEYFUSS, *Balkanorthodoxe Kaufleute in Wien. Soziale und nationale Differenzierung im Spiegel der Privilegien für die griechisch-orthodoxe Kirche zur heiligen Dreifaltigkeit*, *Österreichische Osthefte* 17 (1975) 258-268.

75. Ö. FÜVES, *Die Griechen in Pest (1686-1931)* [= *Görögök Pesten (1686-1931)*], ἀδημοσίευτη διδακτορικὴ διατριβή, Budapest 1972 (γερμανικὴ μετάφραση τῆς ANDREA SEIDLER), σ. 65, 341, 344 κ.ά.

76. Ἡ πληροφορία βασίζεται σέ ἔρευνα τοῦ κ. Μαντούβαλου στοῦ δημοτικὸ ἀρχεῖο τῆς Βουδα-

ἀναγνωρίζονται νέοι κανόνες, πού συντάχθηκαν μέ βάση τούς παλαιούς.

Ἡ ὀργάνωση μόνο μέ καισαροβασιλικά προνόμια καί χωρίς ταυτόχρονη ὑπαρξη κομπανίας μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, κατά τή γνώμη μου, ἀπό τή χρονική συγκυρία, πού συνέπιπτε μέ τήν ὀριστική διαμόρφωση τοῦ αὐτοκρατορικοῦ συγκεντρωτικοῦ κράτους, ἀπό τόν περιορισμό τῶν συντεχνιακῶν δικαιωμάτων, ἀλλά καί ἀπό τή σταδιακή ἀποδυνάμωση τῆς φεουδαρχίας τουλάχιστον στήν πρωτεύουσα τῆς Μοναρχίας. Μόλις τό 1861 θά συγκροτηθεῖ κανονισμός τῆς ἑλληνο-βλαχικῆς κοινότητος, δηλαδή τῶν καισαροβασιλικῶν ὑπηκόων τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, μέ βάση προηγούμενες ἀποφάσεις⁷⁷. Ἡ καθυστερημένη συγκρότηση ἀναλυτικοῦ καταστατικοῦ μόλις τή χρονιά αὐτή μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ ἀπό τήν ἀνάγκη περικυκλώσεως ἀπέναντι στίς ἀτελέσφορες, προπαγανδιστικές διεκδικήσεις τῶν Ρουμάνων, πού ἐπιδίωκαν νά ἀποκτήσουν δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ναοῦ, λόγω τῆς ἀπό τά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα ἀπόδοσης τῶν προνομίων *Γραικοῖς τε καί Βλάχοις*⁷⁸. Μόλις τό 1907 ἀποφάσισε καί ἡ κοινότητα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, -ὡς τότε συνήθως αὐτοπροσδιοριζόμενη ὡς «ἀδελφότητα» ἢ «Γένος»-, νά προχωρήσει στή σύνταξη κανονισμοῦ⁷⁹. Μέλη της θά γίνονταν οἱ γραικο-ἀνατολικῆς (griechisch-orientalischen) θρησκείας Ἕλληνες ὑπῆκοοι, ἀλλά δέν θά ἀποκλείονταν καί αὐστριακοί ὑπῆκοοι, ἄν τό ἐπιθυμοῦσαν. Οἱ ἀνακατατά-

πέστης γιά τή διδακτορική του διατριβή περὶ τήν οἰκογένεια Μάνου καί τόν εὐχαριστῶ πολύ.

77. Κανονισμός διὰ τήν ἐκκλητον τῆς ἑλληνο-βλαχικῆς τῶν Κ. Β. ὑπηκόων κοινότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος. Συντεθειμένης ἐκ τῶν ἀπό τοῦ ἔτους 1786 ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς κοινότητος ἐγκατατεθειμένων ἀποφάσεων. Ἐπικεκρωμένης ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τὴν 9/20 Ἰανουαρίου 1861. Ἀνατύπωση βλ. σὺν Ι. ΠΑΠΑΔΕΛΛΗΣ, Καταστατικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος Βιέννης, *Στάχυς* τχ. 14-15 (Ἰούλ.-Δεκ. 1969) 63-79.

78. Ἐπιδίωκαν οἱ Ρουμάνοι, χωρὶς ἐρείσματα, νά ἀποδώσουν ρουμανικὴ καταγωγή στὰ μακεδονοβλαχικῆς καταγωγῆς μέλη τῆς κοινότητος. Ἀναλυτικὰ βλ. W. PLÖCHL, Die Wiener orthodoxen Griechen. Eine Studie zur Rechts- und Kulturgeschichte der Kirchengemeinden zum Hl. Georg und zur Hl. Dreifaltigkeit und zur Errichtung der Metropolis von Austria [Verband der wissenschaftlichen Gesellschaften Österreichs, Kirche und Recht, 16], Wien 1983, σ. 61 κ.ἐ. Πιά τό πολὺπλοκο θέμα τῆς συμβίωσης «Γραικῶν καί Μακεδονοβλάχων» στή Βιέννη βλ. ἀναλυτικὰ ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ, Ἕλληνες στή Βιέννη, ὁ.π., ἀλλά καί γενικότερα στήν Ἀψβουργικὴ Αὐτοκρατορία βλ. Η ΙΔΙΑ, Βαλκάνιοι ἔμποροι στήν Αἰψβουργικὴ Μοναρχία, ὁ.π., ὅπου καί βιβλιογραφία.

79. PLÖCHL, Die Wiener orthodoxen Griechen, ὁ.π., σ. 80-86 καί σ. 147-152 «Geschäftsordnung der griechisch-orientalischen Gemeinde zum heiligen Georg in Wien», πού ἐγκρίθηκε στή γενικὴ Συνέλευση τῆς κοινότητος στίς 18 Ἀπριλίου 1907. Τό καταστατικὸ αὐτὸ δέν παρατίθεται σὺν βιβλίῳ τοῦ Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ, Ὁ ἐν Βιέννῃ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καί ἡ κοινότης τῶν Ὁθωμανῶν ὑπηκόων, Ἀλεξάνδρεια 1912, (ἀνατύπωση μέ ἐπιμέλεια-εἰσαγωγή Χ. Γ. ΧΟΤΖΑΚΟΓΛΟΥ, Ἀθήνα 1977).

ξεις στά νότια Βαλκάνια, ή ύπαρξη τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ή οἰκονομική συρρίκνωση τῶν μελῶν επέβαλλαν ἀνακατατάξεις καί σέ ὀργανωτικό καί θεσμικό καθεστῶς, ἀλλά καί ἐπαναπροσαρμογή καί ἀναστοχασμό τῶν πολιτῶν ταυτοτήτων.

5) Ἀκριβῶς ὅπως καί στήν Τεργέστη καί στή Βιέννη, κατά τή δεκαετία τοῦ 1780 ἀπαντᾷ, ὅπως εἶδαμε, καί ή ἀναδιαμόρφωση τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἐνδιαφέρουσας περίπτωσης τῆς κομπανίας-ἀδελφότητας-κοινότητας τοῦ Miskolc. Ἀπό τά 16 'δεσήματα' (θεσπίσματα) ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῆς κομπανίας τῶν μέσων τῆς δεκαετίας τοῦ 1730, ὡς τήν *κοινήν συνάθροισην τῆς ἐν Μισκόλτζη τῶν οὐχί ἐννομένων ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων ἀδελφότητος* τοῦ 1785, καί τήν *Κόπια τῆς εὐταξίας* [...] εἰς 1801⁸⁰, διαπιστώνεται μιᾷ λειτουργική ἐξέλιξη. Στό παράδειγμα ἐπιβεβαιώνεται ή πρόταση ἐργασίας πού διατύπωσε πρῶτον πάντων. Ξεκινώντας, ἀντίστροφα, ἀπό τό πραγματικά θαυμαστό κείμενο τοῦ 1801, διαπιστώνομε τήν ἐξέλιξη α) ἀπό μιᾷ καθαρά ὀργάνωση κομπανίας μέ καθοριστικούς δεσμούς τῶν μελῶν της, στά 1735 περίπου, καί ἀναλογία πρὸς τίς τρανσυλβανικές κομπανίες, ἐν τούτοις ὄχι σέ ἐπίπεδο τόσο ἀσφυκτικῶν ρυθμίσεων, ἀκολουθεῖται ή πορεία πρὸς β) τό καθεστῶς πού ἐπιβάλλει ή ἀλλαγὴ τῆς νομοθεσίας τοῦ 1774 καί βάσει τῆς ὁποίας καταλήγουν οἱ πάροικοι στή συγκρότηση τῆς κομπανίας-κοινότητας τοῦ 1785, ἀπό τήν ὁποία ἀποκλείονται πλέον οἱ *ἄνθρωποι τῆς τουρκίας οἱ μὴ ὀμνεγμένοι εἰς τὸ εὐκλεές βασιλεῖον* [...] *τῆς τωρινῆς μας πατρίδος Οὐγκαρίας* καί γ) τήν ὀριστικοποίηση ὀργάνωσης περισσότερο ἀστικής κοινότητας (1801), στήν ὁποία ἔμμεσα ἐνυπάρχουν στοιχεῖα τῆς παλιότερης ὀργάνωσης τῆς κομπανίας. Ἡ ἀπουσία τοῦ ὅρου καί τῶν ἀντίστοιχων ἀναλυτικῶν δεσμευτικῶν θεσπισμάτων καί ἀντ' αὐτῶν ή ἔμφαση στήν ἀνάλυση τῶν καθηκόντων καί τοῦ ρόλου γενικότερα τῶν συλλογικά ἐκλεγόμενων ἐκπροσώπων διοικητῶν τῆς κοινότητος μᾶς ὀδηγοῦν νά προβληματισθοῦμε πάνω στά αἴτια αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς. Δέν εἶναι ἄλλα, κατά τή γνώμη μου, ἀπό τὸν συγκεντρωτικό χαρακτήρα πού τείνει νά παίρνει τό κράτος, ἀπό τήν ἀλλαγὴ οἰκονομικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος, τῶν ἐγκατεστημένων ἀπὸ χρόνια πλέον στήν πόλη - ἀγορά, πολὺ μακρινὰ ἀπὸ τήν ἐποχὴ κατά τήν ὁποία οἱ *πρόγονοί μας ὅπου ἦτον πολλὰ ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν*, καί συνεπῶς στὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα αἰσθάνονταν λιγότερο τήν ἀνάγκη νά βροῖσκονται κάτω ἀπὸ τήν ἀσφάλεια τῶν κανονιστικῶν ρυθμίσεων τῶν κομπανιῶν, καθὼς μάλιστα ἀρκετῶν οἱ οἰκονομικὲς τους ἐπιχειρήσεις ἐξαρθρῶνται καί ἀπὸ τίς σχέσεις τους μέ τήν τοπική καί περιφερειακὲς ἀγορές. Ὅπως, νομί-

80. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár Miskolc, Fond IX-3, *Πρωτόκολλον τῆς κοινότητος Μισκόλτζιον πραγματευτῶν ἀπὸ 1798 Ἰανουαρίον* 9, σ. 31.

ζω, καί στήν περίπτωση τοῦ Βραζον, πού μνημονεύει ἡ Papacostea-Danielopolu⁸¹, μᾶλλον παρατηρεῖται καί ἐδῶ μιᾶ ἀμεσότερη ἐνσωμάτωση τῶν μελῶν τῆς κομπανίας στήν ἀστική κοινωνία τῆς πόλης, μέ διακριτό στοιχεῖο πάντοτε τῇ θρησκεία.

6) Ὡς τελευταῖο παρουσιάζομε τόν τύπο, κατά τόν ὁποῖον οἱ πάροικοι ὀδηγοῦνται στή σύνταξη καταστατικοῦ κοινότητος, καί μάλιστα ἀστικῆς, στή Ρουμανία, χωρίς προηγουμένως νά ἔχουν ἐκχωρηθεῖ προνόμια. Ὁ τύπος αὐτός κυριαρχεῖ στίς κοινότητες-παροικίες πού δημιουργοῦνται, ἰδίως τό δεύτερο μισό τοῦ 19ου αἰῶνα, καί ἐξηγεῖται⁸² ἀπό τήν ὑπαρξη τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ κράτους, ἀπό τίς περιοχές τοῦ ὁποῖου καί πολλοί προέρχονται ἢ μέ τό ὁποῖο ἐπιθυμοῦν νά ἔχουν καί στενότερους ἐθνικούς δεσμούς ἀναφορᾶς, ἀκόμη καί στήν περίπτωση πού προέρχονται ἀπό τά ἀγγλοκρατούμενα Ἰόνια Νησιά ἢ ἀπό τήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία. Ἡ ἐνδυνάμωση, ἐξ ἄλλου, τοῦ κρατικοῦ μορφώματος τῆς Ρουμανίας τοῦς ἀναγκάζει νά ἀναζητήσουν μιᾶ κατοχυρωμένη θεσμικά ἐκπροσώπηση ἀπέναντι στή διακριτή ρουμανική ἐθνική ὄντοτητα καί τίς ἀναδυόμενες ἀνταγωνιστικές, ἐθνικές ἀντιπαραθέσεις. Ὁ συνδετικός κρίκος τῆς ὀρθόδοξης θρησκείας δέν ἀρκοῦσε πιά γιά νά ἐνώνει παροίκους ἐκτός Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ ὅρος 'ἐλληνική κοινότητα' ἐπικρατεῖ τόν 19ο αἰῶνα καί ἔχει πλέον ἀποκτήσει ἀναμφισβήτητα ἐθνικό περιεχόμενο. Ἐτσι ἐξηγεῖται καί ὁ σημαντικός, ἔστω καί τυπικά, ρόλος τοῦ ἑλληνα πρόξενου σέ κοινότητες τῆς Ρουμανίας. Ὅταν εἶναι παρῶν στίς κοινοτικές συνελεύσεις, προΐσταται αὐτός καί ὄχι οἱ ἀρμόδιες κοινοτικές ἀρχές, κάτι πού δέν συμβαίνει στίς παραδοσιακά ὁργανωμένες κοινότητες, οἱ ὁποῖες ἐνίσχυσαν, ἀκόμη καί ἀπό ἀποψη ὀρολογίας, τίς σχέσεις τους μέ τό ἐθνικό κέντρο χωρίς νά κρίνεται ἀπαραίτητο νά συνδιοικοῦνται ἀπό τόν ἑλληνα πρόξενον. Ἡ ὁργάνωση τῶν κοινοτήτων στή Ρουμανία εἶναι κατά τό μᾶλλον ἢ ἥττον ὁμοιόμορφη, τόσον ὅσον ἀφορᾷ στήν ὀρολογία, ὅσον καί στά θεσμικά ζητήματα. Ἐνίστε παρατηρεῖται ἐδῶ καί οὐσιαστικός ρόλος τοῦ μητροπολίτη (πρβλ. περίπτωση τῶν κοινοτήτων Giurgiu καί Tulcea)⁸³, γεγονός πού δέν ἀπαντᾷ στίς ἄλλες παραδοσιακές, καθαρά ἀστικοῦ χαρακτήρα κοινότητες τῆς διασπορᾶς, στίς ὁποῖες οἱ ἱερεῖς εἶναι ὑπάλληλοι στήν ὑπηρεσία τῆς κοινότητος καί ὑπακούουν στούς κανόνες λειτουργίας της, χωρίς δικαίωμα παρέμβασης πέραν ἀπό τά

81. PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, Organizarea, ὁ.π., σ. 187-188.

82. Τό θέμα καλύπτει στίς δύο ἀναλυτικές καί κατατοπιστικές μελέτες ὁ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, Ἑρευνητική ἀποστολή στή Ρουμανία, ὁ.π., καί Σύσταση καί ὁργάνωση ἑλληνικῶν κοινοτήτων στή Ρουμανία, ὁ.π.

83. Βλ. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, Σύσταση καί ὁργάνωση ἑλληνικῶν κοινοτήτων στή Ρουμανία, ὁ.π.

πνευματικά τους καθήκοντα. Ἡ διαφοροποίηση στίς ρουμανικές παροικίες τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐξηγεῖται, μᾶλλον, ἀπό τήν ὀργάνωση τῶν κοινοτήτων στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία, ἰδιαίτερα στόν χῶρο τῆς Μακεδονίας, κατά τό δεύτερο μισό τοῦ 19ου αἰῶνα⁸⁴.

Τά συμπεράσματα ἀπό τήν ἀνάλυση τῶν προνομίων, κανονισμῶν, καταστατικῶν θά μπορούσαν νά ἐνισχυθοῦν μέ ἐξέταση δεδομένων ἀπό τήν οἰκονομική, κοινωνική ζωή τῶν παροίκων ὡς ἀτόμων. Τέτοια διάσταση θά ξέφευγε ἀπό τοὺς στόχους τοῦ προγράμματός μας. Ἐν τούτοις, οἱ ὡς τώρα μελέτες γιά μεμονωμένες παροικίες μᾶς ἐπιτρέπουν νά συμπεράνομε ὅτι οἱ ἀλλαγές πού ἀποτυπώνονται στή διοικητική, ὀργανωτική γλῶσσα ἀπορρέουν καί ἀπό τίς ζωτικές ἐξελίξεις πού ἔχουν συμβεῖ μέσα ἀπό δεκαετίες μετακινήσεων, ἐμπλουτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ, διευκολύνσεων ἢ ἐμποδίων ὀργάνωσης θρησκευτικῆς, ἐθνικῆς, οἰκονομικῆς, συνθηκῶν ἔνταξης, συμβίωσης ἢ ἀντιπαλότητας στίς τοπικές κοινωνίες ὑποδοχῆς. Οἱ δαιδαλώδεις παράμετροι τοῦ πολύπλοκου μεταναστευτικοῦ φαινομένου δέν ἀποτυπώνονται, μόνο, στίς προσωπικές μαρτυρίες ἀλλά καί πραγματώνονται στό συλλογικό, εἴτε αὐτό ἐκδηλώνεται στή διοικητική ὀργάνωση εἴτε στίς ποικίλες ἐκφάνσεις τῆς οἰκονομικοκοινωνικῆς ζωῆς.

84. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ, Οἱ κανονισμοὶ τῶν ὀρθόδοξων ἐλληνικῶν κοινοτήτων, ὅ.π.

Παράρτημα Α'

Κατάστιχον διὰ τὴν βοήθειαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου μας εἰς τὸ Μίσκολτς [ἀπὸ τὸ 1787] / Ἔτι ἐδῶ σημαδεύωμεν ὄλλους τοὺς [...] κατὰ τὸ Conscriptio ὁποῦ εἶναι εἰς 1824 .

Borsod Aba-j Zemplén megyei Levéltár, A Miskolci Görögkeleti Egyház község, fond d. Vegyes iratok 1721-1944, doboz 9

(φ. 4ον)

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν, δηλοποποιοῦμεν ὑμῖν, ἅπαντες ἡμεῖς οἱ κάτοθεν ὑπογεγραμμένοι, ἡ ἀδελφότης δηλὸν ὅτι, τῆς ἐν Μισκόλτζι, τῶν μὴ Ἑνωμένων ἀνατολικῶν Γραικῶν Ἀδελφότητος, ὅτι τὴν σήμερον ἀποκαθιστῶμεν, καὶ διορίζομεν, πληρεξούσιους ἐπιτρόπους, τὸν κύριον Γεώργιον Πάτον, καὶ κύριον Ναοὺμ Κοσμήσκην, εἰς τὸ νὰ συνάξουσιν τὴν βοήθειαν, καὶ ἐλεημοσύνην, ἀπὸ τοὺς ζηλωτὰς συναδελφούς, ὁποῦ εὐρίσκονται εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς λεχίας. Διὰ τὰ κτήρια τῆς Ἐκκλησίας μας, τὰ ὁποῖα θεῖα χάριτι, κάθε ἡμέρα αὐξάνουν, καὶ εἰς τὴν τελειότητα τρέχουσι. Καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου μας, ὁποῦ σὺν Θεῷ, ἔχομεν σκοπὸν, ὅχι ὕστερα ἀπὸ πολὺν καιρὸν νὰ ἀρχίσωμεν. Καὶ διὰ νὰ μὴν ὑποπτευθῇ τινὰς πῶς ἡ τιμότης τοὺς διὰ κανένα ἄλλο τέλος, θέλουν τὰ συνάξει, ἢ ματαίως θέλουν ἐξοδευθῇ· καὶ πῶς μόνον διὰ τούτην τὴν χρεῖαν, καὶ ἀνάγκην ἀπὸ ἡμᾶς στέλλονται, θέλει βεβαιωθῇ, καὶ πληροφορηθῇ ὁ κάθε ἕνας, ἀπὸ τὸ παρὸν πινακίδιον, τὸ ὁποῖον εἶναι μὲ τὴν συνηθισμένην βούλλαν τῆς κοινότητος ἡμῶν ἐσφραγισμένον, καὶ μὲ ὑπογραφὴν, τῶν γεροντοτέρων συναδελφῶν μας, καὶ ἐπιτρόπων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ σχολείου μας βεβαιωμένον, παρακαλοῦντες, καὶ παρακινοῦντες θερμῶς, κάθε συναδελφόν μας χριστιανόν, κάθε ἕνα, κατὰ τὴν δύναμιν ὁποῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὸν ἅγιον Θεόν, καὶ καθὼς θέλει τὸν φωτίσει τὸ πανάγιον πνεῦμα, μὲ ὀλοπρόθυμον ψυχὴν, καὶ καρδίαν, νὰ συντρέξῃ, καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃ πλουσιοπαρόχως, ὥσ᾿ ὁποῦ ἡ ἐκ θεμελίου οἰκοδομὴ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ναοῦ, καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, ὅχι τόσον ἀποβλέπει, εἰς ἴδιον ἐδικὸν μας ὄφελος καὶ χρεῖαν, ὅσον εἰς δόξαν τῆς παναγίας τριάδος, τιμὴν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ναοὺμ τοῦ Θαυματουργοῦ, καὶ πατέρων ἡμῶν, στερέωσιν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, δόξαν τε καὶ καύχημα ὅλου τοῦ περιφήμου γένους τῶν γραικῶν. Κάθε φιλόπτωχος χριστιανός, γνωρίζει καλῦτερα πῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἁγιασμάτων μας, καὶ ἡ ἐλθότης τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μας, καὶ πῶς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον εἶναι τὸ μόνον μέσον τῆς προκοπῆς καὶ μαθήσεως τῶν Νέων, εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τῶν ὁποίων τὴν ὠφέλειαν, καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς γνω-

ρίζοντας, ἔστελλε τοὺς Νέους τῶν χριστιανῶν, ἀπὸ τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, νὰ σπουδάσουν, ὥσ᾽ ἂν ὁποῦ δι' αὐτοῦ τὸ ἐλληνικὸν μας γένος ἡμπορῇ νὰ ξαναλάβῃ ἐκείνην τὴν πατρῶαν δόξαν ὁποῦ ἔχασε, καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν σημερινὴν κατηγορίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὅλοι σχεδὸν οἱ Εὐρωπαῖοι, διὰ τὴν ἀμάθειαν, καὶ τὴν ἀμέλειαν ὁποῦ ἔχομεν εἰς τὴν σπουδὴν, ὥς προικισμένους μᾶς κηρύττουσι, καὶ βαρβάρους μᾶς ὀνομάζουσι. Καὶ ποίους; ἡμᾶς Ἀδελφοί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἔλαβον τὸ φῶς τῆς μαθήσεως καὶ τῆς γνώσεως, τὴν ὁποίαν ἀτιμίαν διὰ νὰ ἐξαλείψωμεν, καὶ τὴν παλαιὰν φήμην νὰ ἀποκτήσωμεν, τὸ σχολεῖον εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀπλῶς ἀναγκαῖα. Καὶ ἀκολουθῶς, καὶ ἡ συνδρομὴ Καὶ ἡ βοήθεια, ὅλων τῶν φιλομαθῶν χριστιανῶν, καὶ ὅχι ὁ καθεὶς θάχει λάβῃ ἀπὸ τὸν μισθοποδότην θεόν, εἰκοσαπλάσιον τὸν μισθὸν τῆς ἐλεημοσύνης του, ἀλλὰ καὶ ἀενάως, τὰ τίμια αὐτῶν ὀνόματα, ὥς κτητόρων ὀνόματα, εἰς τὰς ἀγίας τελετὰς θέλουν μνημονευθῇ. ὅθεν δευτερώοντες τὴν παρακάλεισίν μας, δεόμεθα, νὰ μὴν μᾶς ὑστερήσητε, τῆς ὀλοπροθύμου βοηθείας ὑμῶν, ὥσ᾽ ἂν ὁποῦ μόνοι ἡμεῖς οἱ Μίσκολτζιάνοι, χωρὶς νὰ μᾶς βοηθήσουν, καὶ οἱ συναδελφοί μας, παρόμοια ὥσ᾽ ἂν τὰ ἐδικὰ μας κτήρια, μεγάλα, καὶ πολυέξοδα, ἀβόλετον πρᾶγμα εἶναι, νὰ λάβουν τὸ ἐπιθυμητὸν τέλος. Πρὸς τούτοις, ὁ κάθε εἷς συναδελφός μας, ἐκείνην τὴν βοήθειαν, καὶ ἐλεημοσύνην ὁποῦ θέλῃ δώσει, μὲ τὸ ἴδιόν του χέρι, εἰς τὸ παρὸν πινακίδιον, ὁποῦ διὰ τοῦτο εἶναι διωρισμένον, θέλει τὴν σημειώσῃ, διὰ νὰ πάρωμεν λογαριασμόν. Ἀναμφιβόλως, ἀπὸ τοὺς προειρημένους ἐπιτρόπους μας, γράφων ἕκαστος, καὶ τὸ τίμιόν του ὄνομα, διὰ νὰ μνημονεύηται αἰωνίως, κατὰ πᾶσαν, ἱερὰν τελετὴν.

Ἐδόθη Ἐν Μίσκόλτζι 1787 Ἰουλίου 12

Τῆς ὑμῶν ἀδελφικῆς ἀγάπης, Ἀδελφοὶ ἐν Χῳ, Καὶ εἰς τοὺς ὁρισμούς, ἡ ἐν Μίσκολτζι τῶν μὴ ἐνωμένων Γραικῶν Ἀδελφότης

(ὑπογραφή, σφραγίδα)

[Ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα ὅσων ὑπογράφουν, ὅχι εὐκρινῶς γραμμένα]

Ἰωάνη τίμτζα δουλῶσας
 μιχάλι νήσκα δοῦλο σας
 δημήτρη [...] δοῦλον σας
 μηχάλι ντόνα δοῦλον σας
 μηχάλης Ζουπάνου δοῦλο σας
 μανόλις διαμαντί
 Ἰοάννη παμπέρι δοῦλον σας
 Τίμτζας σιάγωσια δούλου σας
 νικόλαος σιαγγούνα δοῦλος σας

Ἰωάννης ὅλλας ἐπίτροπος
 τῆς ἁγίας μας ἐκκλησίας δοῦλος σας
 πάντα (ὑπογρ.)
 ἀθανάσιος Θ[εοδώ]ρου πεσχάρου (ὑπογρ.)
 ταπηνὸς Δοῦλος σας

Παράρτημα Β'

Προτόκολον τῆς κοινότητος Μησκολτζίου Πραγματευτῶν ἀπὸ 1798.
 Ἰαννουαρίου 9⁸⁵.

Borsod-Abáuj-Zemplén megyei Levéltár Miskolc, Nr Fond: IX-3

[σ. 30] Κόπια τῆς εὐταξίας ὁποῦ ἔγινεν εἰς τοὺς 1801 Χβρίου
 (Δεκεμβρίου) 15

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ
 μόνου ζῶντα Θεοῦ, γράφονται αἱ παροῦσαι διαταγαί, αἱ ὁποῖαι συντεθεῖσαι,
 παρὰ τῆς ἐν Μισκολτζίῳ κοινότητος, τῶν μὴ ἡνωμένων Γραικῶν εἰς 1801
 Χβρίου 19 ἐδιαβάσθησαν ἐνώπιον τῆς ἰδίας κοινότητος, καὶ μὲ τὰς ἰδιοχεί-
 ρους ὑπογραφὰς τῶν συναδελφῶν αὐτῆς ἐβεβαιώθηκαν καὶ ἐστερεώθηκαν.

Ἀνίσως ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀδάμ ἤθελεν ἀπομείνῃ
 εἰς τὴν ἀθωότητα ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν ἔπλασε·
 βέβαια μοναχὸς ὁ φυσικὸς νόμος, ὁποῦ εἰς αὐτὸν ἔδωκεν, ἤθελεν ἡσθαι
 ἀρκετὸς νὰ τὸν ὀδηγήσῃ, εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ ὀρθά, καὶ τὸν ποιητὴν τοῦ Θεόν,
 καὶ τὸ χρέος ὁποῦ πρὸς αὐτὸν ὡς πλάσμα ἐχρεωστοῦσε.

Μὰ ἐπειδὴ μὲ τὴν παρακοὴν εἰς τὴν θεῖαν ἐντολὴν ἡμαρτε, καὶ ἡ ἁμαρτία
 τὸν ὑστέρησεν ἀπὸ τὸ χάρισμα τῆς ἀθωότητος: ὑστερήθη εἰς τὸν ἴδιον
 καιρὸν, καὶ ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ χρέους ὁποῦ
 πρὸς αὐτὸν ἐχρεωστοῦσε, καὶ ἀκολούθως ἐξεγυμνώθη ἀπὸ τὴν θεῖαν εὐδαι-
 μονίαν, καὶ μακαριότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ παντοκρατορικὴ δεξιὰ τοῦ
 ὑψίστου τὸν ἐστόλισεν.

Ὅθεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ, καὶ βοηθήσῃ τὴν ἀδυνατήσασαν φύσιν
 τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποίαν ἡ ἐκ τῆς παρακοῆς ἁμαρτία ἔφθειρεν: ὑστερα
 ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες καὶ ὀκτακοσίους ἐννεήκοντα τέσσαρας χρόνους, ἔδωκεν
 εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ προφήτου Μωϋσέως, ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Σινᾶ τὸν θεό-

85. Κατὰ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ νεμμένου διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

γραπτον νόμον, δηλ: τὰς δέκα ἐντολάς.

Μὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν ἦτον ἀρκετὸς νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἴσιν στράταν εἰς αὐτὴν τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ: εἰς τὰς ὁλοῦστερινὰς ἡμέρας, κατὰ τὸν Παῦλον πρὸς Ἑβραί[ους]: κεφ: α: στίχ: 1ψ. εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἀπειρόν του ἀγάπην πρὸς ἀνθρώπινον γένος, νὰ στείλῃ τὸν μονογενῆ του υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, νὰ λάβῃ ἀνθρώπινον σάρκα ἀπὸ τὴν παρθένον Μαρίαν, καὶ γένῃ τέλειος ἄνθρωπος πλήν τῆς ἁμαρτίας: καὶ τόσον μὲ τὴν οὐράνιον Διδασκαλίαν του, ὅσον καὶ μὲ τὴν ἀγιότητα τῆς ζωῆς του, νὰ μᾶς διδάξῃ τὰ τελειότερα, καὶ ψυχοφελέστερα δίδωντας εἰς ἡμᾶς νόμον αἰώνιον: τὸ ἱερόν εὐαγγέλιον. /[σ. 31].

Ὅλοι λοιπὸν ἡμεῖς οἱ χριστιανοί, χωρὶς ἀμφιβολίαν, πιστεύομεν καὶ βεβαίως ὁμολογοῦμεν, πῶς ὁ εὐαγγελικὸς νόμος εἶναι ὁ ἀληθινὸς λύχνος εἰς τὰ ποδάρια μας, καὶ τὸ λαμπρότατον φῶς εἰς τὰ περιπατήματά μας, καὶ πῶς τοῦτος μοναχός, ἂν τὸν φυλάξωμεν, εἶναι ἀρκετὸς νὰ μᾶς κάμῃ καὶ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον εὐτυχεῖς, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν μακαρίους, χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχωμεν χρεῖαν ἀπὸ ἄλλον νόμον.

Καὶ τοῦτο πῶς ἔτσι εἶναι, μᾶς τὸ ἔδειξαν μὲ τὸ ἔργον οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καθὼς διαβάζομεν εἰς τὰς πράξεις τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων κεφ: 4: στίχ: 32: Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων, ἦν ἡ καρδιά, καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά, δηλ: ὅλων ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων ὁποῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, ἡ καρδιά, καὶ ἡ ψυχὴ ἦτον μία, καὶ κανένας τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ πλούτη του δὲν ἔλεγε πῶς εἶναι ἴδια ἐδικά του, μὰ ἦτον εἰς ὅλους, ὅλα κοινά.

Εἰς τοὺς μετέπειτα ὅμως χρόνους, ἐπειδὴ ἡ πρώτη ἐκείνη ἔνωσις, καὶ συμφωνία τῶν χριστιανῶν ἔλλειπεν, ἡ εὐαγγελικὴ ἀγάπη ἐψυχράνθη, τὰ πολλὰ πλέον δὲν ἦτον ἓνα, μὰ τὸ ἓνα ἔγινε πολλὰ, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὄχι μόνον δὲν ἦτον εὐχαριστημένοι εἰς τὰ ἴδια τοὺς πλούτη, μὰ οἱ δυνατώτεροι ἄρπαζαν ἀδίκως τῶν ἀδυνάτων τὰ πράγματα, διὰ νὰ αὐξήσουν τὰ ἐδικά τους: διὰ τοῦτο οἱ μὲν τότε βασιλεῖς, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀδικίαν, ἀναγκάως ἔπρεπε νὰ γράψουν νόμους, καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, νὰ ὑποχρεώσουν ὅλους τοὺς ὑπηκόους των νὰ τοὺς φυλάττουν ἀπαρασάλευτα, χωρὶς ἐξαίρεσιν προσώπου. Αἱ κοινότητες ὅμως καὶ συντροφίαι συμὰ εἰς τοὺτους τοὺς καθόλου νόμους, ἔκριναν διὰ ἀναγκαῖον νὰ γράψουν μερικάς διαταγὰς, καὶ παραγγελίας, ὠφελίμους καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους, καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, τὰς ὁποίας ὅλοι συμφώνως ὑπογράψαντες, ἐκύρωσαν καὶ ἐβεβαίωσαν: καὶ τόσον τὸν ἑαυτὸν τους, ὅσον καὶ τοὺς μεταγενεστέρους διαδόχους των ὑποχρέωσαν, νὰ τὰς φυλάττουν ἀπαρασάλευτα, καὶ σύμφωνα μὲ αὐτάς νὰ πολιτεύονται: τόσον διὰ τὴν παντοτεινὴν τους ἐσωτερικὴν στε-

ρέωσιν, καὶ εὐτυχίαν, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἡμποροῦν μὲ τὴν βοήθειαν τούτων, καὶ ὁλοπρόθυμον φύλαξιν, νὰ γένουν ὠφέλμιοι καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ εἰς τὸ κοινόν, δηλ.: πούμπληκτον.

Τοῦτο πολλὰ καλὰ ἐγνώρισαν, ὡς φυσικὰ φρόνιμοι ὅπου ἦτον./[σ. 32] καὶ οἱ ἀξιομνημόνευτοι προπάτορές μας, /οὓς καὶ ἀναπαύσαι ὁ Θεὸς ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ:/ οἱ ὅποιοι εἰς ταύτην τὴν ἐδικὴν μας κοινότητα ἔβαλαν τὸ θεμέλιον. Ὅθεν διὰ τὰ ἀφήσουν καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους των ζώην χριστιανικὴν, καὶ πολιτείαν εὐτακτον, καὶ σύμφωνον μὲ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, ἐπρονόησαν, καὶ ἐφρόντισαν νὰ γράψουν ἐκείνας τὰς φρονίμους διαταγὰς, ὅπου ἡμεῖς τὴν σήμερον εὐρίσκομεν γεγραμμένας εἰς τὸ παλαιὸν πρωτόκολον τῆς ἡμετέρας κοινότητος καὶ μὲ τὰς ἰδίας αὐτῶν ὑπογραφὰς νὰ τὰς βεβαιώσουν.

Εἰς αὐτὰς ἀγκαλὰ ὀλίγη μάθησις φαίνεται, λάμπει ὁμως μέσα ἡ φυσικὴ φρόνησις, καὶ ὁ χριστιανικὸς ζῆλος ὅπου εἶχον, εἰς ὅλα τὰ χριστιανικὰ χρέη, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν ἐπλήρωσιν ἐκρέματο, καὶ ἡ ἐκείνων ἀληθινὴ εὐτυχία, καὶ στερέωσις, καὶ ἡμῶν τῶν διαδόχων τους, ἀνίσως καὶ ἡμεῖς, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι τὰς ἐκπληρώσωμεν, χωρὶς πάσης ἀντιλογίας κρέματα. Καὶ ἀνίσως οἱ πρόγονοί μας ὅπου ἦτον πολλὰ ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, καὶ αἱ φαιμέλια τους ὑποκάτω εἰς τὸν τυραννικὸν ἀκόμα ζυγὸν τοῦ Τούρκου ἦτον: ἐπρονόησαν διὰ ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους των, καὶ μὲ ἓνα προφητικόν, τρόπον τινά, χάρισμα ἐφρόντισαν, ὡς φιλόστοργοι πατέρες, διὰ τὴν μέλλουσαν ἡμῶν τῶν τέκνων τους εὐτυχίαν: πόσον περισσότερον χρεωστοῦμεν τὴν σήμερον ἡμεῖς νὰ φροντίσωμεν, καὶ προνοήσωμεν διὰ τὴν παντοτεινὴν στερέωσιν τῆς κοινότητός μας, προκοπὴν, καὶ στερεὰν εὐτυχίαν τῶν διαδόχων μας, πρέποντα στολισμὸν καὶ εὐταξίαν τῆς Ἐκκλησίας μας, τῶν σχολείων μας, καὶ ὀρφανοτροφείου μας; τῶν ὁποίων ἡ στερέωσις, καὶ προκοπὴ, εἶναι στερέωσις καὶ προκοπὴ τῆς ὀρθοδόξου, καὶ ἀγιοτάτης ἡμῶν πίστεως; ἡμεῖς, λέγομεν, ὅπου ἐπὶ τῆς εὐκλεῶς μοναρχησάσης Αὐγούστης Μαρίας Τερεσίας, καὶ μεγίστου Μονάρχου, καὶ Καίσαρος Ἰωσήφ τοῦ Β', ἐβάλαμεν τὸν ὄρκον τῆς ἐμπιστοσύνης μας, πρὸς τε τὸν ἀγιώτατον ἡμῶν βασιλέα, καὶ τὸ λαμπρὸν Βασίλειον τῆς Οὐγκαρίας; ἡμεῖς ὅπου εἰς ταῖς παρελθούσαις δύο δίαιταις, ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ αἰμνήστου, καὶ αἰοδήμου Καίσαρος, Λεοπόλδου τοῦ Β', καὶ εἰς τὴν ἐνδοξοτάτην στέψιν τοῦ σήμερον εὐκλεῶς./[σ. 33] καὶ ἀγαθῶς μοναρχοῦντος Φραγκίσκου τοῦ Β' γενομέναις δίαιταις, γνήσια τέκνα τῆς πατρίδος μας ἀνεγνωρίσθημεν, ἐξεφωνήθημεν, καὶ μὲ νομικὰ ἄρθρα ἐβεβαιώθημεν; ἡμεῖς ὅπου μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἠϋξήσαμεν, καὶ ἐπολυπλασιάσθημεν, καὶ ὅπου τόσο μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ψυχῶν μας, ὅσον καὶ τῶν οἰκιῶν μας, κάμνομεν ἓνα μέρος ὅχι εὐκολοκαταφρόνητον τῆς πολιτείας ταύτης Μισκόλτς; ἡμεῖς ὅπου καὶ ἀπὸ τοὺς πρώην φιланθρωποτάτους Καίσαρας, καὶ Βασιλεῖς ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τὸν σήμερον εὐσπλαχνικῶς μοναρχοῦντα

Φραγκίσκον τὸν Β', μὲ τὴν παρῶρησιασμένην ἄσκησιν ὅλων τῶν ἱερῶν τελετῶν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως ἠλεήθημεν, μὲ οἰκοδομὴν ἐκ θεμελίων νέας Ἐκκλησίας, καὶ μὲ σχολεῖον ἑλληνικόν, καὶ κοινόν, πρὸς φωτισμόν, καὶ προκοπὴν τῶν τέκνων μας; ἡμεῖς, λέγομεν, πόσον ἀσυγκρίτως περισσότερον ἀπὸ τοὺς προγόνους μας εἴμεθα χρεῶσται νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν μέλλουσαν στερεώσιν τῆς κοινότητός μας; ἡμεῖς ἠξεύρομεν, καὶ τόσον τὰ παλαιά, ὅσον καὶ τὰ νέα παραδείγματα ἀρκετὰ μᾶς βεβαιώνουν, πῶς ἡ ἔνωσις κάμνει πάντοτε τὰ μικρὰ μεγάλα, καὶ ἡ διαίρεσις κάμνει τὰ μεγάλα μικρά.

Ἡμεῖς ἀκούομεν τὸν σωτήρᾶ μας ὁποῦ Ματθ(αίου): κεφ. 12: στίχ: 25 λέγει, πῶς πᾶσα Βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται, δηλαδή: κάθε Βασιλεία ὁποῦ διαμοιρασθῇ ἐναντίον εἰς τὸν ἑαυτὸν της ἐρημώνεται. καὶ κάθε πολιτεία, ἢ ὁσπῆτιον ὁποῦ διαμοιρασθοῦν ἐναντίον εἰς τὸν ἑαυτὸν τους, δὲν ἠμποροῦν νὰ σταθοῦν.

Ἡμεῖς βλέπομεν, πῶς ὁποῦ εἶναι χριστιανικὴ ἀγάπη, ὁμόνοια, καὶ εὐταξία, ἐκεῖ εἶναι στερεώσεις, καὶ εὐτυχία, καὶ ὁποῦ εἶναι ἀσυμφωνία, καὶ ἀταξία, ἐκεῖ ἄκρα ἀκαταστασία, καὶ ἀξιοδράκρυτος δυστυχία.

Ἡμεῖς μὲ ἄκραν λύπην τῆς καρδίας μας βλέπομεν, πῶς παντοῦ ἐξουσιάζει, καὶ μέσα εἰς τὰς οἰκίας μας, καὶ ἐπάνω εἰς τὰ κορμί/[σ. 34]α μας, ἡ μισητὴ εἰς τοὺς προγόνους μας φαντασία, καὶ κατηραμένη ὑπερηφάνεια, καὶ πολυτέλεια: τὰ ὅποια ἂν δὲν λάβωμεν πρόνοιαν νὰ τὰ διώξωμεν, καὶ ξεριζώσωμεν, καὶ μέσα ἀπὸ τὰς οἰκίας μας, καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν κοινότητά μας, περιπατοῦντες σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου μας, καὶ μὲ τὰ ἦθη τῶν προγόνων μας: βέβαια, καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ τέκνα μας, κινδυνεύομεν, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανώμεθα, νὰ φθάσωμεν εἰς πολλὰ θλιβερὰν κατάστασιν, καὶ ἀξιοθρήνητον δυστυχίαν, καὶ ἀτιμίαν ἀπὸ τὰ ὅποια, ἄμποτε ὁ ἅγιος Θεὸς διὰ πρεσβειῶν τοῦ πατρὸνος τῆς ἡμετέρας κοινότητος, τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν, καὶ θαυματουργοῦ ἁγίου ἁγίου Ναοῦμ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ἡμετέραν κοινότητα.

Διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν λοιπὸν νὰ προλάβωμεν, καὶ νὰ ἀποφύγωμεν, ὅλα αὐτὰ τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα: Τὴν σήμερον ἡ κοινότης ἡμῶν, ὅλοι ὁμοῦ συναχθεῖσα, κοινῇ γνώμῃ λαμβάνει εἰς ἐξέτασιν τὰς διαταγὰς τῶν προγόνων της: καὶ ἐκεῖνα ὁποῦ εὗρηκε ὠφέλιμα εἰς τὴν εὐτυχίαν της, τὰ ἄφησε νὰ μένουν εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς ἐκείνους εἶχον: ἐκεῖνα δέ, ὁποῦ ὅσον ἀποβλέπει εἰς τοὺς σημερινοὺς καιροὺς, ἐφάνηκαν δύσκολα νὰ φυλαχθοῦν, τὰ ἀκυρώσαμεν, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς ἀναθεματισμοὺς ὁποῦ ἐκφωνοῦν ἐναντίον εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἐφαίνοντο ἀπειθεῖς. καὶ μερικὰ σκοτεινὰ, ἢ ἀτελῆ, τὰ ἐσαφηνίσσαμεν, καὶ τὴν πρέπουσαν τελείωσιν ἐδώκαμεν. Ὅθεν καὶ γράφοντες σήμερον αὐτὰς εἰς τὸ πρωτόκολον τῆς ἡμετέρας κοινότητος, μὲ τὰς ἰδίας ἡμῶν ὑπογραφὰς βεβαιώνομεν, καὶ στερεώνομεν,

ὑποχρεώνοντες καὶ τὸν ἑαυτὸν μας νὰ τὰς φυλάξωμεν ἀγίως, καὶ στερεά, καὶ τοὺς διαδόχους μας, νὰ τὰς διατηρήσουν πάντοτε ἀπαρσάλευτα.

Μὰ ἐπεὶ χωρὶς τὴν θείαν βοήθειαν, ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας δὲν εἴμεθα ἀρκετοὶ νὰ ἐννοήσωμεν τί, ἢ νὰ πράξωμεν: διὰ τοῦτο, ἅς ἀσηκώσωμεν ὅλοι κοινῶς τὰς χεῖράς μας, καὶ μὲ βαθεῖαν εὐλάβειαν ἅς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν χάριν, καὶ συνεργίαν τοῦ ἁγίου πν(εῦματος), λέγοντες, μὲ ἓνα στόμα, καὶ μὲ μίαν καρδίαν. Πν(εῦμα) Πανάγιον, καὶ ζωοποιόν, πν(εῦμα) σοφίας, καὶ ἰσχύος, πνεῦμα βουλῆς, καὶ γνώσεως, πν(εῦμα) ἀγάπης, καὶ ὁμονοίας, ἡμεῖς σὲ ἐπικαλούμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ἔλθέ, καὶ κατοίκησον μέσα εἰς τὰς καρδίας μας, καθάρισον αὐτὰς ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη ἐκεῖνα ὅπου ἐμπο/[σ. 35]δίζουν εἰς ἡμᾶς τὴν παρουσίαν σου τὴν ἁγίαν, χύσον μέσα εἰς τὴν κοινότητά μας τὴν παντοδύναμὸν σου χάριν, καὶ ἐνδυνάμωσον αὐτὴν διὰ νὰ φανῇ ἀκριβῆς φύλαξ τούτων τῶν διαταγῶν, ῥίξωσον μέσα εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἡμῶν, καὶ τῶν μεταγενεστέρων μας, τὴν χριστιανικὴν ὁρθόδοξον πίστιν, ἀγάπην, καὶ ὁμόνοιαν. ξερίξωσον τὰς ἔχθρας, τὰ μίσση, καὶ ἀσυμφωνίας ἀπὸ τὰς καρδίας, καὶ ἡμῶν, καὶ ἐκείνων. δίδαξον, καὶ φώτισον, καὶ ἡμᾶς, καὶ ἐκείνους, διὰ νὰ ἡμποροῦμεν νὰ γνωρίζωμεν, καὶ νὰ διακρίνωμεν, τί τὸ ἀληθινὸν καλόν, καὶ τί τὸ ἀληθινὸν κακόν. ὅπου τὸ μὲν καλόν, ὅλη ψυχῇ, καὶ καρδίᾳ νὰ πράττωμεν, καὶ τὸ κακὸν νὰ ἀποφεύγωμεν. ἐνδυνάμωσον ὡς παντοδύναμον ἡμᾶς ὅλους, καὶ Γέροντας, καὶ νέους, κάθε γένος, καὶ κάθε ἡλικίαν τῆς κοινότητός μας, μήτε νὰ θέλωμεν, μήτε νὰ ἐνεργοῦμεν ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνο ὅπου ἀποβλέπει εἰς δόξαν, καὶ τιμὴν τοῦ παναγίου σου ὀνόματος, καὶ εἰς αἰώνιον διαμονήν, δόξαν, ἔπαινον, καὶ στερεὰν εὐτυχίαν τῆς ἡμετέρας κοινότητος. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν.

§. 1

Τὰ ὑποκείμενα ὅπου ἐκλέγονται εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς κοινότητος, τί λογῆς πρέπει νὰ εἶναι.

1ον Ἡ κοινότης χρεωστῇ νὰ ἐκλέγῃ πάντοτε προεστῶτάς της, καὶ διοικητάς της γνήσια τέκνα ἐδικά της, μέσα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας της.

2ον Αὐτοὶ οἱ διοικηταὶ νὰ εἶναι καὶ θεοφιλεῖς, καὶ φιλάνθρωποι, διὰ τί εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ, ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ περιέχονται.

3ον Νὰ ἔχουν ὅσον εἶναι δυνατόν εἰδῆσιν εἰς τὴν κοινὴν διοίκησιν, διὰ τί ἀπὸ τὴν καλὴν διοίκησιν κρέματα ἢ εὐτυχία τῆς κοινότητός μας. νὰ ἔχουν ἡθὴ χρηστὰ καὶ ἀσκανδάλιστα, νὰ εἶναι φίλοι τῆς δικαιοσύνης πάντοτε, καὶ μὲ ἓναν λόγον ἡ πολιτεία τους νὰ εἶναι μία ζωντανὴ εἰκόνα τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς ἀδελφούς σέβας καὶ εὐλάβειαν. [σ. 36]

§. 2

Ἡ ἐκλογή τῶν διοικητῶν μας, καὶ λοιπῶν ὁφφίκιων πῶς νὰ γίνεται.

1ον Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου προεστῶτος, τῶν κυρίων Νοταρίων, τῆς δωδεκάδος, τοῦ φουντατζίου Κουράτορος, ἥτοι πρώτου ἐπιμελητοῦ τῶν φουντατζίων, τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, καὶ ἄλλων ὑπηρετῶν τῆς κοινότητός μας, ἀρχινᾷ ἀπὸ τὴν σήμερον ὁποῦ αἱ παροῦσαι διαταγαὶ ἐπικυροῦνται, καὶ βεβαιοῦνται, ἢ ὅποια ἐκλογή, ἐπειδὴ γίνεται μὲ τὴν δύναμιν τῶν παρουσῶν διαταγῶν, πρέπει νὰ γνωρισθῇ ἀπὸ ὅλους νόμιμος, καὶ στερεά, καὶ ὡς τοιαύτη νὰ βεβαιωθῇ ἀπὸ ὅλους.

2ον Ἡ ἐκλογή νὰ γίνεται πάντοτε μὲ τοῦτον τὸν τρόπον. δηλαδή νὰ ἐτοιμασθοῦν τριακόσια σφαιρίδια μικρά, τὰ διακόσια νὰ εἶναι μαῦρα, καὶ τὰ ἑκατὸν νὰ εἶναι ἄσπρα.

3ον Νὰ ἐτοιμασθοῦν διὰ τοῦτο τρία κουτάκια μικρά, καὶ ἐπάνω εἰς κάθε ἓνα νὰ γραφθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κανδιδάτου, καὶ τὰ κουτάκια νὰ εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν.

4ον Διὰ κάθε ὁφφίκιον νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τοὺς συναδελφούς τρία ὑποκείμενα τέτοια, ὁποῦ εἰς τὴν 1ην § ἐδιωρίσαμεν, π.χ: διὰ προεστῶτα πρώτον, ὁ πέτρος, ὁ παῦλος καὶ ὁ Κωνστα[τινος]

5ον Κάθε συναδελφὸς νὰ λαμβάνῃ τρία σφαιρίδια εἰς τὴν χεῖράν του, δύο μαῦρα, καὶ ἓν ἄσπρον, καὶ νὰ ῥίπτῃ ἀπὸ ἓνα εἰς τὸ κάθε κουτάκι. τὸ ἄσπρον εἰς ἐκεῖνον τὸν κανδιδάτον ὁποῦ θέλει νὰ γένῃ προεστῶς, καὶ τὰ δύο μαῦρα εἰς ἐκείνους ὁποῦ δὲν θέλει νὰ γένουν.

6ον Διὰ νὰ μὴν ἀκολουθῇ σκάνδαλον, κάθε ἀδελφός, ἔτσι μυστικά νὰ ῥίπτῃ τὸ σφαιρίδιον εἰς κάθε κουτάκι, ὁποῦ τινὰς ἄλλος νὰ μὴν βλέπῃ τὸ σφαιρίδιον. καὶ τοῦτο θέλομεν νὰ φυλάττεται ἀπὸ ὅλους ἀγίως εἰς κάθε ἐκλογήν, πρὸς ἀποφυγὴν κάθε συγχύσεως.

7ον Εἰς καιρὸν ὁποῦ κάθε ἓνας ρίπτει τὸ σφαιρίδιον, χρεωστεῖ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ ξεχωριστὴν ἔχθραν, φιλίαν, ὄφελος, συγγένειαν, καὶ ἀπὸ κάθε λογῆς ἄλλην αἰτίαν, ὁποῦ ἔχει ἐναντίον εἰς τὸν Κανδιδάτον, καὶ εἰς τίποτα ἄλλο νὰ μὴν ἀποβλέπῃ, παρὰ εἰς τὸ κοινὸν καλόν, ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ καθαρᾷ συνειδήσει, καὶ τοῦτο μοναχὸν νὰ προκρίνῃ, καὶ προτιμᾷ περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη του, συγγένειάν του, ἢ κέρ[σ. 37]δος του, διατὶ, ἀπὸ τὸ κοινὸν καλόν, κρέμαται καὶ τὸ ἐδικόν του τὸ μερικόν.

8ον Ὁ ἴδιος τρόπος τῆς ἐκλογῆς διορίζομεν νὰ φυλάττεται καὶ εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ ὁφφίκια τῆς κοινότητός μας.

§. 3

Εἰς πόσον καιρὸν πρέπει νὰ κρατῇ ἡ διοίκησις τῶν ὀφφικιάλων τῆς κοινότητός μας.

1ον Αὐτὴ ἡ διοίκησις ὅλων τῶν ὀφφικιάλων τῆς κοινότητός μας, προεστώτων μας δηλαδή, καὶ λοιπῶν συνδιοικητῶν, διορίζομεν νὰ κρατῇ μόνον τρεῖς χρόνους, καὶ ὄχι περισσότερον.

2ον Ἀνίσως ὅμως ἡ διοικήσις των ἐστάθη ὠφέλιμος, καὶ ἀρεστὴ εἰς τὴν κοινότητα, μὲ τὰ κοινὰ βότα οἱ ἴδιοι νὰ ἐπικυρωθοῦν πάλιν, κατὰ τὴν 2αν § εἰς τὴν ἀξίαν τους. εἰδὲ οἱ κύριοι προεστώτες προβάλλουν αἷτια, τὰ ὅποια εἶναι ἀρκετὰ πρὸς δικαιολογίαν τους, ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς αὐτοὺς νὰ βαστάσουν τοῦτο τὸ βάρος: τότε ἡ κοινότης χρεωστεῖ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ κατὰ τὰς δουλεύσεις ὅπου ἔκαμαν, καὶ ἄλλους εἰς τὸν τόπον τους μὲ τὰ κοινὰ βότα, ὡς ἀνωτέρω, νὰ ἐκλέξῃ. Τὸ δὲ Κανδιδάτζιον νὰ τὸ κάμνῃ ὁ προεστώς μαζὴ μὲ ὅλην τὴν κοινότητα.

3ον Ἡ καθόλου ἐκλογὴ τῶν διοικητῶν μας νὰ γίνεται πάντοτε πρὸς τὸ τέλος τοῦ τρίτου χρόνου, εἰς τὸν Δεκέμβριον μῆνα, διὰ νὰ ἀρχινᾷ ἡ διοίκησις τούτων μαζὴ μὲ τὸ σωτήριον νέον ἔτος, τὸν Ἰανουάριον.

§. 4

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον οἱ διοικηταὶ μας, καὶ λοιποὶ ὑπηρέται τῆς κοινότητος, πρέπει νὰ βάζουν τὸν ὅρκον τους.

1ον Παρευθὺς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἄνω, νὰ κραχθῇ ὁ πάροχος μας εἰς τὴν κοινὴν σύναξιν, διὰ νὰ ὀρκίσῃ πρῶτον τοὺς δύο Νοταρίους μας, κατὰ τὴν φόρμουλαν, ἥτοι εἶδος τοῦ ὅρκου των.

2ον Ὑστερα ὁ πρῶτος κύριος Νοτάριος, κρατῶντας εἰς τὰς χεῖρας τὴν φόρμουλαν τοῦ ὅρκου, νὰ ὀρκίσῃ ἔμπροσθεν τοῦ παρόχου ἡμῶν, πρῶτον τοὺς δύο κυρίους προεστώτας ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν ἀράδα τοὺς λοιποὺς ἐκλελεγμένους, κατὰ τὴν φόρμουλαν [σ. 38] τοῦ ὅρκου των. Ὁ ὅρκος ὅμως νὰ γίνεται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη μεγαλοφώνως.

3ον Ἀφ' οὗ τελειώσῃ ὁ ὅρκος, παρευθὺς οἱ Νοτάριοι νὰ γράψουν τὰ ὀνόματα τούτων ὅλων εἰς τὸ πρωτόκολον, καὶ οἱ συναδελφοὶ ὅλοι νὰ τοὺς βεβαιώσουν μὲ τὰς ὑπογραφάς των. καὶ αὐτὴ ἡ τάξις διορίζομεν νὰ φυλάττεται πάντοτε.

§. 5

Πῶς ἡ κοινότης νὰ φανερώνη τὴν ἐκλογὴν τῶν προεστώτων της εἰς τὰ ἀνώτερα κριτήρια.

Ὑστερα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας χρεωστῇ ἡ κοινότης, νὰ διορίζη δύω, ἢ τρία σεβάσματα ὑποκείμενα, διὰ νὰ πηγαίνουν μαζὴ μὲ τὸν ἀ^{ον}: καὶ β^{ον}: προεστώτα, καὶ τοὺς δύω Νοταρίους εἰς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς αὐθέντας Βιτζησπάνους τοῦ περιβλέπτου Μπορσσόντ Βαρμεγγίου, εἰς τὸν μεγαλοπρεπεῖ αὐθέντην Πρεφέκτον τοῦ Εὐκλεοῦς Ντομινίου, εἰς τὸν αὐθέντην Γολγαμπίροβον, δηλ: κριτὴν τῶν Εὐγενῶν, καὶ ὅπου ἄλλοῦ ἤθελε φανῇ εὐλογον, διὰ νὰ φανερώσουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκλογὴν τῆς κοινότητος.

§. 6

Τὸ χρέος τοῦ πρώτου, καὶ δευτέρου προεστώτος εἰς τί στέκει, καὶ θεμελιούται.

1ον Οἱ κύριοι προεστώτες χρεωστοῦν νὰ θεμελιώσουν τὴν διοίκησίν τους ἐπάνω εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἀγάπην, καὶ ὡς κοινοὶ πατέρες, καὶ φρόνιμοι οἰκονόμοι νὰ φροντίζουν διὰ τὴν κοινήν, καὶ κατὰ μέρος εὐτυχίαν τῶν συναδελφῶν, μὲ τὴν χρεωστουμένην πρᾶότητα, φιλαδελφίαν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ νὰ διαβάσουν συχνὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ σωτῆρος, Ματθ': κεφ: ζ: στίχ: 12: ὅπου λέγει: κάθε ἓνας χρεωστεῖ νὰ κάμνη εἰς τὸν ἀδελφόν του, ἐκεῖνο ὅπου ὁ ἴδιος ἀγαποῦσε, νὰ κάμῃ ὁ ἀδελφός του πρὸς αὐτόν. διὰ τί λέγει, τοῦτος εἶναι ὁ νόμος, καὶ οἱ προφῆται.

2ον Ἐχοντες λοιπὸν θεμελιωμένην τὴν διοίκησίν τους εἰς ταύτην τὴν παραγγελίαν τοῦ σωτῆρος, χρεωστοῦν νὰ ἀγωνίζονται πάντοτε, [σ. 39] καὶ νὰ ἀγρυπνοῦν διὰ τὴν τιμὴν, καὶ ὠφέλειαν, ὅλων τῶν συναδελφῶν, καὶ διὰ τὴν στερεὰν διαμονὴν ὅλης τῆς κοινότητος, εἰς τρόπον ὅπου νὰ μὴν ἀφίνουν νὰ τοὺς φεύγῃ καμμία εὐκαιρία εἰς κάθε λογῆς ὑπόθεσιν ὅπου ἀποβλέπει, ἢ εἰς ὅλην τὴν κοινότητα, ἢ κατὰ μέρος εἰς τινὰ τῶν συναδελφῶν.

3ον Κάθε προσταγὴν ὅπου στέλλεται ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ κριτήρια, ἢ ἀπὸ τὸν πανιερώτατον Μητροπολίτην μας, χρεωστοῦν χωρὶς ἀργοπορίαν νὰ τὴν κοινολογοῦν, καὶ κατὰ τὴν περιοχὴν της νὰ τὴν τελειώνουν.

4ον Ἡ πλέον μεγαλητέρα φροντίς αὐτῶν νὰ εἶναι, νὰ ἀγρυπνοῦν πάντοτε εἰς τὴν εὐταξίαν, καὶ στολισμὸν τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὴν προκοπὴν τῶν σχολείων μας, καὶ ὀρφανοτροφείου μας. διὰ τί ἀπὸ τὴν στερέωσιν, καὶ προκοπὴν τούτων, κρέμαται ἡ στερέωσις, καὶ προκοπὴ τῆς κοινότητός μας.

5ον Ἀνίσως οἱ Κύριοι προεστώτές μας ἀμελήσουν τὰ ἀνωτέρω χρῆμα των, ἀφ' οὗ πρώτην καὶ δευτέραν φορὰν νοθετηθοῦν, καὶ μείνουν ἀδιόρθωτοι: οἱ ὀμνεγμένοι κατὰ τὸν ὄρκον τους χρεωστοῦν νὰ κηρύξουν κοινήν σύναξιν

ὅλων τῶν ἀδελφῶν, διὰ νὰ ἐκλέξουν μὲ τὰ κοινὰ βότα κατὰ τὴν § 2αν ἄλλον, ἢ ἄλλους, εἰς τὸν τόπον τοῦ πταίστου, ἢ πταίστων.

§. 7

Τὸ χρέος τῶν κυρίων Νοταρίων εἰς τὸ ἐπάγγελμά τους, καὶ τὴν κοινότητα.

1ον Οἱ κύριοι Νοτάριοι χρεωστοῦν νὰ γράφουν εἰς τὸ πρωτόκολον ὅλα τὰ πρακτικὰ τῆς κοινότητος, καὶ ὅλας τὰς προσταγὰς ὅπου στέλλονται εἰς τὴν κοινότητα, ἢ ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ κριτήρια, ἢ ἀπὸ τὸν ὑψηλότατον Μητροπολίτην μας, μὲ τὴν χρεωστούμενην ἀκρίβειαν παρομοίως καὶ τὰς ἀποκρίσεις ὅπου πρὸς αὐτάς ἡ κοινότης κάμνει.

2ον Χρεωστοῦν νὰ γράφουν εἰς τὸ πρωτόκολον ἀπαράλλακτα ἐκεῖνο μόνον, ὅπου μὲ τὰ βότα τῶν διοικητῶν ἀπεφασίσθη, καὶ νὰ δίδουν ἔξω τὴν ἀπόφασιν, ὅταν ζητῆται σοῦμπ ἀουνέντικο, χωρὶς νὰ προσθέσουν, ἢ ἀφαιρέσουν.

3ον Χρεωστοῦν νὰ φυλάττουν τὴν πρέπουσαν τάξιν εἰς τὰ πρωτόκολα τῆς κοινότητος, γράφοντες κάθε ἀπόφασιν κατὰ τὸν Νότον ὅπου αὕτη ἀπεφασίσθη εἰς τὴν ἀράδαν, καὶ ποτὲ νὰ μὴν ἀμελήσουν τοῦτο τὸ χρέος, μήτε νὰ ἀφίνουν κατόπι φύλλα ἄγραφα, καὶ νὰ πηδοῦν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, τὸ ὅποῖον ὡς ἄτακτον / [σ. 40] εἰς τὸ ἐξῆς ἐμποδίζεται.

4ον Τὰ πρωτόκολα, καὶ πρακτικὰ τῆς κοινότητος χρεωστοῦν νὰ τὰ κρατοῦν πάντοτε ὑποκάτω εἰς τὰ κλειδιά των, καὶ εἰς ἄλλου χεῖρας ποτὲ νὰ μὴ τὰ ἐμπιστεύονται. καὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς Νοταρίους, ἄλλος νὰ μὴν γράφῃ μέσα εἰς τὸ πρωτόκολον.

§. 8

Διὰ τὴν σφραγίδα τῆς ἡμετέρας κοινότητος.

1ον Ἐπειδὴ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις τῆς ἡμετέρας κοινότητος θεμελιώνεται ἐπάνω εἰς τὴν αὐθεντείαν τῆς σφραγίδος της: διὰ τοῦτο καὶ αἱ παρούσαι ἡμῶν διαταγαί, μὲ αὐτὴν ἐπικυροῦνται. αὕτη νὰ ἀπερασθῇ καὶ εἰς τὸ πρωτόκολον μὲ ὅλα τὰ περιστατικά, καὶ αὐτὴν νὰ κρατῇ ὁ κύριος προεστώς, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ σφραγίσῃ ὅλα τὰ γράμματα ὅπου οἱ κύριοι Νοτάριοι μὲ τὸ ὄνομα τῶν συνδιοικητῶν του γράφουσι, καὶ ὅχι μὲ ἄλλην· καὶ ἂν λείπῃ ὁ πρῶτος προεστώς νὰ τὴν ἐγχειρίξῃ ἀμέσως εἰς τὸν δευτερεύοντά του.

2ον Μήτε ὁ πρῶτος κύριος προεστώς, μήτε εἰς τὴν ἀπουσίαν του, ὁ δευτερεύων του, χωρὶς τὴν εἶδῃσιν τῆς δωδεκάδος, νὰ μὴν ἔχῃ θέλημα νὰ σφραγίσῃ μὲ αὐτὴν τὴν σφραγίδα καμμίαν χρεωστικὴν ὁμολογίαν, καὶ νὰ ὑποχρεώσῃ ὅλην τὴν κοινότητα: καὶ ἀνίσως παρόμοιον ἄτοπον ἀκολουθήσῃ, ἡ μὲν ὁμολογία ἐκείνη νὰ εἶναι ἄκυρος, καὶ ὡς οὐδέν, καὶ ὁ τολμήσας τοῦτο προεστώς, νὰ καθαιρεται, καὶ καθὼς τὸ εὔρη εὐλογον ἢ κοι-

νότης, ἀκόμι νὰ παιδεύεται, πρὸς σωφρονισμόν, καὶ ἐδικόν του, καὶ τῶν λοιπῶν διαδόχων του. καὶ τὰ καπιτάλια ὅπου μόνος τὰ ἀσήκωσε, μαζὴ μὲ τὰ διάφορα, καὶ ἔξοδα, νὰ τὰ πληρώσῃ αὐτὸς μόνος του.

3ον Ὅταν λείπῃ ὁ πρῶτος κύριος προεστῶς, χρεωστῇ ὁ δευτερεύων του, μαζὴ μὲ τὴν δωδεκάδα, καὶ κυρίους Νοταρίους νὰ τελειώσῃ ὅλας ἐκείνας τὰς ὑποθέσεις, ἢ ὅπου ὁ κύριος α^{ος} προεστῶς δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ, καὶ τὰς παραδίδει εἰς χεῖράς του, ἢ ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς ὅσον καιρὸν λείπει. ὅπου γυρίζοντας νὰ τὰς εὗρίσκῃ τελειωμένας, διὰ νὰ εὐκολύνεται τὸ βάρος του, καὶ νὰ μὴ γίνεταί δυσβάστακτον.

4ον Ἄνίσως εἰς καιρὸν ὅπου λείπει ὁ πρῶτος προεστῶς ἀκολουθήσῃ ὑπόθεσις, ὅπου ζητεῖ ἀναγκαίως τὴν παρουσίαν του, νὰ μείνῃ ἀθεώρητος, ὥστε νὰ γυρίσῃ· μὰ ἀνίσως εἶναι τέτοια ὑπόθεσις, ὅπου ἂν ἀργήσῃ καὶ δὲν ἀπο/ [σ. 41] φασισθῇ, ἡμπορεῖ νὰ φέρῃ ζημίαν, καὶ ἀτιμίαν εἰς τὴν κοινότητα: τότε ὁ εὗρεθεὶς παρὼν δευτερεύων του, μαζὴ μὲ τὴν δωδεκάδα, νὰ τὴν ἀποφασίσῃ μὲ ὠφέλειαν τῆς κοινότητος.

5ον Ὁ δευτερεύων προεστῶς νὰ μὴν ἐμπιστεύεται ποτὲ εἰς ἄλλου τινὸς χεῖρας τὴν αὐθεντικὴν σφραγίδα τῆς κοινότητος, ὅπου ὁ πρῶτος προεστῶς τῷ ἐνεχείρισεν, ἀλλὰ χρεωστῇ παρευθὺς ὅπου γυρίσῃ, μὲ τὸ πρέπον σέβας νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ· μὰ ἂν ποτὲ ἀκολουθήσῃ νὰ λείψουν καὶ οἱ δύο προεστῶτες, ἢ σφραγὶς τῆς κοινότητος, νὰ ἐγχειρισθῇ ὑποκάτω εἰς τὴν σφραγίδα τοῦ προεστῶτος, εἰς τὸν πρῶτον ἀπὸ τὴν δωδεκάδα: ὅπου ἂν κάμῃ χρεῖα νὰ σφραγισθοῦν ἀναγκαῖα γράμματα, νὰ ἀνοιχθῇ ἔμπροσθεν τῆς δωδεκάδος, καὶ ἀφ' οὗ σφραγισθοῦν, πάλιν ἔμπροσθεν εἰς ὅλους νὰ σφραγισθῇ, καὶ σφραγισμένη νὰ ἐγχειρισθῇ εἰς τὸν προεστῶτα, ὅταν γυρίσῃ.

§. 9

Τὸ χρέος τῆς κυρίας δωδεκάδος εἰς τὸ ἐπάγγελμά της

1ον Ἡ Κυρία δωδεκάς χρεωστῇ νὰ φυλάττῃ ἀπαρασάλευτα ὅλα ἐκεῖνα ὅπου εἰς τὴν 6^{ην} § διὰ τοὺς κυρίους προεστῶτας μας διετάχθησαν.

2ον Εἰς κάθε σύναξιν ὅπου οἱ κύριοι προεστῶτες κρατοῦν, χρεωστοῦν νὰ τρέχουν παρευθὺς εἰς τὸ πρῶτον ἔγγραφον κάλεσμα, χωρὶς ποτὲ νὰ προσμείνουν δεύτερον. διὰ τί ἀπὸ τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ ζημία εἰς τὴν κοινότητα.

3ον Ἄνίσως ἀκολουθήσῃ νὰ λείψῃ ἓνας, ἢ δύο ἀπὸ τὴν δωδεκάδα διὰ ἀναγκαίαν ὑπηρεσίαν του, ἢ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς προεστῶτάς μας: ἀνίσως ἐκεῖνοι ὅπου εἶναι παρόντες, εἶναι ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ἢ ὑπόθεσις ὅπου ἔχουν ἔμπροσθέν τους νὰ θεωρηθῇ, καὶ νὰ ἀποφασισθῇ, καὶ ἢ ἀποφασίς των νὰ μένῃ ἀμετάβλητος, ἂν ὅμως εὗρεθοῦν ὀλιγώτεροι τῶν ἑπτὰ, ἢ ὑπόθεσις νὰ μὴν θεωρηθῇ.

4ον Ἄνίσως εἶναι ὑπόθεσις ὅπου δὲν ἡμπορεῖ νὰ τελειώσῃ ἕως εἰς ταῖς 12 ὥραις καὶ νὰ ἀπερασθῇ εἰς τὸ πρωτόκολον· ἡ σύναξις νὰ λύεται εἰς τὰς 12 ὥρας, καὶ νὰ κρατηθῇ δευτέρα, ἢ καὶ τρίτη σύναξις, ὥστε νὰ τελειωθῇ καθὼς πρέπει.

5ον Ἄνίσως τινὰς τῶν διοικητῶν εἰς τὸ πρῶτον ἔγγραφον κάλεσμα ἤθελε λείψῃ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν σύναξιν, καὶ ἀφορμὴν ἀρκετὴν πρὸς ἀθώωσίν του, ἢ δὲν ἡμπορεῖ, ἢ δὲν θέλει νὰ δώσῃ, ἀλλὰ μόνον τὸ κάμνει ἀπὸ ἀψηφισίαν ἐναντίον εἰς τὸν ὄρκον του· τότε πρώτην φορὰν νὰ θουτετηθῇ ἀδελφικῶς, / [σ. 42] τὴν δευτέραν νὰ ὀνειδιθῇ παρῶρησίᾳ ἐμπροσθεν τῆς δωδεκάδος, καὶ ἂν καὶ τρίτην φορὰν μείνῃ εἰς τὸ ἴδιον πείσμα, ἢ κοινότης μαζὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ὀμνεγμένους, ἐκείνον μὲν ὡς ἐπίορκον νὰ ἀποβάλλουν, καὶ ἄλλον εἰς τὸν τόπον του μὲ τὰ κοινὰ βότα, κατὰ τὴν β^{αν} § νὰ ἀποκαταστήσουν. μὰ ἂν τινὰς τῶν 12 ἤθελε φανερωθῇ, ὅτι κοινολογῇ ἕξω τὰ μυστικά τῆς συνάξεως ἐναντίον εἰς τὸν ὄρκον του, ὁ τοιοῦτος ἀτίμως νὰ ἀποδιώκεται ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματά του.

§. 10

Διὰ τὰ σκαμνία τῶν διοικητῶν, πῶς νὰ διορίζωνται.

1ον Ὁ πρῶτος κύριος προεστῶς, ὡσὰν ὅπου παρασταίνει τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς κοινότητος, διορίζομεν νὰ ἔχῃ πάντοτε εἰς κάθε σύναξιν τὴν πρωτοκαθεδρίαν, καὶ ὁ δευτερεύων του νὰ κάθηται ἀμέσως εἰς τὰ δεξιὰ του.

2ον Οἱ κύριοι Νοτάριοι ὁποίας ἡλικίας καὶ ἂν εἶναι, νὰ κάθηνται εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ πρῶτου προεστῶτος, ὁ ἓνας κατόπι εἰς τὸν ἄλλον, διὰ νὰ ἔχουν ἐμπροσθεν εἰς τὰ ὀμμάτιά των οἱ κύριοι προεστῶτες τὰ πρωτόκολα.

3ον Κατόπι ἀπὸ τὸν δευτερεύοντα νὰ κάθηνται οἱ ἕξ τῶν 12 εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ οἱ 6 εἰς τὰ ἀριστερὰ κατόπι ἀπὸ τοὺς Νοταρίους, κάθε ἓνας κατὰ τὸ Κανδιδάτζιον. οἱ γεροντότεροι ὁμῶς νὰ προτιμῶνται.

§. 11

Περὶ τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἀγίας μας ἐκκλησίας, καὶ τοῦ χρέους τούτων εἰς τὸ ἐπάγγελμά των.

1ον Οἱ κύριοι ἐπίτροποι νὰ ἔχουν πολιτείαν σύμφωνον μὲ τὸ ἅγιόν τους ἐπάγγελμα, νὰ ἔχουν τὴν καλὴν ὑπόληψιν καὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς κοινότητός μας, καὶ τῶν ἔξωθεν ἐρχομένων, διὰ τί ὅταν εἶναι τοιοῦτοι, θέλουν αὐξάνῃ μὲ τὴν συνδρομὴν τούτων τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας μας,

2ον Χρεωστοῦν νὰ οἰκονομοῦν πιστὰ ὅλα τὰ κινητὰ, καὶ ἀκίνητα / [σ. 43] πράγματα τῆς ἐκκλησίας μας, καὶ νὰ τὰ φυλάττουν καθὼς τὰ ἴδια ἐδικὰ των,

καὶ κατὰ τὴν νόρμαν, ὅπου θέλει τοὺς δοθῇ, νὰ τὰ πολυπλασιάζουν, καὶ νὰ μὴν τὰ ὀλιγοστεύουν.

3ον Εἰς κάθε κυριακὴν, καὶ ἐπίσημον ἡμέραν, νὰ εἶναι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ διὰ νὰ δίδουν τὰ χρειαζόμενα εἰς τὸν ἱερέα μας, καὶ διὰ νὰ δίδουν τὰ ζητούμενα ἁγιοκῆρια νὰ ἀναφθοῦν χάριν εὐλαβείας ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, καὶ μάλιστα ὅταν ψάλλεται νεκρόσιμος ἀκολουθία, καὶ τύχη Σάββατον, ἢ ἄλλη ἡμέρα, ὁ ἕνας νὰ εἶναι παρών. μὰ ἂν τύχη νὰ λείψῃ πρὸς καιρὸν διὰ ἀναγκαίαν τοῦ ὑπηρεσίαν, ἢ εἶναι ἀρρώστος: τότε νὰ δίδῃ εἰδήσιν, καὶ εἰς τοὺς κυρίους προεστῶτάς μας, καὶ εἰς τοὺς συνεπιτρόπους του, διὰ νὰ γένῃ ἡ πρέπουσα προμήθεια.

4ον Νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἔμπειροι εἰς τοὺς λογαριασμούς, διὰ νὰ κρατοῦν τὰ κατάστιχα τῶν εἰσοδημάτων, καὶ ἐξόδων τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας καθαρὰ, καὶ τακτικὰ διὰ τί ἀλλαίως, ἡμποροῦν νὰ ἀκολουθήσουν λάθη, καὶ ζημιώνεται ἡ Ἐκκλησία μας.

5ον Χωρὶς τὴν ἔγγραφον ἄδειαν τῶν κυρίων προεστῶτων μας, καὶ τῆς δωδεκάδος, νὰ μὴν ἔχουν θέλημα νὰ κτίσουν καμμιᾶς λογῆς οἰκοδομὴν. καὶ ἐκείνην τὴν ἔγγραφον ἄδειαν νὰ τὴν φυλάττουν, καθὼς καὶ ταῖς κβιετάντζιαις, εἰς τὰς πληρωμάς ὅπου κάμνουν εἰς τοὺς Μαῖστορας διὰ κάθε οἰκοδομὴν. παρομοίως νὰ ἰξεύρουν οἱ κύριοι προεστῶτες καὶ κάθε λογῆς ὕλην ὅπου ἀγοράζουν οἱ κύριοι ἐπίτροποι, διὰ κάθε λογῆς οἰκοδομὴν, πόση εἶναι, καὶ τί λογῆς ὕλη εἶναι, καὶ τὴν τιμὴν ὅπου ἐπλήρωσαν διὰ αὐτήν, νὰ τὴν βεβαιώσουν μὲ κβιετάντζιαις, πόση ἐξεδόθη, καὶ πόση ἀπέμεινε, διὰ νὰ εἶναι ὅλα μὲ φῶς, καὶ διὰ νὰ παρῶρσιάζουν αὐτὰς τὰς κβιετάντζιαις εἰς καιρὸν λογαριασμοῦ των, διὰ τί χωρὶς ἐγγράφους ἀποδείξεις, τίποτα ἢ κοινότης δὲν δέχεται.

§. 12

Διὰ τὴν Νόρμαν, ἥτοι μέθοδον, ὅπου πρέπει νὰ φυλάττεται εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῆς κοινότητος.

1ον Οἱ προεστῶτες κάθε χρόνον πρὸς τὸν Δεκέμβριον μῆνα χρεωστοῦν χωρὶς καμμίαν πρόφασιν νὰ εἶναι ἔτοιμοι μὲ τοὺς λογαριασμοὺς των, τοὺς ὁποίους ἀφ' οὗ παραδώσουν εἰς τὴν κοινότητα μὲ τὰς ζητούμενας ἀποδείξεις, καὶ φανοῦν δίκαιοι: ἢ κοινότης χρεωστεῖ, τοὺς μὲν λογαριασμοὺς νὰ βεβαιώσῃ, τοὺς δὲ κυρίους προεστῶτας /[σ. 44] νὰ κβιετάρῃ μὲ τὴν πρέπουσαν εὐχαρίστησιν. Καὶ ὁ κύριος φουντατζίου Κουράτωρ: δηλ: πρῶτος ἐπιμελητὴς τῶν ἱερῶν χρημάτων, καὶ οἱ κύριοι ἐπίτροποι τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, καὶ λοιποὶ περτζέπτορες τῆς κοινότητος, θέλουν φυλάξαι ἀπαρασάλευτα τὴν ἄνω διαταγὴν μας, ὅπου διατάττομεν περὶ τῶν προεστῶτων.

2ον Ὅλαις ἢ κβιετάντζιαις νὰ δίδωνται, καὶ εἰς τοὺς κυρίους προεστῶτάς

μας, καὶ λοιποὺς ὑπηρετάς τῆς Ἐκκλησίας καὶ κοινότητος, ὅπου ἐδούλευσαν μὲ ὠφέλειαν τῆς κοινότητος, εἰς τὸ ἐπάγγελμά του ὁ κάθε ἕνας, βεβαιωμένοι μὲ τὴν σφραγίδα τῆς κοινότητος, ὁπόταν ἡ κοινότης εἶναι ὅλη συνηγμένη, πρὸς παντοτεινὴν ἀθώωσιν καὶ τιμὴν, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ των, καὶ τῶν τέκνων των. προσέτι νὰ ἐπαινῇ αὐτοὺς, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπηρεσίαν ὅπου ἔκαμαν, καὶ κοινῇ γνώμῃ νὰ γράφονται τὰ ὀνόματά των εἰς τὸ πρωτόκολον, εἰς ἐνθύμησιν παντοτεινὴν αὐτῶν, καὶ τοῦτος ὁ τρόπος νὰ φυλάττεται ἀπαρασάλευτα εἰς ὅλους τοὺς λογαριασμοὺς τῆς κοινότητος, κατὰ τὴν μέθοδον ὅπου ἡ κοινότης δίδει πρὸς αὐτοὺς, καὶ ὅλοι οἱ λογαριασμοὶ νὰ δίδονται πάντοτε πρὸς τὸν Δεκέμβριον μῆνα.

§. 13

Διὰ τὰ πρωτόκολα τῆς κοινότητος, ποῦ, καὶ πῶς νὰ φυλάττονται.

1ον Ἀφ' οὗ ἡ κοινότης κτίσῃ κοινὴν οἰκίαν μέσα εἰς τὴν παροχίαν τῆς, διὰ νὰ κρατῇ κοινὴν σύναξιν μέσα εἰς αὐτήν; διορίζομεν νὰ φυλάττονται πάντοτε τὰ πρωτόκολα, καὶ πρακτικὰ τῆς κοινότητός μας μὲ τὴν χρεωστούμενην ἀσφάλειαν, εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν.

2ον Τὰ κλειδιά ἀπὸ τὰ πρωτόκολα νὰ τὰ κρατοῦν οἱ κύριοι Νοτάριοι, καὶ κάθε ἕνας νὰ ἔχῃ ξεχωριστὸν κλειδί.

§. 14

Διὰ τὰ ἐξτράκτα, δηλ: ἀντίγραφα, πῶς νὰ δίδονται / [σ. 45] σοῦμπ αουτέντι-κο ἀπὸ τοὺς Νοταρίους μας.

1ον Ὅλα τὰ ἐξτράκτα τῶν ἀποφάσεων ὅπου γίνονται εἰς τὰς συνάξεις τῆς κοινότητός μας οἱ κύριοι Νοτάριοι, πρὸ τοῦ νὰ γράψουν τὴν ἀπόφασιν ὅλην εἰς τὸ πρωτόκολον τῆς κοινότητος, νὰ μὴ τὰ δίδουν ἔξω· δηλ: ἀπὸ τὸ πρωτόκολον ἀπὸ λόγον εἰς λόγον νὰ ἀντιγραφθῇ τὸ ἐξτράκτον τῆς ἀποφάσεως, καὶ νὰ δοθῇ εἰς τὸν ζητοῦντα, ἢ ζητοῦντας.

2ον Ἀφ' οὗ τὸ ἐξτράκτον ἀντιγραφθῇ ἀπὸ τοὺς Νοταρίους, νὰ τὸ βεβαιώσῃ ὁ κύριος προεστῶς μὲ τὴν σφραγίδα τῆς κοινότητος, ἀλλαίως νὰ μὴν ἔχῃ κανένα κῦρος.

3ον Μὰ ἀνίσως ἀκολουθήσῃ καμμίαν φορὰν νὰ μὴν εὑρεθῇ παρὼν ὁ πρῶτος, καὶ ὁ δεῦτερος Νοτάριος, καὶ ζητεῖται νὰ δοθῇ ἔξω ἀποφάσεως τινὸς ἐξτράκτον, καὶ ἂν δὲν δοθῇ κινδυνεύει ἡ τιμὴ τῆς κοινότητος: τότε οἱ κύριοι προεστῶτες, μαζὶ μὲ τὴν δωδεκάδα, νὰ διορίζουν εἰς τὸν τόπον τῶν ἀπόντων Νοταρίων, ἕναν ἀπὸ τοὺς παρόντας συναδελφοὺς καλλιγράφον, διὰ νὰ ἀντιγράψῃ ἀπὸ τὸ πρωτόκολον τὸ ἐξτράκτον, τὸ ὁποῖον ἀφ' οὗ σφραγισθῇ μὲ τὴν σφραγίδα τῆς κοινότητος, καὶ βεβαιωθῇ ἀπὸ τὸν προε-

στῶτά μας, ἢ τὸν δευτερεύοντά του, ἂν λύπη μόνος του, νὰ δοθῇ εἰς τὸν ζητοῦντα, ἀφ' οὗ πληρώσῃ τὴν συνηθισμένην τάξαν.

4ον Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ὁ Σουρδόγατος, δηλ. ὁ ἀποκατασταθεὶς νοτάριος εἰς τὸν τόπον τῶν ἀπόντων, τέτοιας λογῆς νὰ ὑπογράψῃ τὸ ἐξτράκτον: ἐγὼ /ὁ δεῖνα/ ὁ εἰς τὴν ἀπουσίαν τῶν κυρίων νοταρίων μας, διορισθεὶς ἀντ' αὐτῶν νοτάριος, βεβαιῶ .

5ον Ἄν ἀκολουθήσῃ ἡ ἀνωτέρω ἀπουσία τῶν Νοταρίων μας, τὰ κλειδιά ἀπὸ τὰ πρωτόκολα, καὶ ἅκτα τῆς κοινότητος, χρεωστοῦν νὰ ἐγχειρίζουν ὑπὸ τὴν σφραγίδα των εἰς τοὺς κυρίους προεστῶτάς μας: οἱ ὅποιοι χωρὶς μεγάλην καὶ ἀπαραίτητον ἀνάγκην, νὰ μὴν ἀνοίξουν τὰ πρωτόκολα, εἰς τὴν ἀπουσίαν τῶν νοταρίων, μήτε νὰ γράψουν μέσα τι με ξένον χέρι.

§. 15

Τὸ χρέος τοῦ πρώτου ἐπιμελητοῦ τῶν ἱερῶν χρημάτων, δηλαδὴ φουντατζίου Κουράτορος.

1ον Ὁ φουντατζίου Κουράτωρ νὰ εἶναι ὑποκείμενον στολισμένον με προτερήματα ἐπαινετὰ καὶ σύμφωνα με τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μας: διὰ νὰ δουλεύῃ εἰς τοῦτο τὸ θεοφιλὲς ἔργον, με ὅλον τὸν χριστιανικὸν ζῆλον, πρὸς προκοπὴν καὶ στερέωσιν / [σ. 46] τῆς Ἐκκλησίας μας, τῶν σχολείων μας, καὶ ὀρφανοτροφείου μας.

2ον Τὰ φουντάτζια ἐκεῖνα, ὅπου ἡ κοινότης ἐγχειρίζει εἰς αὐτόν, χρεωστεῖ νὰ τὰ κυβερνήσῃ με ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ καλοῦ, καὶ νὰ κρατῇ καθαρούς λογαριασμούς, τόσον τῶν διαφορῶν ὅπου λαμβάνει, ὅσον καὶ τῶν πληρωμῶν ὅπου κάμνει.

3ον Χρεωστεῖ μαζὴ με τοὺς κυρίους προεστῶτας, καὶ τὴν δωδεκάδα, νὰ μοιράζῃ τὰ ἱερὰ χρήματα εἰς περισσὰ ὑποκείμενα τῆς κοινότητός μας, καὶ ὄχι εἰς δύο, ἢ τρία καὶ διὰ νὰ εἶναι τὰ φουντάτζια πάντοτε σήγουρα, χρεωστεῖ ἐκεῖνος ὅπου ζητεῖ νὰ λάβῃ, νὰ δίδῃ εἰς τὸν τόπον του ἐγγυητὰς ὑποκείμενα καλοκυβερνημένα, διὰ νὰ ἔχῃ εἰς αὐτοὺς ἡ κοινότης πάντοτε ἀρκετὴν σιγουράδαν, ὅπου ἂν /Θεὸς φυλάξαι/ ἀτυχῇ ἐκεῖνος ὅπου τὰ ἔλαβε, νὰ ἀποκρίνονται ἐκεῖνοι τὴν ποσότητα ἐκείνην εἰς τὸν φουντατζίου Κουράτορα με ὅλον τὸ διάφορον.

4ον Ὁ μοιρασμὸς ὅμως τούτων νὰ γίνεται πάντοτε χωρὶς φιλοπροσοπίαν, διὰ τι ἡ κοινότης, ὡς κοινὴ μήτηρ ὅπου εἶναι, ἐπιθυμεῖ νὰ βοηθήσῃ ὅλα τὰ τέκνα της, χωρὶς ὅμως τὴν ζημίαν της.

5ον Ὁ φουντατζίου Κουράτωρ νὰ κρατῇ εἰς χεῖράς του μόνον τὰ ἴσα τῶν ὁμολογιῶν, διὰ νὰ ἱξεύρῃ τὰς διορίας, καὶ νὰ συνάξῃ με τὸν καιρὸν τὰ διάφορα τῶν Καπιταλίων. αἱ δὲ κύρια ὁμολογία τῶν φουντατζίων νὰ φυλάττονται ἀσφαλῶς μέσα εἰς τὸ σκευοφυλάκειον τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Καὶ

τὰ κλειδιά τῆς ἱερᾶς ταύτης Κάσσας νὰ εἶναι τρία διαφορετικά, τῶν ὁποίων τὰ δύο νὰ κρατοῦν οἱ κύριοι προεστῶτες, ὁ καθεὶς ἀπὸ ἓν, καὶ τὸ τρίτον ὁ φουντατζίου Κουράτωρ: ὁποῦ ὅταν κάμη χρεία νὰ ἀνοιχθῇ ἡ ἱερὰ αὕτη Κάσσα, νὰ εἶναι παρόντες καὶ οἱ τρεῖς.

§. 16

Ἄνίσως ἀκολουθήσῃ ὑπόθεσις, ἡ ὁποία ζητεῖ κοινὴν σύναξιν, τί πρέπει νὰ κάμουν οἱ κύριοι προεστῶτες, καὶ ἡ δωδεκάς.

1ον Ὅποταν ἀκολουθῇ τοιαύτη ὑπόθεσις, χρεωστοῦν οἱ κύριοι προεστῶτες νὰ κηρύξουν ἐγγράφως κοινὴν σύναξιν ὅλων τῶν ἀδελφῶν τῆς κοινότητος, καὶ οἱ ἀδελφοὶ παρομοίως χρεωστοῦν, νὰ τρέξουν μὲ τὴν πρέπουσαν προθυμίαν, παρευθὺς εἰς τὸ πρῶτον Κάλεσμα, διὰ νὰ ἐξεταχθῇ κοινῶς ἡ ὑπόθεσις μὲ τὴν ζητουμένην ἀκριβειαν, / [σ. 47] καὶ νὰ ἀποφασισθῇ, μὲ τιμὴν, καὶ ὠφέλειαν τῆς κοινότητος.

2ον Διὰ τοῦτο νὰ γένῃ ἐγγραφον τὸ κάλεσμα, διὰ νὰ εὑρεθῶν ὅλοι οἱ συναδελφοὶ παρόντες, διὰ τὸ κοινὸν καλόν, καὶ νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς ἀφορμὴν νὰ προφασίζεταί ὕστερα, πῶς δὲν εἶχεν εἶδῃσιν. Μὰ ἀνίσως ἀναγκασθῇ ὑποθέσεις, καὶ ἀπαραίτητα περιστατικά /ὥσ᾽ ἂν εἶναι ἄρρωστος/ ἐμποδίζουσιν τὸν ἀδελφὸν νὰ εὑρεθῇ ἕως εἰς τὸ τέλος παρὼν εἰς τὴν σύναξιν, εἰ μὲν εἶναι ὑγιής, νὰ ζητήσῃ προσωπικῶς τὴν συγχώρησιν, καὶ ἂν εἶναι ἄρρωστος, νὰ δώσῃ τὴν εἶδῃσιν εἰς τὸν προεστῶτα. Εἰ δὲ καὶ εὑρεθῇ τινὰς νὰ τὸ κάμνῃ ἀπὸ ἀνηφισίαν, καὶ δὲν ἔρχεται, τὴν πρώτην φορὰν νὰ πληρώσῃ f. 2: τὴν δευτέραν f. 4: - καὶ τὴν τρίτην, ἂν κάμῃ τὸ ἴδιον, ἡ κοινότης ὅλη νὰ κάμῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς ποινῆς ὁποῦ ἀχρήζει, ἥγουν f. 6.

3ον Ἄνίσως τὸ περίβλεπτον Μπορσόντ Βάρμεγγι στείλῃ προσταγὴν εἰς τὴν κοινότητα, καὶ ζητῇ νὰ δώσῃ κομίσιον διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ ἡ κοινότης Μοντούρι, ἢ νὰ κάμῃ ἄλλην κἀμμίαν δούλευσιν ὁποῦ ἀποβλέπει πρὸς τιμὴν, καὶ ἐμπιστωσύνην τῆς κοινότητος, τὴν ὁποίαν ἀπαραιτήτως χρεωστεῖ πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἡμῶν βασιλέα: αὐτὴν τὴν προσταγὴν χρεωστοῦν οἱ κύριοι προεστῶτες νὰ τὴν κοινολογήσουν, καὶ νὰ τὴν διαβάσουν ἐμπροσθεν ὅλης τῆς κοινότητος, καὶ ὅχι μεταξὺ δύο, ἢ τριῶν, καὶ ἡ κοινότης χρεωστεῖ μὲ τὴν συνηθισμένην ἐμπιστωσύνην τῆς νὰ φροντίσῃ παρευθὺς νὰ τὴν τελειώσῃ.

4ον Ἄνίσως ὅμως τινὰς τῶν συναδελφῶν, ὁποίας καταστάσεως καὶ ἂν εἶναι, τολμήσῃ νὰ περιπατήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἐναντίον εἰς ταύτην τὴν δικαίαν διαταγὴν μας, νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν ἰδίαν παιδευσιν, ὁποῦ καὶ οἱ πρόγονοί μας εἰς παρομοίαν ὑπόθεσιν ἀπεφάσισαν, καὶ μὲ τὸ ἔργον ἐνήργησαν.

5ον Τὴν βασιλικὴν βοήθειαν /: ὅταν τύχῃ :/ καθὼς οἱ ὀμνεγμένοι διορίσουν τὰς κλάσεις, οὕτω χωρὶς γογγυσμοῦ κάθε εἷς νὰ τὴν πληρώσῃ.

§. 17

“Εως ποῦ νὰ ἐκτείνεται ἡ ἐξουσία τῶν κυρίων προεστώτων μας.

1ον Ὁ πρῶτος κύριος προεστὼς ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν ἀπουσίαν του, καὶ ὁ δευτερεύων του, μαζὶ μὲ τὴν δωδεκάδα, νὰ ἔχουν ἐξουσίαν· καὶ μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ φροντίζουν διὰ τὰ ὅσα ἀποβλέπουν εἰς τὴν εὐταξίαν, στολισμόν, καὶ εὐπρέπειαν τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἐκ θεμελίων σχολείων, καὶ ὀρφανοτροφείου, καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ἔργων τελείωσιν. διὰ/[σ. 48] τί τοῦτο εἶναι χρέος τῶν ἀπαραίτητον; ὡσαύτο ποῦ παρασταίνουν τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς κοινότητος, καὶ ἡ δωδεκάς πάντοτε χρεωστεῖ νὰ συντρέχῃ εἰς τὸν θεῖον σκοπὸν τους.

2ον Χρεωστοῦν νὰ ἀγρυπνοῦν ἐπάνω εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά, καὶ ὑποθέσεις τῆς κοινότητός μας, εἰς τὰ εἰσοδήματά της, καὶ ἔξοδά της, εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ ὀρφανοτροφείου μας, εἰς ἐπιστάτας ἀξίους τῶν σχολείων μας, καὶ εἰς περτζέπτορας τῆς κοινότητός μας, μὲ ὅλον τὸν χ(ριστία)ν(ι)κὸν ζῆλον, διὰ νὰ αὐξάνουν ὅλα, καὶ προκόπτουν εἰς τὸ καλόν.

§. 18

Περὶ τῆς εὐταξίας ὁποῦ χρεωστεῖ κάθε ἀδελφὸς νὰ φυλάττῃ εἰς τὰς συνάξεις τῆς κοινότητος.

1ον Ἡ Σεμνότης, ἡ εὐταξία, καὶ τὸ σέβας ὁποῦ φυλάττεται εἰς τὰς συνάξεις εἶναι, ὁ πλέον μεγαλῆτερος στολισμός, καὶ ἔπαινος τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων ἀδελφῶν· καὶ διαβάζομεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐθνικοὶ μὲ ἄκραν ἀκρίβειαν τὴν ἐφύλαττον.

2ον Διὰ τοῦτο καὶ διορίζομεν νὰ βάζεται εἰς κάθε σύναξιν ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν τῆς συνάξεως, ὁ τίμιος καὶ ζωοποιὸς σταυρός. διὰ τί, κάθε ἕνας βλέπωντας τὸν σωτῆρά του ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καρφωμένον, θέλει ταπεινωθῇ, καὶ θέλει αποφασίσῃ, ὅχι ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνο ὁποῦ εἰς αὐτὸν εἶναι ἄρεστόν, μὲ συνείδησιν χριστιανικὴν. καὶ τοῦτο ἀπὸ τὴν σήμερον, καὶ εἰς τὸ ἔξης νὰ φυλάττεται ἀπαρασάλευτα.

3ον Διὰ νὰ λαμβάνῃ εἰς κάθε σύναξιν εὐτυχὲς τέλος κάθε ὑπόθεσις, εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλάττεται καὶ τάξις. διὰ τοῦτο, ὅταν ἀρχινᾷ νὰ ὁμιλῇ ὁ κύριος προεστὼς, ἢ ὁ δευτερεύων του, ἢ τινὰς τῶν 12, ἢ οἱ Νοτάριοι, οἱ ἀδελφοὶ ὅλοι ὁποῦ εἶναι παρόντες νὰ σιωποῦν, καὶ νὰ ἀκούουν μὲ προσοχήν, ὥστε νὰ τελειώσῃ. ἡ ἰδία εὐταξία νὰ φυλάττεται καὶ εἰς τὴν καθόλου σύναξιν.

§. 19

Τὸ χρέος τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς κυρίους προεστῶτας, πρὸς τὴν δωδεκάδα, καὶ ἀναμεταξὺ των.

1ον Ἡ ὑπακοὴ καὶ εὐπειθία τῶν μικροτέρων πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους / [σ. 49] προστάζεται ἀπὸ τὸν θεόν· καὶ αὐτὰ τὰ δύο χρεωστοῦν νὰ δείχνουν ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινότητος πρὸς τοὺς διοικητάς των, δηλ.: νὰ τοὺς τιμοῦν καθὼς τὰ τέκνα τοὺς ἰδίους γονεῖς. διὰ τί ἔστερξαν νὰ βαστάσουν ὄχι μόνον τὸ ἴδιόν τους βάρος, μὰ καὶ εἰς καιρὸν ὅπου οἱ ἄλλοι ἀναπαύονται, αὐτοὶ νὰ κοπιᾶζουν, καὶ ἀγρυπνοῦν, διὰ τὸ κοινόν, καὶ κατὰ μέρος καλόν.

2ον Ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ τῆς κοινότητος πρέπει νὰ εἶναι σφικτὰ δεμένοι μετὰ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, καὶ ὅλοι σύμφωνοι εἰς τὰ καλὰ, καὶ τίμια. καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Κολοσσαεῖς: κεφ: 3: στίχ: 8: χρεωστοῦν νὰ μὴν ἔχουν θυμόν, μνησικακίαν, καὶ φθόνον ἀναμεταξὺ τους: μὰ νὰ ἔχουν εἰρήνην, μακροθυμίαν, ἀγαθωσύνην, πίστιν, πραότητα, καὶ ἀποχὴν ἀπὸ κάθε αἰσχροὺν ἔργον.

3ον Διὰ τοῦτο διορίζομεν νὰ λείψῃ εἰς τὸ ἕξις ἡ ἑλευθεροστομία ὅπου συνηθίζεται εἰς κάθε τόπον. διὰ τί κάθε χριστιανὸς χρεωστῇ νὰ εἶναι εἰρηνοποιός, καὶ ὄχι σκανδαλοποιός, νὰ ὁμιλῇ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ὄχι πρὸς φθοράν του, καὶ ἀτιμίαν του, διὰ τί κάθε ἕνας, καθὼς ὁ παῦλος λέγει, θέλει δώσῃ λόγον ἔμπροσθεν εἰς τὸν θεόν, καὶ διὰ ἕνα λόγον ἀργὸν ὅπου εὐγάζει ἀπὸ τὸ στόμα του. Καὶ ἀνίσως τινὰς φανῇ βλάσφημος, ἢ ταρachoποιός: ὁ τοιοῦτος, ὡς ἂν ὅπου ταράττει τὴν κοινὴν εἰρήνην, νὰ παιδεύεται ἀπὸ τοὺς διοικητάς μας μετὰ τὴν πρέπουσαν ποινήν.

4ον Ἐπειδὴ ὁ θεὸς Ἐξόδ.: κεφ: 22: στίχ: 28: προστάζει νὰ μὴν κακολογοῦμεν τοὺς προεστῶτας τοῦ λαοῦ: ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. διὰ τοῦτο, κανένα μέλος τῆς κοινότητος νὰ μὴν τολμήσῃ νὰ κακολογήσῃ ἐκείνους ὅπου μετὰ τὰ κοινὰ βότα ἐδιάλεξε προεστῶτάς του, καὶ διοικητάς του. Μὰ ἀνίσως τινὰς ἠθέλεν ἐναντιωθῇ εἰς ταύτην τὴν θεῖαν ἐντολήν, καὶ ἠθέλεν ὑβρίσῃ, ἢ ἀτιμάσῃ τοὺς προεστῶτας μας: ὁ τοιοῦτος, ἀφ' οὗ μαρτυρηθῇ, νὰ παιδεύεται σύμφωνα μετὰ τὸ σφάλμα του ἀπὸ τοὺς κυρίους διοικητάς μας μετὰ καθαρὰν συνείδησιν. ἐκείνος ὅμως ὅπου ἀτιμάσθηκε νὰ μὴν εἶναι παρὼν εἰς τὴν ἀπόφασιν. καὶ τοῦτο νὰ γίνεται καὶ εἰς κάθε ἄλλην περίστασιν, διὰ κάθε ὑπόθεσιν.

§. 20

Διὰ τὰ τυχηρὰ εἰσοδήματα ὅπου οἱ κύριοι προεστῶτες λαμβάνουν εἰς χειρὰς των.

1ον Οἱ κύριοι προεστῶτές μας διὰ ὅλα τὰ τυχηρὰ εἰσοδήματα ὅπου/[σ. 50] κατὰ καιροὺς λαμβάνουν εἰς χειρὰς των, χρεωστοῦν νὰ κρατοῦν καθαρούς λογαριασμούς, τόσον τῶν εἰσοδημάτων, ὅσον καὶ τῶν ἐξόδων, τὰ ὅποια κάμνουν διὰ χρεῖαν τῆς κοινότητος, σημειώνοντες αὐτὰ κατ' ὄνομα.

§. 21

Διὰ τὴν τάξαν ἀπὸ τὴν σφραγίδα τῆς κοινότητός μας.

1ον Οἱ κύριοι προεστῶτες, διὰ κάθε ἀπόφασιν ὅπου δίδουν ἔξω σοῦμπ αουτέντικο, νὰ λαμβάνουν τάξαν f. 1: διὰ τὴν σφραγίδα, διὰ δὲ τὰ γράμματα ὅπου ἀντιγράφουν οἱ νοτάριοι, διὰ μισὸν πρόσωπον τῆς ἀκόλας νὰ λαμβάνουν τάξαν X [= Kreutzer] 20 : καὶ διὰ ὁλόκληρον πρόσωπον X 40 τοῦτο νὰ γίνεται παρομοίως καὶ εἰς τοὺς ἔξω, ὅπου ζητοῦν νὰ λάβουν σοῦμπ αουτέντικο τὴν ἀπόφασιν τῆς ὑποθέσεως ὅπου ἐκρίθη, καὶ ἀπεφασίσθη εἰς τὴν κοινότητα. καὶ ἡ τάξα διὰ τὸ γράψιμον νὰ πληρωθῇ ὡς ἄνω.

§. 22

Τὸ χρέος τῶν Γερόντων πρὸς τοὺς νέους συναδελφούς.

1ον Οἱ Γέροντες χρεωστοῦν νὰ ἀγαποῦν τοὺς νέους συναδελφούς των, μὲ ἀγάπην χριστιανικὴν, καὶ πατρικὴν στοργὴν, χωρὶς ποτὲ μὲ λόγον, ἢ μὲ ἔργον νὰ τοὺς παραπικραίνουν.

2ον Χρεωστοῦν μὲ τὴν σεβασμίαν συναναστροφὴν τους, εἰς κάθε καιρὸν, καὶ τόπον, νὰ γίνωνται πρὸς αὐτοὺς παράδειγμα τῆς ἀρετῆς, διὰ νὰ παρακινοῦνται καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἀρετήν.

3ον Ἀνίσως βλέπουν τινὰ ἄτακτον, χρεωστοῦν μὲ πατρικὴν ἀγάπην νὰ τὸν διορθώσουν, διὰ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὸν καιρὸν ἄξιον μέλος τῆς κοινότητός μας, μάλιστα τὸν ὑποχρεώνουν νὰ κάμνῃ καὶ αὐτὸς ὕστερα τὸ ἴδιον εἰς τὰ τέκνα των.

4ον Ποτὲ νὰ μὴν ἐπιβουλεύονται κρυφά, ἢ φανερά τὴν τιμὴν τους, μήτε νὰ συνεργοῦν εἰς ζημίαν τους, διὰ τὶ αὐτοὶ εἶναι τέκνα τῶν συναδελφῶν τους, καὶ μὲ τὸν καιρὸν ἡμποροῦν νὰ πληρώσουν εἰς τὰ τέκνα τους τὴν καλωσύνην ὅπου ἔκαμαν πρὸς αὐτοὺς μὲ τὸ διάφορον.

5ον Μὰ ἀνίσως τινὰς τῶν Γερόντων ἀλησιμονῶντας τὰ ἀνωτέρω / [σ. 51] χρῆναι τοῦ ἠθέλεν ἀτιμάσῃ, ἢ ἐπιβουλεuthῇ τινὰ τῶν νέων συναδελφῶν, καὶ ἀποδειχθῇ, νὰ παιδεύεται ἀπὸ τοὺς κυρίους διοικητὰς μας κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ σφάλματός του.

§. 23

Τὸ χρέος τῶν νέων ἀδελφῶν πρὸς τοὺς Γέροντας.

1ον Λαμβάνοντες εἰς στόχασιν οἱ νέοι τοὺς ἀπερασμένους κόπους, καὶ ἰδρῶτας τῶν Γερόντων, ὅπου καὶ μὲ τὸ ἔργον, καὶ μὲ τὸν λόγον πάντοτε ἔδειξαν διὰ τὴν στερέωσιν ταύτης τῆς κοινότητος: χρεωστοῦν νὰ φέρωνται πρὸς αὐτοὺς μὲ υἱικὸν σέβας καὶ εὐλάβειαν.

2ον Ἡ χρηστοθήθεια ἀπαιτεῖ, νὰ λείψῃ εἰς τὸ ἔξις ἀπὸ τοὺς νέους ἀδελφούς ἢ αὐθάδεια ἔμπροσθεν εἰς τοὺς γέροντας, φυλάττοντες πάντοτε, καὶ παντοῦ τὴν ἐπαινετὴν εὐταξίαν, τῆς ὁποίας πατήρ εἶναι ὁ θεὸς· τὸ ὅποιον πράττοντες θέλουν δώσει καλὸν παράδειγμα εἰς τοὺς νεωτέρους των, διὰ νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον πρὸς αὐτούς, ὅταν γηράσουν.

3ον Ὅποτεν κράζωνται οἱ νέοι εἰς τὴν σύναξιν τῆς κοινότητος νὰ ἔχῃ θέλημα ὁ κάθε ἕνας νὰ λέγῃ τὴν γνώμην του, μὰ μὲ εὐταξίαν, καὶ φωνὴν μετρίαν, καὶ ὅχι μὲ ἀτάκτους φωνάς. καὶ διὰ ἄλλο νὰ μὴν ὀμιλῇ, παρὰ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ὅπου ἔξετάζεται. καὶ ἀνίσως ἡ γνώμη τοῦ νέου ἀδελφοῦ κριθῇ ὠφέλιμος εἰς τὸ κοινὸν καλόν, χρεωστοῦν ὅλοι νὰ τὴν δεχθοῦν, καὶ ἡ ἡλικία του νὰ μὴν ἐμποδίσῃ.

§. 24

Διὰ τὴν νεότητα ὅπου εἰς τὸ ἔξις θέλει, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὰ μέλη τῆς κοινότητος.

1ον Ἡ κοινότης, ὡς κοινὴ μήτηρ, χρεωστεῖ νὰ δέχεται μέσα εἰς τὰς ἀγκάλας της ὅλους τοὺς τίμιους, καὶ καλῆς ὑπολήψεως νέους, ὅπου πραγματεύονται εἰς τὴν κοινότητα, καὶ νὰ τοὺς γνωρίσῃ πάντοτε γνήσια τέκνα της, πληρώνοντες τὴν τάξιν ἐκείνην ὅπου αἱ διαταγαὶ τῶν προγόνων μας διορίζουν, δηλ: ἐκεῖνος ὅπου εἶναι γνήσιος υἱὸς, γνησίου υἱοῦ τῆς κοινότητος, νὰ πληρῶνῃ f. 6: ἐκεῖνος δὲ ὅπου δὲν εἶναι γνήσιος υἱὸς τῆς κοινότητος, καὶ ὡς ἰνάσης μόνον ἐδούλευσε, νὰ πληρῶνῃ f. 12: καὶ ἐκεῖνος πάλιν, ὅπου μήτε γνήσιος υἱὸς τῆς κοινότητος εἶναι, μήτε ὡς ἰνάσης ἐδούλευσεν εἰς τὴν κοινότητά / [σ. 52] μας, ἐπιθυμεῖ ὅμως νὰ γένῃ γνήσιον μέλος τῆς κοινότητος, εἰ μὲν τὸ ὑποκείμενον εἶναι τίμιον, ὑπολήψεως καλῆς, καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ κοινὸν καλόν, ἢ κοινότης χρεωστεῖ νὰ τὸν δεχθῇ μέσα εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι χρεώστης νὰ πληρώσῃ f. 100, καὶ πρὸς παντοτεινὸν δικαίωμα, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ των, καὶ τῶν τέκνων των, νὰ γραφθοῦν καὶ τὰ ὀνόματα τούτων ὅλων, εἰς τὸ πρωτόκολον τῆς κοινότητος.

§. 25

Διὰ τοὺς συναδελφοὺς τῆς κοινότητός μας ὁποῦ ἔπασαν εἰς δυστυχίαν.

1ον Ἀνίσως τινὰς τῶν συναδελφῶν μας, ὁποῦ ἐστάθη χρήσιμος εἰς τὴν κοινότητά μας, ἤθελε δυστυχήσῃ: ἡ κοινότης χρεωστεῖ, καὶ ἔργῳ, καὶ λόγῳ νὰ τὸν βοηθήσῃ κατὰ τὴν δύναμίν της, ἕως εἰς τὸν θάνατον· ἀκόμα καὶ μετὰ τὸν θάνατον μὲ τιμὴν νὰ τὸν ἐνταφιάσῃ σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτῆρά του.

2ον Διορίζομεν νὰ μὴν τολμήσῃ τινὰς νὰ ὑβρίσῃ, ἢ ἀτιμάσῃ ὅλως τὰ τοιαῦτα ὑποκείμενα, διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ καταφρονεῖ τὸν πτωχόν, παροργίζει τὸν ποιήσαντα αὐτόν. καὶ ἀνίσως τινὰς ὡς τοιοῦτος φανερωθῇ, νὰ παιδεύεται ἀπὸ τοὺς διοικητάς μας, ἀναλόγως μὲ τὴν ὑβρίσιν, καὶ σφάλμα του.

§. 26

Τὸ χρέος τῆς κοινότητος πρὸς τὰς χήρας τῶν συναδελφῶν ὁποῦ ἀπέμειναν μὲ τέκνα, ἢ χωρὶς τέκνα, καὶ πρὸς τὰ τέκνα, ὀρφανὰ ἀπὸ γονεῖς.

1ον Ἀνίσως εὐρίσκεται χήρα συναδελφοῦ μας, ἢ ὁποῦ ἔχει τέκνα, ἢ χωρὶς τέκνα, καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν θεόν, δὲν ἔχει ἄλλον, παρὰ τὴν κοινότητα: τότε ἡ κοινότης χρεωστεῖ νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωτροφίαν, καὶ ἐνδυμασίαν, καὶ αὐτῆς, καὶ τῶν τέκνων της. τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλαι χριστιανικαὶ κοινότητες μὲ ζῆλον χριστιανικὸν πράττουσι διὰ τί ὁ θεὸς προστάζει νὰ φροντίζωμεν περὶ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν.

2ον Οἱ κύριοι προεστώτες μας χρεωστοῦσι νὰ διορίζουν ἐγγράφως νὰ δίδεται πρὸς αὐτάς ἀπὸ τὴν Κάσσαν τοῦ ὀρφανοτροφείου, ἔν διωρισμένον, / [σ. 53] μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα τὸ Σάββατον, κατὰ τὴν χρεῖαν ὁποῦ ἤθελαν πληροφορηθῇ πῶς ἔχουν.

3ον Ἀνίσως ἡ χήρα τοῦ συναδελφοῦ εἶναι νέα, διὰ νὰ μὴν κινδυνεύσῃ εἰς τὴν τιμὴν της χρεωστεῖ ἡ κοινότης νὰ παρηγορῇ τὴν δυστυχίαν της. διὰ τί ἀλλοίως, θέλει δώσῃ λογαριασμὸν διὰ τὸ κακὸν ὁποῦ ἠμποροῦσε νὰ τὸ προφθάσῃ, καὶ τὸ ἀμέλησῃ.

4ον Χρεωστεῖ ἡ κοινότης νὰ φροντίζῃ διπλᾶ διὰ τὰ ὀρφανὰ τέκνα της, καὶ διὰ τὴν ζωτροφίαν τους, καὶ διὰ τὴν μάθησίν τους, καὶ ἂν εἶναι θηλυκά, καὶ διὰ τὴν ὑπανδρείαν τους. τὰ δὲ ἀρσενικά οἱ κύριοι διοικηταὶ μας, ἂν εὐρίσκωνται ἄτεκνοι ἀδελφοὶ καλοπροαίρετοι, νὰ τοὺς παρακινοῦν νὰ κάμουν ἔλεος, δηλ.: νὰ τὰ δέχωνται εἰς τὰς οἰκίας των, νὰ θρέφουν, καὶ ἐνδύουσιν, ὥστε νὰ φθάσουν εἰς ἡλικίαν νὰ ἔμβουν εἰς δοῦλεύειν.

5ον Διὰ δὲ τὴν μάθησίν τους χρεωστεῖ ἡ κοινότης, διὰ μέσου τῶν ἐπιτρόπων της, νὰ τὰ προμηθεύῃ μὲ ὅλα τὰ χρειζόμενα βιβλία εἰς τὴν σπουδὴν τους. καὶ βέβαια τοῦτο τὸ χριστιανικὸν ἔργον θέλει παραινῇ καὶ ἄλλους περισσοὺς καλοπροαίρετους, καὶ φιλοπτόχους χριστιανοὺς νὰ ἀφιερῶσουν περισσότερα φουντάτζια εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖόν μας.

§. 27

Τὸ χρέος τῆς κοινότητος εἰς τὰς χήρας τῶν συναδελφῶν μας ὅπου ἄφησαν κινήτην, καὶ ἀκίνητον περιουσίαν, μὲ τέκνα, ἢ χωρὶς τέκνα.

1ον Ὅταν ἀποθνήσκῃ τινὰς τῶν συναδελφῶν μας, οἱ κύριοι προεστῶτες καὶ διοικηταί, χρεωστοῦν νὰ πηγαίνουν διὰ νὰ παρηγορήσουν τὴν χήραν τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ, καὶ νὰ τὴν βεβαιώσουν τὴν πατρικὴν ἀγάπην τῆς κοινότητος ὅπου ἔχει καὶ πρὸς αὐτήν, καὶ πρὸς τὰ τέκνα της.

2ον Καὶ ἀνίσως ὁ Ἀδελφὸς ἀποθάνῃ χωρὶς διαθήκην, χρεωστεῖ ἡ κοινότης νὰ νουθετήσῃ τὴν χήραν νὰ στέρξῃ, διὰ νὰ διορίσῃ ἡ κοινότης ἐπιτρόπους, νὰ κυβερνήσουν τὸ καπιτάλι τοῦ Μακαρίτου ἀνδρός της μὲ σιγουράδαν ἀρκετήν, πρὸς ὠφέλειαν, καὶ ἐδικήν της, καὶ τῶν τέκνων της.

3ον Οἱ ἐπίτροποι νὰ εἶναι ὑποκείμενα φιλοδίκαια, καὶ μαρτυρούμενα πῶς ἔχουν καλὴν συνείδησιν, διὰ νὰ κυβερνήσουν τὸ καπιτάλι τοῦ Μακαρίτου/ [σ. 54] συναδελφοῦ, ἕως ὅπου νὰ φθάσουν εἰς ἡλικίαν τὰ τέκνα του, μὲ ὠφέλειαν τῆς χήρας καὶ τῶν ὀρφανῶν, ἕως εἰς τὸ λεπτόν, διὰ τί κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Χριστοῦ Ματθ(αίου): κεφ: ζ: στίχ: 2: μὲ τὸ μέτρον ὅπου θέλομεν μετρήσῃ τοὺς ἄλλους, θέλομεν μετρηθῇ καὶ ἡμεῖς.

4ον Ἄν ἡ χήρα φανῇ ἀπειθής, καὶ πεισματάρισσα, νὰ φροντίσῃ ἡ κοινότης νὰ βιασθῇ, καὶ μὲ ἄλλους νομικοὺς τρόπους.

§. 28

Τὸ χρέος τῆς κοινότητος πρὸς τοὺς πτωχοὺς ὅπου χάριν ἐλέους προστρέχουν πρὸς αὐτήν.

1ον Ὅταν ἔλθῃ πτωχὸς ἀπὸ τὴν θρησκείαν μας, καὶ γένος μας: οἱ κύριοι προεστῶτες μας χρεωστοῦν, ἀφ' οὗ, ἀπὸ τὰ γράμματα ὅπου δείχνει, βεβαιωθοῦν τὴν δυστυχίαν του, νὰ διορίζουν ἐγγράφως τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Ἐκκλησίας μας, πόσον νὰ δώσουν, καὶ οἱ ἐπίτροποι χρεωστοῦν νὰ ὑπακούσουν, καὶ νὰ φυλάττουν τὰς ἐγγράφους προσταγὰς.

2ον Μὰ ἂν ἀκολουθήσῃ νὰ ἔλθῃ ὑποκείμενον, ὅπου μόνοι οἱ κύριοι προεστῶτες δὲν ἠμποροῦν νὰ διορίσουν τὴν βοήθειαν: χρεωστοῦν νὰ φανερώσουν τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν κοινότητα, διὰ νὰ αποφασισθῇ κοινῶς ἡ ἀνάλογος μὲ τὴν δυστυχίαν του βοήθεια.

§. 29

Περὶ τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν τῆς κοινότητος.

1ον Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει, ἀνίσως δαγκάνετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, βλέπετε νὰ μὴν χαθῇτε, καὶ χαλασθῇτε, ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. μάλιστα ὁ Ἀπόστολος

Πέτρος ἐπιστολ: α: κέφ: 3: στίχ: 8: 9: 10, 11 παραγγέλλει, νὰ εἶναι οἱ χριστιανοὶ ἀναμεταξὺ τὸν ὅλοι μιᾷς γνώμης, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὐσπλαχνοί, φιλόφρονες, ποτὲ νὰ μὴν δίδουν ὀπίσω κακόν, διὰ τὸ κακόν ὅπου ἔλαβον, μήτε κατηγορίαν, ἀντὶ τῆς κατηγορίας, μὰ νὰ εὐλογοῦν ἐκείνους ὅπου τοὺς καταρῶνται, διὰ τί, λέγει, οἱ χριστιανοὶ ἐπροσκαλέσθησαν / [σ. 55] ἀπὸ τὸν χριστόν, μόνον διὰ νὰ κληρονομήσουν εὐλογίαν.

2ον Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς Κορινθ: ἐπιστ.: α'. κεφ: 6: στίχ: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, ἐμποδίζει παντάπασι ἀπὸ τοὺς χριστιανούς τὰς διαφοράς, καὶ λογομαχίας, καὶ δὲν θέλει παντελῶς νὰ ἀκούωνται ἀνάμεσα εἰς τοὺς χριστιανούς.

3ον Μὰ ἀνίσως τινὰς τῶν συναδελφῶν, ὕβριση, ἢ ἀσηκώση χέρι, καὶ ξύλον, καὶ βαρέση τὸν συναδελφόν του: διορίζομεν, ὅτι ὁ ὕβρισθεις, ἢ δαρθεὶς ἀδελφός, νὰ δώσῃ ἀπροφασίστως τὸ παράπονόν του εἰς τὴν κοινότητα. καὶ οἱ κύριοι διοικηταὶ μας χρεωστοῦν, νὰ κάμνουν ἀκριβῆ ἔρευναν, καὶ νὰ παιδεύσουν τὸν πταίστην, κατὰ τὸ σφάλμα του. καὶ ἂν οἱ ἀτακτήσαντες ἀδελφοὶ εὐχαριστηθοῦν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς κοινότητος, καλῶς: εἰ δὲ ὁ μὲν στέρξῃ, ὁ δὲ ἄλλος διαστρέψῃ, ἢ κοινότης χρεωστῇ νὰ δίδῃ ἔγγραφον τὴν ἀπόφασίν της εἰς ἐκεῖνον ὅπου τὴν ζητεῖ. παρομοίως καὶ εἰς κάθε λογῆς ἄλλην διαφορὰν ὅπου ἤθελεν ἀκολουθήσῃ ἀνάμεσα εἰς τοὺς συναδελφούς καὶ ἡ ἀπόφασις νὰ γράφεται εἰς τὸ πρωτόκολον. ὅμως νὰ λείψῃ ἀπὸ ἀνάμεσόν μας ἡ σωματικὴ ποινὴ.

4ον Ὅποιον μέρος τῶν διαφερομένων δὲν εἶναι εὐχαριστημένον εἰς τινὰ τῶν διοικητῶν μας, εἶναι ἐλεύθερον νὰ ζητήσῃ νὰ εὗγῃ ἔξω, καὶ νὰ μὴν γένῃ κριτὴς εἰς τὴν ὑπόθεσίν του.

§. 30

Τὸ χρέος ὅπου πρέπει νὰ ἔχουν ἀνάμεσόν τους οἱ ἀδελφοὶ ὅπου μὲ ἐργαστήρια πραγματεύονται.

1ον Κάθε συναδελφός χρεωστῇ κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μὴν ἐπιβουλεύεται κρυφὰ τὸν συναδελφόν του, αὐξάνοντας δηλ: τὴν ἀρένταν τοῦ ἐργαστηρίου ὅπου πραγματεύεται, ἢ τῆς οἰκίας ὅπου κάθηται. μήτε μὲ ὑποσχέσεις περισσοτέρας πληρωμῆς νὰ ἀπατήσῃ τὸν σύντροφον, ἢ τὸν Κάλφαν, ἢ τὸν Ἰνάσσην τοῦ ἀδελφοῦ του, χωρὶς τὴν εἶδῃσιν τοῦ μπασιάτου, ἢ συντρόφου του. διὰ τί ὁ τοιοῦτος πράττει ἐναντίον τῆς θείας ἐντολῆς εἰς τὸν δεκάλογον: ὁ θεὸς μᾶς προστάζει νὰ μὴν ἐπιθυμοῦμεν τὸ ξένον, μήτε μὲ δόλους νὰ τὸ ἐπιβουλεύωμεθα, ἢ νὰ τὸ ἀρπάζωμεν. καὶ ἀνίσως τινὰς εὗρεθῇ τοιοῦτος, νὰ παιδεύεται ἀπὸ τοὺς διοικητάς μας κατὰ τὸ σφάλμα του. / [σ. 56]

§. 31

Περὶ τῆς φορεσίας τῶν ἀνδρῶν, γυναικῶν, καὶ τέκνων τῆς κοινότητος.

1ον Ἐπειδὴ ἡ ταπείνωσις εἶναι μία ἀρετή, τῆς ὁποίας μεγαλητέρα δὲν εἶναι: διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν ὅλοι καὶ ἔξωθεν, καὶ ἔσωθεν νὰ στολιζώμεθα μὲ αὐτὴν τὴν ὑψηλὴν ἀρετὴν. Ὅθεν κάθε ἀδελφὸς χρεωστεῖ νὰ προτιμήσῃ τὴν σεμνὴν καὶ ταπεινὴν φορεσίαν, ἡ ὁποία ἀρμόζει εἰς ἓναν τίμιον πραγματευτὴν, ἀπὸ τὴν πολυτελεῖ, καὶ ὑπερήφανον.

2ον Διὰ τοῦτο ἡ κοινότης ἐμποδίζει εἰς τὸ ἐξῆς τὰ πολυτελεῖ καὶ σκανδαλώδη φορέματα, καὶ συσταίνει εἰς τὰ τέκνα τῆς ἐκεῖνα ὁποῦ εἶναι σεμνά, καὶ πρόποντα εἰς τιμίους πραγματευτάς. καὶ ἐπειδὴ ἡ καλὴ ἀρχὴ εἶναι δύσκολος, μὰ ἔχει τέλος καλόν: διὰ τοῦτο οἱ κύριοι προεστῶτες, καὶ λοιποὶ συνδιοικηταὶ αὐτῶν νὰ κάμουν τὴν καλὴν ἀρχήν, δίδοντες καλὸν παράδειγμα, τῆς σεμνῆς, καὶ ταπεινῆς φορεσίας, ὁποῦ μὲ τὸ παράδειγμά τους νὰ παρακινήθουν καὶ οἱ λοιποὶ συναδελφοὶ τῶν νὰ τοὺς μιμηθῶν. τοῦτο τὸ ἴδιον θέλομεν νὰ ἐννοῇται καὶ διὰ τὴν γυναῖκα, καὶ διὰ τὰ τέκνα τοῦ κάθε συναδελφοῦ.

§. 32

Περὶ τῶν Ἀρξάβωνων καὶ Γάμων.

1ον Ἐπειδὴ ὁ Ἀρξάβων εἶναι μία ἱερὰ πράξις, καὶ ὁ γάμος μυστήριον ἀπὸ τὸν Θεὸν διωρισμένον, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, οὓς ὁ Θεὸς συνέξευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω: διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνωνται κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὴν προσταγὴν τῆς Ἐκκλησίας μας.

2ον Εἰς τοὺς γάμους εἶναι καλὸν νὰ λείπουν τὰ μουσικὰ ὄργανα, μὰ ἂν θέλῃ τινὰς νὰ τὰ βάλλῃ, δὲν ἐμποδίζεται. νουθετεῖται ὅμως πατρικῶς νὰ ἀποφεύγῃ τὴν πολυτέλειαν, καὶ τὰ μάταια ἔξοδα, διὰ τὰ ὁποῖα ὕστερα θέλει μετανοήσῃ.

3ον Εἰς βαπτίσια, ἀρξάβωνας, καὶ γάμους, ἔξω ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, καὶ προσκαλεσμένους, ἄλλος νὰ μὴν πηγαίνει. διὰ τί ἡ φιλαδελφία ἐγέν/[σ. 57]νησε φανεράν κατάχρησιν, καὶ διὰ τοῦτο ἐμποδίζεται εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ εἰς τοὺς ἀνδρας, καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

§. 33

Τὸ χρέος τῆς κοινότητος πρὸς τοὺς κατὰ καιροὺς ἐφημερίους τῆς.

1ον Ἡ κοινότης χρεωστεῖ νὰ φροντίζει διὰ ἐφημερίους τῆς, ὁποῦ νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ γένος μας. νὰ εἶναι ὀρθόδοξοι, σεβάσμοι, καὶ πολιτείας ἀκατηγορήτου. νὰ εἶναι ἔμπειροι ἀρκετὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ βλαχικὴν. εἰς μὲν τὴν ἑλληνικὴν, διὰ νὰ καταλαμβάνουν τὴν θεῖαν γραφὴν, καὶ τὰ σιγο-

γράμματα τῶν ἁγίων πατέρων μας: εἰς δὲ τὴν βλαχικὴν διὰ τὰ διδάσκουν ἀπὸ τὴν καθέδραν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, κάθε κυριακὴν. διὰ τί αἱ γυναῖκές μας, ὁποῦ ἄλλην γλῶσσαν, ἔξω ἀπὸ αὐτὴν δὲν καταλαμβάνουν, δὲν ἠμποροῦν νὰ ὠφεληθοῦν.

2ον Χρεωστεῖ εἰς τὸ ἔξης νὰ φροντίζει διὰ τὰ εὐρίσκει τέκνα μέσα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς, τέλεια εἰς τὸ σῶμα, ἔχοντα τὴν γλῶσσαν καθαρὰν, φωνὴν μεγάλην, καὶ γλυκεῖαν, διὰ τὰ διδάξει μὲ τὰ ἔξοδά τῆς ἀρκετὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἢ ὅποια εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργημάτων, καὶ ἀχράντων μυστηρίων μας.

3ον Ἀφ' οὗ ὅμως ἱερωθοῦν, ἀποκτήσουν διάκρισιν ἀρετὴν, καὶ στερεωθοῦν εἰς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα μας, νὰ διδάσκωνται, ἂν ἀγαποῦν, καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ἄλλας:

4ον Χρεωστεῖ ἡ κοινότης νὰ τοὺς διορίζει μισθὸν διὰ τὰ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε κοσμικὴν φροντίδα, ἔχοντες μὲ αὐτάρκειαν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ οἰκίας ἀναπαυτικὰς. διὰ τὰ καταγίνονται μόνον εἰς τὰς ἱεροπραξίας των καὶ τὴν ψυχικὴν διόρθωσιν τῶν λογικῶν τους προβάτων.

5ον Ὅλα τὰ πνευματικὰ των τέκνα χρεωστοῦν κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Ἑβραίους: κεφ: ιγ': στίχ: 17 νὰ ὑποτάσσωνται, καὶ πείθωνται εἰς τὰς πνευματικὰς των διδασκαλίας, μὲ ὅλον τὸ σέβας, καὶ προθυμίαν ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ ἀγρυπνοῦν διὰ τὰς ψυχὰς των, καὶ θέλουν δώσει λόγον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ αὐτῶν, ἂν δὲν κάμουν τὸ χρέος των.

6ον Κανένας ἀπὸ τὰ πνευματικὰ των τέκνα, ὁποίας τάξεως καὶ ἡλικίας / [σ. 58] καὶ ἂν εἶναι, νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ ὑβρίσῃ, ἢ ἀτιμάσῃ τὸν πνευματικὸν του πατέρα, διὰ τί εἰς τὸ πρόσωπόν του ἀτιμάζει τὸν ἴδιον Θεόν, τοῦ ὁποίου ὑπηρέτης ἡξιώθη νὰ εἶναι: καὶ ἂν τινὰς φανερωθῇ τοιοῦτος, νὰ παιδεύεται ἀπὸ τοὺς διοικητὰς μας μὲ τὴν πρέπουσαν ποινὴν.

7ον Ἐκεῖνην τὴν ἐξουσίαν ὁποῦ εἶχαν οἱ πρόγονοί μας νὰ ἀλλάζουν τοὺς ἱερεῖς των, ὅταν δὲν ἐπολιτεύοντο σύμφωνα μὲ τὸ ὑψηλὸν τους ἀξίωμα: τὴν κρατεῖ καὶ ἡ κοινότης μας στερεὰν πάντοτε εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ τὴν ἀφίνει κληρονομικὴν καὶ εἰς τοὺς διαδόχους τῆς νὰ τὴν ἐνεργῇ. καὶ ἐπειδὴ ἐλάβομεν τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἔχωμεν δύο παρόχους, ἡ κοινότης νὰ φροντίζει πάντοτε περὶ τούτου.

§. 34

Τὸ χρέος τῶν ἐφημερίων πρὸς τὴν κοινότητα, καὶ Ἐκκλησιαστικά των ὑπουργήματα.

1ον Τὸ χρέος τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως εἶναι, νὰ ἔχῃ σύμφωνον τὴν ζωὴν του μὲ τὸ ὑψηλὸν του ἐπάγγελμα. διὰ τί ὁ προφήτης Μαλαχίας τὸν ὀνομάζει κεφ: 2: στίχ: 7: Ἄγγελον κυρίου παντοκράτορος. ὁ Παῦλος οἰκονόμον τῶν μεγάλων

λων τοῦ Θεοῦ μυστηρίων. ὁ Χριστὸς, φῶς, ἅλας, καὶ πρὸς Τιμόθεον: κεφ: 3 στίχ: 2: 3: καὶ πρὸς Τίτον: κεφ: 1: στίχ: 7:8:9: Ὁ ἴδιος Παῦλος τῷ δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως. τοῦ ὁποίου ὁ λόγος διὰ νὰ καρποφορῇ εἰς τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν, πρέπει πρῶτος αὐτὸς νὰ κάμνη μὲ τὸ ἔργον, ἐκεῖνα ὅπου διδάσκει μὲ τὸν λόγον, κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ σωτῆρος μας, ποιεῖντε, καὶ διδάσκειν. καί, ὁ ποιήσας, καὶ διδάξας, μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. καί, ὁ μὴ ποιήσας, καὶ διδάξας, ἐλάχιστος.

2ον Λοιπὸν χρεωστεῖ ὁ πνευματικὸς πατὴρ νὰ φροντίζῃ ἀδιαφόρως διὰ ὅλα τὰ πνευματικὰ του τέκνα εἰς τὴν πνευματικὴν τους σωτηρίαν: καθὼς καὶ ὁ σωματικὸς προνοεῖ, διὰ τὰ σαρκικὰ τέκνα του. νὰ ἀγαπᾷ ὅλους ἐξίσου, τιμᾷ, καὶ περιποιῇται. νὰ ἐκτελῇ εἰς ὅλους τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὑπουργήματα, χωρὶς διαφορὰν προσώπου, πλουσίου, ἢ πτωχοῦ. μάλιστα νὰ ἀγαπᾷ περισσότερον τοὺς πτωχοὺς, διὰ τί αὐτοὶ ἔλαβαν τὸ προνόμιον, τὸ νὰ ὀνομασθοῦν ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ὑπηρετῆς εἶναι, καὶ / [σ. 59] ἐπίτροπος.

3ον Χρεωστεῖ νὰ φροντίζῃ ἀκατάπαυστα, διὰ νὰ μὴν τοῦ ἀρπάσῃ ὁ νοητὸς λύκος κανένα λογικόν του πρόβατον, μὲ τὸ νὰ ἀποθάνῃ ἀνεξομολόγητον, καὶ ἀκοινόνητον, διὰ τὸ ὁποῖον αὐτὸς θέλει δώσῃ ἀπολογία. νὰ φροντίζῃ διὰ τὰς πτωχὰς χήρας, καὶ ὀρφανὰ τοῦ γένους μας, καὶ φανερώνη εἰς τοὺς διοικητὰς μας τὴν ἀνάγκην τους, παρακινῶντάς τους πνευματικῶς πρὸς βοήθειάν τους.

4ον Χρεωστεῖ νὰ μὴν ἐμβαίνει εἰς κᾶμμίαν ὑπόθεσιν τῆς κοινότητος, μικράν, ἢ μεγάλην, ὑποκάτω εἰς ὅποιον ὄνομα ἤθελεν ἦσθαι, μήτε νὰ ἀνακατώνουν τὰ πνευματικὰ μὲ τὰ κοσμικά, μὰ νὰ καταγίνωνται ἀδιάκοπα εἰς τὰ πνευματικὰ των χρέη, καὶ εἰς κήρυξιν τοῦ εὐαγγελίου, πρὸς διόρθωσιν τῶν ψυχῶν τοῦ ποιμνίου των.

5ον Ἐπειδὴ συχνὰ ἀναγινώσκουν τό: μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος ἐγὼ εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ: διὰ τοῦτο χρεωστοῦν μὲ ὅλην τους τὴν δύναμιν νὰ μιμοῦνται τὸν Διδάσκαλόν τους εἰς τὴν πραότητα, καὶ ταπείνωσιν. χρεωστοῦν νὰ μὴν σκανδαλίζουν τινὰ τῶν πνευματικῶν τους τέκνων, καὶ μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ νὰ πταίσῃ τινὰς μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πάντοτε νὰ νικᾷ τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος. ἔξω ὅμως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ τὸν νοουθετήσῃ, ἐλέγξῃ πνευματικῶς, καὶ νὰ τὸν διορθώσῃ: νὰ μὴν ὀμιλῇ, καὶ συμβουλεύῃ κατὰ μέρος, πρὸς ἀτιμίαν, καὶ ζημίαν του: μὰ νὰ φέρεται πρὸς πάντας, ὡς πνευματικὸς πατὴρ μὲ τὴν ἰδίαν ἀγάπην, καὶ διάθεσιν.

6ον Ἐπειδὴ ὁ διωρισμένος καιρὸς προξενεῖ εἰς ὅλους εὐχαρίστησιν, καὶ ὁ ἀδιόριστος γογγυσμὸν: διὰ τοῦτο ἡ κοινότης διορίζει, ὅτι ὁ πνευματικὸς τῆς νὰ φυλάττῃ εἰς τὸ ἔξῃς τὴν ἀκόλουθον διάταξιν, τόσον εἰς τὸν ἐσπερινόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν ὄρθρον. δηλ: τὸν μὲν χειμῶνα, εἰς τὸν ὄρθρον νὰ σημαίνῃ ἡ πρώτη Καμπάνα εἰς ταῖς πέντε ὥραις καὶ μισὴν ἀπὸ α(ης): ὀκτωμβρίου, ἕως

α(ην): Ἀπριλλίου, καὶ εἰς τὸν ἑσπερινὸν εἰς ταῖς 3· Εἰς δὲ τὸ καλοκαῖρι, ἀπὸ α(ης): Ἀπριλλίου, ἕως α(ην): ὀκτωμβρίου, εἰς τὸν ἑσπερινὸν εἰς ταῖς τέσσαρες ὥραις, καὶ εἰς τὸν ὄρθρον, εἰς ταῖς τέσσαρες καὶ μισήν. καὶ ἀνίσως ποτὲ ἀκολουθήσῃ νὰ παρακαλέσῃ ἡ κοινότης νὰ γένῃ ἡ ἱερὰ λειτουργία εἰς τὰς 9: ὥρας, ὁ πνευματικὸς πατὴρ χρεωστῇ νὰ / [σ. 60] μὴν ἐναντιωθῇ· προσέτι χρεωστῇ κάθε μῆναν νὰ ἀγιάξῃ τῶν πτωχῶν ἀδελφῶν τὰς οἰκίας χωρὶς πληρωμῆν. διὰ τί εἶναι πνευματικά του τέκνα καὶ αὐτοί, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι.

7ον Ἀνίσως τινὰς τῶν ἀδελφῶν τολμήσῃ νὰ ὑβρίσῃ καὶ ἀτιμάσῃ τὸν πνευματικὸν του πατέρα, χρεωστῇ νὰ μὴν ἀποδώσῃ ὕβριν, ἀντὶ ὕβρεως, μήτε νὰ ἐκδικηθῇ μόνος του, διὰ τὴν ὕβριν ὅπου τοῦ ἐγίνε: μὰ νὰ ἐγκαλέσῃ τὸν αὐθάδη ἐκείνον εἰς τὴν κοινότητα, καὶ ἡ κοινότης χρεωστῇ νὰ τὸν παιδεύσῃ σύμφωνα μὲ τὸ σφάλμα του. καὶ ἀνίσως πάλιν ὁ πνευματικὸς πατὴρ ὑβρίσῃ, καὶ ἀτιμάσῃ τινὰ τῶν ἀδελφῶν, ὁποίας καταστάσεως καὶ ἂν εἶναι ὁ ὑβρισθεὶς ἀδελφός, νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν, μὰ νὰ φανερώσῃ ἐγγράφως τὸ παράπονό του εἰς τὴν σύναξιν, διὰ νὰ εἰρηνεύσῃ χριστιανικὰ τὸ πρῶγμα. καὶ ἂν ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἀκολουθήσῃ νὰ κάμῃ τὸ ἴδιον καὶ δευτέραν φορὰν, καὶ εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν προεστώτων μας δὲν θελήσῃ νὰ δώσῃ ἀκρόασιν: τότε ἡ κοινότης νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἐξουσίαν της, καὶ τὰ νόμιμα μέσα, πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ.

§. 35

Τὸ χρέος τῆς κοινότητος πρὸς τοὺς κατὰ καιρὸν Διδασκάλους τῆς ἐλληνικῆς Καὶ κοινόν.

1ον Ἐπειδὴ ἡ κοινότης εἶναι πληροφορημένη πῶς τὰ τακτικά σχολεῖα ὅπου καλῶς διοικοῦνται, καὶ προμηθεύονται, εἶναι ἡ μοναχὴ στερέωσις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, καὶ ἡ μοναχὴ βρύσις ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναβρύει, τόσον ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ὅσον καὶ ἡ πολιτικὴ διοίκησις, καὶ πῶς χωρὶς / [σ. 61] τὰ τέτοια σχολεῖα, τὰ τέκνα της δὲν ἠμποροῦν νὰ διδασκῶν, καὶ νὰ μάθουν τὸ χρέος ὅπου ἔχουν πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τοὺς γεννήτοράς των, πρὸς τοὺς βασιλεῖς, καὶ πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ἀκολούθως κινδυνεύει καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ μείνῃ χωρὶς ποιμένας λογίους, καὶ διδακτικούς, καὶ ἡ πολιτικὴ διοίκησις χωρὶς ὑποκείμενα ἔμπειρα τοῦ κυβερνᾶν τὸν λαὸν φρονίμως, καὶ συνετῶς: διὰ τοῦτο σήμερον διορίζει, οἱ Διδάσκαλοι τῶν σχολείων της νὰ εἶναι δύο. Ὁ ἓνας εἰς τὰ ἐλληνικά, καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὰ κοινὰ λεγόμενα. αὐτοὶ νὰ γνωρίζωνται ἀπὸ ὅλους Διδάσκαλοι τῆς κοινότητος, καὶ αὐτοὶ νὰ διδάσκουν τὰ τέκνα της.

2ον Οἱ διδάσκαλοι ὁμοίως χρεωστοῦν νὰ μεταχειρίζωνται εἰς τὴν παράδοσιν τῶν ἐλληνικῶν μαθημάτων συντόμους, καὶ εὐκόλους τρόπους, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐδῶ σχολεῖα, διὰ νὰ προκόπτουν οἱ μαθηταί, τόσον εἰς τὴν ἐλληνικὴν

γλώσσαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν εἵδησιν τῶν δογμάτων τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως, καὶ χρηστότητα τῶν ἡθῶν. διὰ τί μὲ τοῦτο θέλουν γένῃ καὶ καλοὶ χριστιανοί, καὶ καλοὶ πολιτικοί.

3ον Οἱ κύριοι προεστῶτες, μαζὶ μὲ τοὺς κυρίους συνδιοικητάς των, νὰ ὑπερμαχήσουν διὰ νὰ κτισθοῦν σχολεῖα εὐρύχωρα διὰ τοὺς μαθητάς, καὶ τοὺς Διδασκάλους. διὰ τί μέσα εἰς αὐτὰ διδάσκεται ἡ ἀρετὴ, καὶ κοσμιότης τῶν ἡθῶν, καὶ ἀπὸ αὐτὰ κρέματα ἡ εὐτυχία τῶν τέκνων μας καὶ ἡ στερέωσις τῆς κοινότητός μας.

4ον Χρεωστοῦν νὰ προνοοῦν διὰ τὸ σύμφωνον μὲ τὴν τιμὴν τῆς κοινότητος μισθόν τους, δείχνοντες πάντοτε πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην, τιμὴν καὶ ὑπεράσπισιν, χωρὶς νὰ ὑποφέρουν ποτὲ νὰ καταφρονῶνται, καὶ ἀτιμάζονται.

5ον Οἱ Ἐπιστάται ὅπου θέλουν διορισθῇ, χρεωστοῦν νὰ ἀγρυπνοῦν ἐπάνω εἰς τοὺς Διδασκάλους, καὶ ἂν τελειώνουν τὸ ἔργον τους, κατὰ τὸ ἀπαραίτητον χρέος των, πρὸς ἐπίδοσιν τῶν μαθητῶν τους, νὰ δίδουν / [σ. 62] τὴν εἵδησιν πρὸς τοὺς κυρίους διοικητάς μας, διὰ νὰ ἐπαινῶνται, καὶ ἀνταμείβωνται: καὶ ἂν τὸ ἀμελοῦν, νὰ ὀνειδίζονται, καὶ διορθώνονται.

§. 36

Περὶ τῶν Καλφάδων, τί χρέος ἔχουν πρὸς τοὺς κυρίους Μπασσιάδαις των.

1ον Οἱ Καλφάδαις ὅπου δουλεύουν εἰς τοὺς συναδελφούς μας χρεωστοῦν νὰ ἔχουν φόβον Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν τους, ἐμπιστωσύνην, καὶ δικαιοσύνην πρὸς τοὺς κυρίους μπασσιάδαις των. διὰ τί τοῦτο θέλει τοὺς κάμῃ εὐτυχεῖς, καὶ τιμίους μπασσιάδαις.

2ον Ἐπειδὴ ὁ προσευχόμενος συνομιλεῖ μὲ τὸν ἴδιον Θεόν: διὰ τοῦτο χρεωστοῦν, καὶ τὸ βράδυ πρὸ τοῦ νὰ κοιμηθῶν, καὶ τὸ ταχὺ, ἀφ' οὗ ξυπνήσουν, νὰ προσεύχωνται, ἐκεῖνο ὅπου τοὺς διορίσει ὁ πνευματικὸς των πατήρ. διὰ τί, ἐκεῖνος ὅπου δὲν εὐχαριστεῖ τὸν ποιητὴν του, δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν μπασσιᾶν του.

3ον Εἰς ὅλας τὰς Κυριακάς, καὶ ἐπισήμες ἡμέρας τοῦ χρόνου χρεωστοῦν οἱ κύριοι Μπασσιάδαις των, νὰ τοὺς στέλλουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ τοὺς προστάζουν νὰ στέκουν μὲ εὐλάβειαν, ἕως ὅπου νὰ πάρουν ἀντίδωρον, καὶ νὰ μὴν εὐγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, μήτε νὰ ὀμιλοῦν.

4ον Εἰς τὸ πούλημά τους νὰ εἶναι δίκαιοι, καὶ ποτὲ νὰ μὴν ἀπατοῦν τοὺς μουστερίδαις, μὲ τὸ νὰ γράφουν εἰς τὸ κατάστιχον περισσότερον, ἀπὸ ὅτι τὸ ἐπώλησαν διὰ τί τοῦτο, καὶ τὸ πούμπλικουμ / [σ. 63] σκανδαλίζει, καὶ τὸν μπασσιᾶν του ἀτιμάζει.

5ον Χρεωστοῦν νὰ εἶναι πιστοὶ οἰκονόμοι, καὶ δίκαιοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὅπου τοὺς ἐμπιστεύεται ὁ μπασσιᾶς των: διὰ τί ἐκεῖνος ὅπου δὲν εἶναι πιστὸς οἰκονόμος εἰς τὸ ξένον, ποτὲ δὲν θέλει γένῃ καλὸς οἰκονόμος εἰς τὸ ἐδικόν του.

βον Νὰ μὴν ἔχουν ποτὲ θέλημα χωρὶς τὴν ἄδειαν τῶν μπασιιάδων τοὺς νὰ πηγαίνουν εἰς Μπάλια, χορούς, λουτρά, ἔξοχάς, καπηλεῖα, καφενέδαις, καὶ εἰς ἄλλους ὑπόπτους τόπους, καὶ σκανδαλώδεις.

7ον Φορέματα ἀπὸ Ἀγγλίαν, κάθε λογῆς χρυσόν, ἀσίμι, μαχιμούζια, νὰ μὴν τολμήσουν νὰ φορέσουν· νὰ μὴν βάζουν εἰς τὴν κεφαλὴν χορποῦτερ, ἢ νὰ κατασκευάζουν φρεζούραις, ἢ νὰ φοροῦν Σιαπότλια. διὰ τί, ἀπὸ τέτοια μάταια ἔξοδα, κινδυνεύουν νὰ ἔλθουν εἰς πτωχίαν, καὶ ἀτιμίαν.

8ον Νὰ μὴν εἶναι βλάσφημοι, καὶ αἰσχρολόγοι διὰ τί τὰ αἰσχρὰ λόγια εἶναι στράτα εἰς τὰ αἰσχρὰ ἔργα· χρεωστοῦν νὰ περιπατοῦν πάντοτε σεμνά, χωρὶς νὰ σκανδαλίζουν κανέναν, μὲ ἔργον, ἢ λόγον· καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ νὰ ὕβρισῃ, ἢ δειρῇ κάλφας, ἄλλον κάλφαν, ἢ ἤθελαν κάμη ἄλλην ἀταξίαν χρεωστοῦν μόνοι τοὺς νὰ δώσουν τὸ παράπονόν τοὺς μέσα εἰς τοὺς διοικητάς μας, διὰ νὰ παιδευθῇ ὁ πταιστής κατὰ τὸ σφάλμα του. καὶ ἂν τοὺς ἰδῇ ἄλλος τινάς, καὶ δὲν τοὺς μαρτυρήσῃ, νὰ παιδεύεται καὶ αὐτός, διὰ τί ἐσιώπησε τὴν ἀταξίαν, καὶ ἔγινε κοινωνὸς τοῦ σφάλματός των.

9ον Χρεωστοῦν νὰ στέκουν ἔμπροσθεν τῶν μπασιιάδων των μὲ τιμὴν, καὶ σέβας, ἀσκεπτεῖς τὴν κεφαλὴν, εἰς κάθε τόπον ὅπου ἤθελαν φανῇ ἔμπροσθέν τους. / [σ. 64]

10ον Ἀνίσως κανέννας Κάλφας ἤθελεν ἔλθῃ ἀπὸ ἄλλην κοινότητα, ἀνίσως δὲν εἶναι συντροφευμένος μὲ συστατικὰ γράμματα, τινάς νὰ μὴ τὸν δεχθῇ εἰς τὴν δούλευσίν του. καὶ ἂν ἔχῃ μαζὴ του συστατικά, νὰ τὰ ἐγγχειρήσῃ τὸν μπασιιᾶν του, καὶ ὁ μπασιιᾶς του εἰς τὸν προεσιτώτά μας. Καὶ ἂφ' οὗ τελειώσῃ πιστὰ τὴν δούλευσίν του, καὶ θέλει νὰ ἀναχωρήσῃ, ὁ κύριος προεσιτώς νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς αὐτὸν τὰ συστατικά του μαζὴ μὲ ἐκεῖνο ὅπου θέλει λάβῃ ἀπὸ τὸν μπασιιᾶν του, τὸ ὅποῖον καὶ θέλει βεβαιώσῃ ὁ κύριος προεσιτώς μὲ τὴν σφραγίδα τῆς κοινότητος πρὸς ἀθώωσίν του.

11ον Ἀνίσως ὁ Κάλφας δὲν ἠμπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὸν μπασιιᾶν του, διὰ κάθε λογῆς διαφορὰν ὅπου ἤθελεν ἔχῃ, νὰ εἰπῇ ἀπροφασίστως τὸ παράπονόν του εἰς τοὺς διοικητάς μας, καὶ οἱ διοικηταὶ μας νὰ τοὺς συμφωνήσουν, καὶ εἰρηνεύσουν μὲ δικαιοσύνην, πρὸς εὐχαρίστησιν καὶ τῶν δύο μερῶν.

12ον Ἀνίσως κανέννας μπασιιᾶς δώσῃ μπάλι, καὶ εὐρίσκωνται Καλφάδαις τιμίας ὑπολήψεως, ἀνίσως ἤθελε τοὺς προσκαλέσῃ ἐγγράφως ὁ ἄνω μπασιιᾶς νὰ ζητήσουν τὴν ἄδειαν ἀπὸ τοὺς μπασιιιάδαις των, καὶ ἔτσι νὰ πηγαίνουν, καὶ ἂν δὲν τοὺς δοθῇ ἄδεια, νὰ μὴ πηγαίνουν, καὶ ἂν χωρὶς ἄδειαν πηγαίνουν, νὰ παιδεύωνται ἀπὸ τοὺς διοικητάς μας, ὡς παρήκοοι.

§. 37

Τὸ χρέος τῶν ἰνάσιδων πρὸς τοὺς Μπασσιάδαις.

1ον Οἱ ἰνάσιδες νὰ εἶναι ὑπόχρεοι εἰς ὅλα ἐκεῖνα ὁποῦ εἶναι ὑποχρεωμένοι καὶ οἱ καλφάδαις, ἤτοι τέκνα εἶναι / [σ. 65] τῶν συναδελφῶν μας, ἢ ξένοι· καὶ ἂν οἱ ἰνάσιδαις εἶναι ἔμπειροι τῶν ἐδῶ γλωσσῶν, νὰ κάμουν χουσιμέτι δύο μόνον χρόνους, καὶ τὸν τρίτον νὰ ἔχουν πληρωμὴν f 20:, καὶ τὰ φορέματά τους νὰ εἶναι χάρισμα.

2ον Εἰς τὸν τέταρτον χρόνον νὰ εἶναι ἐλεύθεροι νὰ συμφωνήσουν μὲ τὸν μπασσιάν τους, καὶ ἂν δὲν ἠμπορέσουν, νὰ τοὺς συμφωνήσουν οἱ διοικηταί μας κατὰ τὴν ἀξιότητά τους.

3ον Ἐκεῖνοι πάλιν οἱ ἰνάσιδαις ὁποῦ δὲν ἐδιδάχθησαν εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ δὲν ἔχουν εἰδησιν τῶν ἐδῶ γλωσσῶν, νὰ δουλεύουν ὡς ἰνάσιδαις τρεῖς χρόνους, καὶ τὸν τέταρτον νὰ στοιχίζονται διὰ f. 20:, καὶ τὰ φορέματά τους χάρισμα. εἰς δὲ τὸν πέμπτον νὰ ἀκολουθήσουν, καθὼς ἀνωτέρω διετάξαμεν.

4ον Ἀφ' οὗ τιμημένα τελειώσουν τὸ χουσιμέτι τους, οἱ κύριοι μπασσιάδες των νὰ παρακαλέσουν τοὺς κυρίους διοικητάς μας, νὰ γράψουν τὰ ὀνόματά τους εἰς τὸ πρωτόκολον, καὶ ὁ μπασσιᾶς ἀφ' οὗ γραφθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἰνάσι εἰς τὸ πρωτόκολον νὰ δώσῃ αὐτῷ καὶ αὐτὸς μαρτυρικὸν γράμμα, πρὸς παντοτεινὴν ἀπόδειξιν τῆς πιστῆς ὑπηρεσίας του.

5ον Τὰ ὅσα ἀνωτέρω ἐγράφησαν διὰ τοὺς Καλφάδαις, καὶ ἰνάσιδαις, χρεωστοῦν οἱ κύριοι διοικηταί, τὸ ὀλιγότερον τέσσαρες φοραῖς τὸν χρόνον νὰ τὰ διαβάζουν ἔμπροσθέν τους, καὶ νὰ τὰ ἐξηγοῦν, διὰ νὰ τὰ καταλαμβάνουν. καὶ νὰ τοὺς συμβουλευοῦν, νὰ τὰ φυλάττουν ἀπαρασάλευτα, διὰ τί ἂν φανοῦν ἀπειθεῖς, θέλουν παιδευθῇ κατὰ τὸ εὐλογοφανὲς τῶν διοικητῶν μας.

§. 38

Τὸ χρέος τῆς κοινότητος πρὸς τοὺς κοιμηθέντας ἐν κυρίῳ / [σ. 66] Ἀδελφούς.

1ον Τὸ νὰ θάπτουν οἱ ζῶντες τοὺς νεκρούς, καὶ μάλιστα τοὺς πτωχοὺς, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ ἔργα, ὁποῦ καὶ ἡ φύσις, καὶ ἡ ἐκκλησία μᾶς διδάσκει.

2ον Ἐν ὅσῳ ὁ νεκρὸς κεῖται εἰς τὴν οἰκίαν, οἱ κύριοι προεστῶτες χρεωστοῦν νὰ διορίζουν ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς φυλάττουν.

3ον Ὅταν ἔλθῃ τὸν ἀσηκώσουν, χρεωστοῦν ὅλοι οἱ μπασσιάδαις νὰ εὗρεθoῦν παρόντες κατὰ τὸ χρέος των, ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, περιπατοῦντες εὐτακτα, καὶ ἀφ' οὗ ψαλθῇ ἡ νεκρικὴ ἀκολουθία, νὰ τὸν συνοδεύουν καὶ ἕως εἰς τὸ θαπτήριον. καὶ ἂν εἶναι πτωχός, νὰ μοιράσῃ ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὰ ζητούμενα ἁγιοκήρια. μὰ ἂν ἀμελήσῃ τινὰς τοῦτο τὸ χριστιανικὸν ἔργον, ἂν δὲν ἔχῃ ἀξίαν δικαιολογίαν, νὰ παιδεύεται ἀπὸ τοὺς κυρίους διοικητάς μας, κατὰ τὸ εὐλογοφανὲς αὐτοῖς.

Τὸ εἶδος τοῦ ὄρκου τῶν δύο κυρίων προεστώτων, κυρίων Νοταρίων, καὶ τῆς Δωδεκάδος.

Ἐγὼ Ν:Ν: ὁμνῶ εἰς τὸν ζῶντα Θεόν, Πατέρα, Υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὴν ἁγίαν, καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα, εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν, καὶ ὅλους τοὺς ἁγίους. ὅτι εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις ἐκείνας ὅπου ἀποβλέπουν εἰς ὅλην τὴν κοινότητά μας, καὶ εἰς τὰς μερικὰς, καὶ ξεχωριστὰς κρίσεις, ἢ διαφορὰς, ἢ συμφωνίας, ἢ κάθε λογῆς λογαριασμοὺς, τόσον τῶν κατὰ μέρος ἀδελφῶν, ὅσον καὶ τῆς ἰδίας κοινότητος, φυλάττωντας, καὶ κρατῶντας ἁγίως, καὶ ἀκριβῶς ἀμεταθέτους ὅλας τὰς διαταγὰς τῆς κοινότητος, καὶ ῥίπτωντας εἰς ἓνα μέρος, κάθε συγγένειαν, / [σ. 67] φιλίαν, μῖσος, φθόνον, ἔχθραν, φόβον, δῶρα, κέρδος, ἰδιωφέλειαν, ἥτοι ἰντερέσον, χωρὶς νὰ κατὰξω πρόσωπον φίλου, ἢ ἔχθρου, καὶ χωρὶς νὰ ἐνθυμοῦμαι κακίαν, μὲ καθαρὰν συνειδήσιν, θέλω δουλεύσει, θέλω κρίνῃ, καὶ ἀποφασίσῃ, καὶ θέλω γράψῃ εἰς κάθε λογῆς ὑπόθεσιν ὅπου ἤθελεν ἔλθῃ ἔμπροσθέν μου ἐκεῖνο ὅπου κατὰ τὸ δυνατόν μου γνωρίζω, καὶ καταλαμβάνω διὰ δίκαιον. ἔτσι ὁ Θεὸς νὰ μοὶ βοηθήσῃ, ἢ ὑπεραγία Θεοτόκος, καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι.

Τὸ εἶδος, ἥτοι ἡ φόρμουλα τοῦ ὄρκου τοῦ πρώτου ἐπιμελητοῦ τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἥτοι φουντατζίου Κουράτορος τῶν φουντατζίων / τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας, καὶ λοιπῶν ὑπηρετῶν τῆς κοινότητος.

Ἐγὼ Ν: Ν: ὁμνῶ εἰς τὸν ζῶντα Θεόν, Πατέρα, Υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὴν ἁγίαν, καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα, εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν, καὶ ὅλους τοὺς ἁγίους. ὅτι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ κυβέρνησιν ὅπου διορίζομαι, δηλ.: εἰς τὴν καλὴν καὶ φρόνιμον διοίκησιν τῶν φουντατζίων τῆς Ἐκκλησίας μας, σχολείων μας, καὶ ὀρφανοτροφείου μας, καὶ εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν αὐτῶν, ὅ,τι λογῆς καὶ ἂν ἤθελεν ἦσθαι, ῥίπτωντας εἰς ἓνα μέρος, κάθε συγγένειαν, φιλίαν, μῖσος, φθόνον, ἔχθραν, μνησικακίαν, φόβον, δῶρα, κέρδος, ἰδιωφέλειαν, ἥγουν ἰντερέσον, φυλάττωντας, καὶ κρατῶντας ἁγίως, καὶ ἀκριβῶς ὅλας τὰς διαταγὰς τῆς κοινότητος, ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, θέλω / [σ. 68] ἐπιμεληθῇ ὁλοψύχως εἰς τὴν ὠφέλιμον διοίκησιν τῶν ἱερῶν χρημάτων, εἰς τὴν αὔξησιν, καὶ ὄχι ὀλιγόστευσιν τῶν εισοδημάτων τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας, σχολείων μας, καὶ ὀρφανοτροφείου μας, ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἔξοδα θέλω ἀγρυπνῇ, καὶ φροντίξῃ νὰ μὴ γίνωνται χωρὶς ἀνάγκην, καὶ ὠφέλειαν. μάλιστα θέλω ὑπερμαχῇ νὰ κρατῶ λογαριασμοὺς καθαρούς, καὶ χωρὶς θεληματικόν μου σφάλμα, νὰ τοὺς τελειώνω, καὶ εἰς τὸ διωρισμένον καιρὸν νὰ τοὺς παραδίδω κατὰ τὴν Νόρμαν ὅπου μοὶ ἐγγειρίζῃ ἡ κοινότης. ἔτσι ὁ Θεὸς κτ:

Τὸ εἶδος τοῦ ὄρκου εἰς ὑποθέσεις ὅπου εἶναι ἀμφίβολοι, καὶ ἀποδείξεις δὲν ἔχουν, καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν ὄρκον, ἄλλος δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰς λύσῃ, καὶ νὰ ἀναπαύσῃ τὰ διαφερόμενα μέρη.

Ἐγὼ Ν: Ν: ὁμνύω κτ: ὅτι ῥίπτωντας εἰς ἓνα μέρος κτ: εἰς κάθε ἐρώτησιν, καὶ ἐξέτασιν ὅπου μοί γίνεται εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν, ὅπου οἱ κύριοι προεστῶτες, καὶ διοικηταὶ θεωροῦν, καὶ κρίνουν, δὲν θέλω κρύψει ἐκεῖνο ὅπου μὲ βεβαιότητα ἱξεύρω, μήτε θέλω τὸ μεταβάλλῃ, ἀλλὰ μὲ ὅλα τὰ περιστατικά μόνον ἐκεῖνο ὅπου μὲ πληροφορίαν, ἢ ἴδα, ἢ ἤκουσα, ἢ ἀνέγνωσα, ἢ μὲ τὸ ἔργον ἐβεβαιώθηκα θέλω εἰπῇ, ὁμολογήσῃ, καὶ φανερώσῃ μὲ καθαρὰν συνειδήσιν, ὥσ᾽ ἂν νὰ ἤμην ἔμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ κριτοῦ τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἔτσι ὁ Θεὸς κτ:

Αἱ παροῦσαι διαταγαί, ἀφ' οὗ μὲ τὴν πρέπουσαν / [σ. 69] σκέψιν, καὶ ἀκριβῆ ἔρευναν ἐξετάχθησαν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κάτωθεν ὑπογεγραμμένους, ὅπου ἐδιαλέχθημεν εἰς τὴν κοινὴν σύναξιν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὠρχίσθημεν, εὐρέθησαν δίκαιαι, καὶ ὠφέλιμοι εἰς τὴν κοινὴν εὐτυχίαν, καὶ στερεώσιν τῆς κοινότητός μας, καὶ ὥς τοιαύτας μὲ τὰς ἰδίας ὑπογραφάς μας βεβαιώνομεν, καὶ ἀποφασίζομεν νὰ μένουν πάντοτε στερεαί, καὶ ἀμετάβλητοι, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν, ὅπου καὶ τὴν σήμερον ἔχουν. Μὰ ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς ἰδίους πολιτικούς νόμους μένει πάντοτε ἡ αὐθεντικὴ ἐλευθερία εἰς κάθε καθόλου σύναξιν, νὰ προσθέτωνται εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκεῖνοι ὅπου κριθοῦν ὠφέλιμοι εἰς τὸ κοινὸν καλόν: διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινότης ἡμῶν, ἂν τύχῃ νὰ προσθέσῃ καμμίαν διαταγὴν ὅπου δουλεύει εἰς τὸ κοινὸν καλόν, ἢ ὅποια δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰς παρούσας διαταγὰς, ἔχῃ τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν κοινὴν συγκατά-νευσιν ὅλων τῶν μελῶν τῆς, νὰ τὴν προσθέσῃ, καὶ ἐπικυρώσῃ.

Ἐγένετο ἐν Μίσκολτζίῳ 1801: Δεκεμβρίου 15:

Νικόλας Παννάκης ὡς ὠμνεγμένος mp⁸⁶

TB

Παῦλος Μαργαρίτης ὡς ὠμνεγ: mp

Ὁ Διδ: Ιω.: Ἀποστόλ[οβικ]: mp

ὡς ὠμνεγ(μένος): mp

Ναοὺμ Ντώνα ὡς ὠμνεγμένος mp

Ἰωάννης Θωμᾶ Ἰακουμῆ. mp

Μιχαὴλ Πή(ι)λτα ὡς ὠμνεγμένος. mp

Γεώργιος Πάτακη. mp

Ἀθανάσιος Θεοδώ(ρου) Πεσχάρου

ὡς ὠμνεγμένος. mp

85. Κατὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ κειμένου διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

86. mp = mana propria.

Λάζαρος Πέτζη ως ώμενγι: mp
mp Ναούμ Ἀθα: Γκηνδάλλη mp

ὁ Μιχαήλ Ζιουπάνου ως ώμενεγμένος
Ἰωάννης Παμπέρι.

Τὴν σήμερον ἀφ' οὗ ἐδιαβάσθησαν αἱ παροῦσαι Διαταγαὶ ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ώμενεγμένους τῆς κυρίας δωδεκάδος, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς τῆς Κοινότητος, κοινῇ γνώμῃ ὑπογράφονται οἱ παρὸν εὐρισκόμενοι καὶ τὰς κυρώνουσι: αἱ ὁποῖαι θέλουν γραφθῇ παρευθὺς καὶ εἰς τὸ πρωτόκολον τῆς τιμίας ἡμῶν Κοινότητος ἀπὸ λόγου / [σ. 70] εἰς λόγον διὰ νὰ τοὺς ὑπογράψῃ τότε πάλιν μὲ ἐκείνους ὅπου τὴν σήμερον δὲν εὐρέθησαν παρόν. Μισκόλτζι 1801 Χβρίου 19

Νικόλα Γιαννάκη προεστῶς τῆς ἀδελφότητος mp
Ἰωάννης Ντώνα δευτερεύων προεστῶς mp

Γεώργιος Πάτακι mp	Μιχαήλ Πή(ι)λτα mp
Γεώργιος Ἀθα: Ὀλλας mp	Κώστης Βήσια mp
Ναούμ Κοζμίσκη	Ἰωάννης Παμπέρι mp
Μηχάλ Ζιουπάνου mp	Βρέτας Γιαννάκη mp
Στέφανος Ποβόσκη mp	Νάστος Φετεροβίτζι
Παῦλος Μαργαρίτης mp	Δήμτζας Μουκουλῆς mp
Ἀθανάσιος Πεσχάρου mp	Ἀθανάσιος Φλώρου mp
Ὁ Διδ: Χ: Ἀποστολίδης mp	Δημήτριος Μουκουλῆς ὁ νέος mp
Ἀδάμ Γκέρκα mp	Μιχαήλ Μούτζιου mp
Γεώργιος Ποβόσκη mp	Ἀνδρέας Λύκα mp
Πέτρος τζιοχαντάρου mp	Ναούμ Μήχ: ντώνα mp
Βρούσιας Λιβαδάρου mp	Γεώργιος Κοζμίσκη mp
Λάζαρος Πέτζη mp	Ἀναστάσιος ῥούση mp
Ἰωάννης Στάμο Ντούρσα mp	Ναούμ Ἀθα: Γκηνδάλλη mp
Δημήτριος Δούρσα mp	Ἰωάννης Θωμᾶ Ἰακουμῆ mp
Μιχαήλ Κάλαι mp	Ἀναστάσιος Σταύρου
Πέτρος Στάιοβητζ mp	Ναούμ Γκοζντόφσκι [πρωτ. ὑπογραφή]
Νικόλας Δούρσα mp	Ἰωσήφ Κρίστηνου [πρωτότ. ὑπογραφή]
Ναούμ Παμέτρης [πρωτότ. ὑπογραφή]	
Ναούμ Ἀθανασίου Γκίκα [πρωτ. ὑπογραφή]	
Γεώργιος Ντήμτζα [πρωτότ. ὑπογραφή]	
Μηχάλης ἀδάμ Κάμπομα mp	
Βρέτας Μαλαγίτη [πρωτότ. ὑπογραφή]	
Ναούμ Πεσχάρου [πρωτότ. ὑπογραφή]	
Ἡλίας Νήσκα [πρωτότ. ὑπογραφή]	

Κύργια Πανάκη [πρωτότ. ύπογραφή]

Νάστος Τζετίρη [πρωτότ. ύπογραφή]

Κωνσταντίνος Ναούμ Κοζμίσκη [πρωτότ. ύπογραφή]

SUMMARY

CONFRATERNITY, 'COMPANY', COMMUNITY. AT A TYPOLOGY OF THE GREEK COMMUNITIES IN CENTRAL EUROPE, ON THE OCCASION OF THE UNKNOWN STATUTES OF MISKOLC (1801)

This is one of the articles based on the research carried out in the context of the European research programme PYTHAGORAS II titled «Greek communities and the European world (13th-19th centuries). Aspects of self-administration, social organization, formation of identities», which was realized in the Department of History and Archaeology at the University of Athens. In the text are discussed the results of the research made by the collaborators of the programme in the archives of Venice, Vienna, Hungary, Romania and referring to the organization of the Greek communities in these cities and lands. The gathered material (especially statutes referring to the administration of the communities, schools etc.), as well as the up to now known archival material and literature conducted us to conclusions discussed in this paper. The above article provides an attempt at typology of six groups of organization, beginning from the case 'confraternity'/community of Venice (15th century onward), to those of the Transylvanian 'companies' (17th century onward) as well as the Habsburg lands communities (18th - beginning 19th centuries). The typology is based on the data-base form systematized material, which gives answers concerning the comparison of the various types and terms of administration, the relations between the Greek and other settlers and the reception-countries too, the role of the home tradition and that of the various group-immigrants from the Balkan lands, the development in the organization forms during the time, the influence of the emergence of nationalism.

The article completes the publication and the comparative analysis of the unknown, till now, statutes of the Greek 'company'/community in Miskolc/Hungary (1801) found in the Borsod archive of Miskolc.